323.2 (4...)
500

PENTTI KONTIO

KIMMON KOMPPANIA

Kirja

323.2 (480) K KON

/ Sisällissodat! Suomi
/ KANSALAISSOTA
323.2(480)
K
1933
Työväen Arkisto
Arbetarnas Arkiv
Helsingfors
Helsinki

SUOMEN VALLANKUMOUSLIIKKEEN
TUTKIJAKUNTA
■ / luokkasota
/ vankileirit
PENTTI KONTIO

KIMMON KOMPPANIA

Omistetaan Kimmon komppaniasta ammuttujen, rintamilla kaatuneitten, vankileireillä kuolleitten tovereiden muistolle.

TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO
EI KOTILAINAAN
TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO
KIRJASTO
1290644018

VALTION KUSTANNUSLIIKE KIRJA
LENINGRAD — 1933

П. КОНТИО:

Рота Киммо

PRINTED in USSR

SISÄLTÖ:

	Siv.
Alkulause	3
Vallankumouksellisen taistelun kautta kommunismiin, kirj. *Yrjö Sirola.*	7
Komppanian muodostaminen ja lähtö Haminaan	13
Valmistautuminen taisteluihin ja lähtö rintamalle	16
Savitaipaleen valloitus	21
Valkoisten ensimmäinen suuri hyökkäys Savitaipaleelle	28
Puolustusasemissa	35
Valkoinen terrori rintamalla	42
Kärnän taistelu	48
Lomalle ja lomalta uusiin taisteluihin saksalaisia vastaan	58
Ahvenkosken taistelut	68
Rintaman murtuminen	81
Komppanian jätteet Tammisaaren vankileirillä	89
Uusissa taisteluissa SKP:n lipun alla	99

Типография Кирьяпая, Ленинград, Харьковская, 9.

Alkulause

Lounais-Karjalan huomattavimpana maaseutukeskuksena, joka punaisuudessaan ennen v. 1918 näytteli merkittävää osaa, voidaan pitää Virolahden pitäjää. Ennen luokkasotaa oli toimivia työväenyhdistyksiä Virojoella, Länsikylässä, Vaalimaalla, Oslahdessa, Hämeenkylässä j.n.e. Voimakkaimmat työväenyhdistykset olivat Virojoen ja Länsikylän työväenyhdistykset. Näiden yhdistysten välittömänä työn saavutuksena voidaan pitää sitä, että sosialidemokratian vaikutus ennen v. 1917 oli tunkeutunut ei ainoastaan laajalti paikallisen maalaisproletariaatin, mutta myöskin pientalonpoikaiston keskuuteen.

Ymmärtääksemme sosialidemokratian saamaa voimakasta kannatusta Lounais-Karjalassa, erikoisesti Virolahdella, on tarpeellista muutamalla sanalla kajota niihin yhteiskunnallis-taloudellisiin oloihin, joissa kehittyi sosialidemokraattinen työväenliike yllämainitulla seudulla. Vain tämä antaa oikean pohjan sen ymmärtämiselle, miksi Virolahti oli Etelä-Suomen ensimmäisiä maaseutukeskuksia, joka lyhyessä ajassa luovutti punaiselle rintamalle lähes kolme komppaniaa taistelijoita, jotka ase kädessä, kansalaissodan ensi päivistä punaisten viimeisen puolustuslinjan antautumiseen saakka, taistelivat Punaisen Suomen puolesta.

Maantieteellisen asemansa puolesta sijaitsee Virolahti, kuten tunnettua, Haminan ja Viipurin välillä. Pitäjän keskus — Virojoki — on noin 40 km päässä Haminasta ja noin 80 km päässä Viipurista. Pitäjä on rannikkopitäjä, joka varhaisemman Suomen his-

torian ajoilta on jo tunnettu eräänä Etelä-Suomen kauppakeskuksena, jolloin suomalaiset heimot kävivät kauppaa Suomenlahden eteläpuolella asuvien virolaisten kanssa. Viimemainitut purjehtivat laivoillansa yli Suomenlahden ja laskivat maihin Suomenlahden pohjukkaan, jota maihinlaskupaikkaa ruvettiin sitten kutsumaan kansan keskuudessa Virolahdeksi.

Kapitalismin kehitys, mikä 18:nnen sataluvun puolivälissä alkoi valloittaa jalansijaa muualla Suomessa, ei jättänyt maaseutupitäjiäkään koskematta. Virolahti, ollen rannikkopitäjä, jonka kautta huomattavat joet, Virojoki, Vaalimaan joki, Urpalan joki ja Ravijoki laskivat mereen, tarjosi puutavarakapitalisteille toimintamahdollisuuksia. Virolahdesta muodostui ennen pitkää hyvin huomattava puutavaran ulosvientipitäjä. Ennen maailmansotaa oli satoihin laskettava se työläisjoukko, joka vakinaisesti hankki elatuksensa lastaus- ja sahatöissä Virolahdella. Tämä työläisjoukko ei ollut ainoastaan paikallista väestöä. Virolahdelle saapui ympäri Suomea työläisiä. Näiden työläisten mukana siirtyi paikkakunnalle myöskin sosialismin aatteita. Muodostui työväenyhdistyksiä. Pien- ja keskivarakas talonpoikaisto työskenteli osan vuotta myöskin saha- ja lastaustöissä. imien näin itseensä niitä vaikutteita, joita ilmeni työläisten keskuudessa.

Mutta ei ainoastaan puutavarateollisuus ollut Virolahdella työvoiman keskittäjänä ja proletariaatin synnyttäjänä. Huomattavaa osaa näytteli tässä myöskin venäläinen pääoma. Virolahdesta muodostui 19:nnen vuosisadan loppupuoliskolla Etelä-Suomen huomattavimpia kiviteollisuuden keskuksia. Vuosikymmeniä ennen maailmansotaa toimi Virojoen edustalla huomattava venäläinen Lukijanoffin kivilouhimo. Samoin oli Hämeenkylässä toiminnassa Itä-Suomen graniittiosakeyhtiön kivilouhimot. Nämä kivilouhimot varustivat silloista Pietaria, nyk. Leningradia, kivillä, Iisakin kirkon jylhistä kannatuspilareista ja lukuisista muistopatsaista aina rakennus- ja katukiviin saakka. Näiden kivilouhimojen ympärille muodostui Virolahdella monisatalukuinen proletaarijoukko. Kivilouhimojen työläiset olivat ydinjoukkona työväenyhdistyk-

sissä, luoden täten perustan sille valtavalle liikehtimiselle, joka syksyllä v. 1917 ja talvella v. 1918 tempasi suuret joukot Virolahden työväestöä ja pientalonpoikaistoa liikkeelle.

Itse kumouksellinen liikehtiminen voidaan katsoa alkaneeksi syyskesällä 1917. Elintarvepula ja työttömyys sekä porvariston kuumeinen varustelu työväkeä vastaan nosti joukkojen vallankumouksellista mielialaa. Elokuussa 1917 alkoi jo kiertää huhuja, miten porvaristo salassa valmistelee taistelujoukkojaan. "Vapaaehtoiset" palokunnat, voimisteluseurat y.m.s. olivat porvariston tukikohtina. Samaan aikaan suorittivat porvariston salaiset agentit kiihoitus- ja värväystyötään. Yleisenä tunnuksena oli "ryssien" maasta karkoittaminen.

Työväestön keskuudessa porvariston hankkeet nostivat yleistä vastarintaa. Erikoisesti kiihoittivat työväestön mieliä porvariston elintarvevarustelut. Yhä selvemmäksi kävi se tosiasia, että porvaristo valmistautui taisteluun työväkeä vastaan. Tämän tietoisuuden selvenemisestä olikin seurauksena, että heinä- ja elokuussa työläiset muodostivat Virojoella työväen järjestyskaartin.

Syksyn kuluessa työväestön mieliala kohosi yhä korkeammalle. Viipurissa v. 1917 tapahtuneet vallankumouksellisten sotilaiden esiintymiset upseereja vastaan nostivat kumouksellista mielialaa työväen joukoissa. Sitten tuli marraskuun suurlakko. Paikkakunta oli kuohumistilassa. Suurin osa työläisistä keskeytti työnsä. Koko lakkoviikon oli jännittynyt mieliala. Kaikkialla keskusteltiin ja väiteltiin tilanteesta. Maaperä oli kypsä vallankumoukselliselle taistelulle. Mutta tilanne laskettiin ohi. Puoluejohto antoi perääntymismääräyksen.

Edellä esitetty lyhyt kuvaus työväenliikkeen päämomenteista Virolahdella riittänee lukijalle antamaan kiinnekohdan, jolta voi tarkastella työväenluokan taistelun momentteja, jotka koskevat kyseessäolevan paikkakunnan osuutta Suomen luokkasodassa v. 1918. Maaseudun proletariaatti oli tällä paikkakunnalla se liikkeellepaneva voima, joka veti satalukuisesti mukaansa paikkakunnan pientalonpoikaistoa vallanku-

mouksen pyörteisiin. Jokien varsilla, lastauspaikoilla ja kivilouhimoilla kasvaneesta Virolahden proletariaatista ja pientalonpoikaistosta muodostui sitten n.k. Kimmon komppania, joka miehuullisesti kolme kuukautta seisoi kivääri kädessä Punaisen Suomen etuvartiolinjoilla. Komppania kärsi raskaita iskuja taisteluissa. Kymmeniä sen parhaita poikia teloitti raateleva luokkaviholliseemme — porvaristo. Kymmenittäin nääntyi nälkään Tammisaaren vankileirillä. Mutta jälelle jääneet jatkavat SKP:n johdolla uusin, vereksin voimin v. 1918 kesken jäänyttä taistelua. Me opimme taisteluistamme, tappioistammekin. Tässä mielessä tulkoot Kimmon komppanian saamat taistelukokemukset jälkipolven, taistelevan ja voittavan proletariaatin luettavaksi.

Moskova, lokakuussa 1932.

Tekijä.

Vallankumouksellisen taistelun kautta kommunismiin

Toveri Pentti Kontion kuvaus suomalaisen työläisen astumisesta aseellisen taistelun tielle ja hänen, kokemusten kautta, kehityksestään tietoiseksi proletaariseksi vallankumoukselliseksi kommunistiksi, on seikka jota erikoisesti haluaisin korostaa tässä lyhyessä johdannossa, jonka SVT on antanut minulle toimeksi laatia.

Nämä muistelmat ovat ehein ja monipuolisin esitys, minkä tunnen, punakaartilaisen elämyksistä luokkasodan alkupäivien intomielisestä taisteluun lähdöstä sen katkeraan loppuun saakka. Ne eroavat tavallisista muistelmista siinä, että niihin yhtyy pyrkimys osottaa ne yhteiskunnalliset syyt, jotka olivat synnyttäneet Suomen erään paikkakunnan työläisiin vallankumouksellisen mielialan, sekä ne vaikuttimet, jotka taisteluiden ja tappion elämysten kautta johtivat taistelijain parhaimmiston vallankumouksellisen toiminnan tielle SKP:n johdolla.

Itse taistelukuvaukset sisältävät arvokkaan aineiston kansalaissodan sotilaallisen puolen tutkijoille edistäen siten kapinan ja kansalaissodan taidon opiskelun konkretisoimista. Voimakkaasti huokuu niistä työläisten ja heihin liittyneiden maalaisraatajain vallankumouksellinen taisteluhalu ja uhrautuvaisuus, niiden koruton sankaruus taisteluissa ja terrorin kynsissä. Havainnollisesti käy esille yhteistunnon ja siinä tilanteessa tarvittavan proletaarisen organisation, vallankumouksellisen armeijan kehittyminen itse käytännön pohjalla. Kestävät ainekset karaistuvat ja kasvat-

tavat sekä esimerkillään että proletaarisen luokkakurin keinoilla horjuvia, joista tappion jälkeen osa erkanee uuden, noskelaisen petturipuolueen kannattajajoukoksi.

Muistelmissa esiintyväin punakaartilaisten poliittisen kehityksen kuvaus ei ole niin antoisa kuin on itse rintamataisteluiden vaikutusten esittäminen. Se onkin aivan luonnollista. Kun palauttaa mieleensä asioita, jotka ovat tapahtuneet puolentoista vuosikymmentä sitten, niin keskittyy päähuomio tietenkin itse taisteluihin. Ja tärkeätä onkin pelastaa unhoon joutumasta Suomen vallankumouksellisten proletaarien sankarillinen taistelu siinä kansalaissodassa, joka merkitsi murroskautta ei vain Suomen työväenluokan elämässä ja työväenliikkeessä, vaan koko Suomen kansan historiassa. Koeteltiinhan silloin elämästä ja kuolemasta käytävän taistelun tulessa, mitä oli kestävää, mitä mätää Suomen kansan yhteiskuntaruumiissa, sen laitoksissa, sen proletariaatin puolueessa. Silloin tapahtui päävastakohtien, porvariston ja proletariaatin, ratkaiseva ja lopullinen erkaneminen, selkeni se sovittamaton ristiriita, joka tosin silloin jäi ratkaisematta, mutta jonka ratkaisu on kiertämättömänä edessä, sillä ilman sitä ei Suomen kansa pääse jatkamaan kehitystään eteenpäin kohti korkeampaa yhteiskuntaelämää.

Tässä taistelussa esiintyy myöskin näiden päävastustajain välillä olevien kerrosten alkava jakaantuminen, niiden horjunta puoleen ja toiseen, osan yhtyminen luonnolliseen liittolaiseensa, proletariaattiin, osan taas toistaiseksi joko suoraan siirtyessä porvariston puolelle tai ainakin horjuessa sinne päin.

Tämän kehitysprosessin, proletaarisen luokkatietoisuuden kirkastumisen kuvaaminen ei suinkaan ole yksinkertainen tehtävä. On epäilemättä vaikeaa tarkalleen muistaa ja arvioida sitä poliittista muutosta, mikä työläismielissä, proletariaatin ideologiassa silloin tapahtui. Olihan heidän poliittisena pakaasinaan silloisen sosdem puolueemme sekava ideologia, jossa rinnan viihtyivät enemmän tai vähemmän avoimesti esiintyvät reformistiset opit, "leppymättömän luokkataistelun" puhetapojen verhoon kätkeytyvä keskusta-

lainen opportunismi tai ainakin siihen sopuileva suhtautuminen, sekä sen rinnalla orastava vallankumouksellinen luokkatietoisuus, joka — kuten meidän ikävä kyllä täytyy todeta — ei minkään ryhmän eikä edes yksilöiden esityksissä, puheissa eikä kirjoituksissa saavuta bolshevistista selkeyttä saatikka sitten organisatoorista ilmaisua bolshevismiin pyrkivän ryhmän perustamisen muodossa. Eihän Suomen työväenliikkeessä suoritettu sitä selkeätä rajanvetoa, joka oli ominaista Venäjän työväenliikkeen suuntataisteluille ja jossa bolshevismi, leninismi kirkastui ei vain Venäjän, vaan maailman proletariaatin voittoisan taistelun teoriaksi, taktiikaksi, organisatioksi.

Tämän puolen, punakaartilaisen poliittisen kehityksen eri etappien, kuvaaminen on senkin takia vaikea, kun se tapahtui rinnan kiihkeiden taisteluiden ja niihin liittyväin ulkonaisten elämysten kanssa, jotka konkreettisten tosiasiain terävyydellä piirtyivät mieleen. Kun nyt koettaa palauttaa mieleensä poliittisia elämyksiään, mietteitään ja silloin työläissakissa käytyjä keskusteluja, on aina vaarassa sekottaa myöhempiä mietteitään ja saamiansa opetuksia silloisiin oloihin. Mutta vaikka näin onkin, on kuitenkin yritys tehtävä. Kehoittaisin sentakia tov. Kontiota sekä kaikkia muita silloisia punakaartilaisia, jotka jo ovat muistelmiaan kirjoittaneet tai niitä nyt kirjoittavat, tarkkaavasti ajattelemaan myös poliittisen kehityksensä eri asteita, varsinkin sen ratkaisevia käännekohtia. Tällaisen tarkastelun tuloksena saattaa usealle olla uusi muistelmasarja. Ne voi myös pukea poliittisen tutkielman muotoon: esittää Suomen työväen liikkeen eri suunnat sekä kuvata, kuinka ne ilmenivät siinä ympäristössä, jossa asianomainen toveri toimi, missä ehdotuksissa ja päätöksissä tai kirjotuksissa ja puheissa ne ilmenivät, mihin toimenpiteisiin ne johtivat.

On myös aivan erikoinen ala, joka mainiosti sopii asian tämän puolen käsittelyyn. Tarkotan kaunokirjallisuutta. Meillä on luokkasodasta varsin vähän kaunokirjallisia kuvauksia. Nyt on tovereiden, joilla on kirjallisia kykyjä, korjattava tämä puutteellisuus.

On valittava silloin toimineista työläisistä ja talonpojista ne tyypit, jotka paraiten edustivat työläisten, puolproletaarien ja talonpoikain sekä toiselta puolen porvarien, virkamiesten ja kulakkien luokkia ja ryhmiä, sekä esitettävä ne havainnollisesti, elävinä yksilöinä, toiminnassa, puhuvina, taistelevina. Tällaiset kuvaukset täydentävät erinomaisesti luokkasodan historiaa, ne siirtävät meidät silloiseen ilmapiiriin ja vaikuttavat voimakkaasti nuoremman polven vallankumoukselliseen kehitykseen, terästävät sen sisua, kirkastavat sen ideologiaa, edistävät vallankumouksellista toimintaa. Kuvaus ei tietenkään saa rajoittua ahtaasti kansalaissodan puitteisiin, vaan on siinä esiintyvät henkilöt kuvattava sitä ennen arkisissa toimissaan työmaalla, kotonaan, toveripiirissä. Samoin yhteiskunnallisessa toiminnassa, työväentalolla, kokouksissa, mahdollisesti lakkohommissa, mielenosoituksissa, vaalitaistelussa y.m.s. Ja taas luokkasodan jälkeen, uusissa oloissa: vankileirillä, sieltä päästyä punikin parias-asemassa valkoisessa Suomessa, uudelleen alkavassa työväenliikkeessä, sen jakautumisessa, kommunistipuolueessa. Toveri Pentti Kontion muistelmista käy selville, että hänellä on sellaiseen edellytyksiä. Muutamat kohtaukset pyrkivät jo tässä saamaan kaunokirjallisen muodon. Siitä on hyvä kehittää eteenpäin.

Vielä eräs seikka. Lukiessa kuvauksia vuodelta 1918 tulee mieleen kysymys: eikö tosiaankaan niissä piireissä, joissa kirjoittaja eli, ollut tiukempia poliittisia yhteenottoja työväenliikkeen eri suuntien kesken? Eikö ilmennyt puoluejohdon ja paikallisten puoluejohtajain arvostelua, tyytymättömyyttä? Tämän kirjoittajalla on sellainen käsitys, että sitä täytyi olla. Toveri Kontiokin, tarkkaan muistellen, epäilemättä muistaa, mitä ajateltiin Tokoin senaatista, Mannerin eduskunnasta, elintarvetilanteesta, jääkäriliikkeestä, Venäjän vallankumouksesta, maailmansodasta y.m. suuremmista ja pienemmistä poliittisista kysymyksistä. Luokkasodan taisteluiden lomahetkinä myös tietääkseni oli poliittisia keskusteluja, joissa lausuttiin ajatuksia yllämainituista asioista. Tämä koskee erikoisesti vankileirillä oloa ja aikaa sieltä päästyä. Näissä

muistelmissa on kyllä näitäkin puolia esitetty, mutta minä kaipaisin enemmän sitä lajia.

Toveri Kontion kuvaus liittymisestään Suomen kommunistiseen puolueeseen on myös, niin sanoakseni, liian "yksinkertainen". Tuntuu kyllä varsin todennäköiseltä, että joukko työläisiä on tuota tietä, ilman syvempää murrosta, alkanut kehittyä kommunistiksi. Luokkatietoinen proletaari, joka ennen luokkasotaakin oli tilaisuudessa kehittämään sellaista luokkataistelua kuin silloinen tilanne ja tietoisuusasteensa edellytti, ei ehkä huomannut, että puolueen ja ammattijärjestön yleinen suunta ei häntä vetänyt, työntänyt, johtanut terävämpään, vallankumouksellisempaan toimintaan. Kun se ei häntä estänyt niin toimimasta kuin hänen tietoisuutensa vaati, niin ei hänessä syntynyt erikoista tyytymättömyyttä sitä kohtaan. Ja kun puolue sitten kutsui häntä aseelliseen taisteluun, tunsi hän sen johdosta tyydytystä, luki sen puolueen ansioksi. Tappion aiheuttajana näki hän konkreettisina edessään lahtarien sotilaalliset voimat, Saksan imperialistiset joukot. Hän näki tappion syynä punaisten sotilaallisen heikkouden eikä silloin vielä kyennyt syventymään sen perimmäisiin syihin. Sitä varten tarvittiinkin leniniläiseen teoriaan perustuva kommunistisen puolueen itsearvostelu. Toveri Kontion kuvauksen mukaan ei tämä itsearvostelu ollut tullut niiden piirien tietoon, joissa hän toimi. Hän kuuli vain, että sen vallankumouksellisen taistelun johtajat, johon hän oli osaaottanut, nyt olivat perustaneet uuden, kommunistisen puolueen, bolshevikkien malliin. Se tyydytti häntä, varsinkin kun hän näki, kuinka Tannerien perustama noskepuolue ei ollut mikään työväen luokkataistelupuolue, päinvastoin. Ja hän liittyi SKP:een.

Mutta vaikka tällainen kehityksen kulku saattoikin olla mahdollinen, en kuitenkaan luule, että se on ollut yleinen. Olen varma siitä, että useimpien luokkatietoisten työläisten mielissä on tapahtunut taite, murros, että työläisjoukossa on kiihkeästi keskusteltu silloin, kun rohkeimmat, tietoisimmat ovat tunteneet halua liittyä kommunistipuolueeseen. Tässä kohdin täytyy tov. Kontion siis vielä täydentää kuvauksiaan

näiltä Suomen työväenliikkeen suurilta murroskausilta.

Nämä ennakkohuomautukset olen halunnut esittää tov Kontion muistelmain lukijoille. Edistäköot nämä kuvaukset Suomen proletariaatin suuren sankaritaistelun tunnetuksi tekemistä, sen kokemusten opiksi ottamista, vallankumouksellista valmennus- ja taistelutoimintaa.

Tammikuulla 1933

Yrjö Sirola.

Komppanian muodostaminen ja lähtö Haminaan

... Ilmassa tuntuu kuin olisi ukkosta, vaikka onkin harmaan pyryinen helmikuun sunnuntai...

Helmikuun 10 päivä v. 1918. Suuria lumihiutaleita putoilee raskaasti leijaillen maanpinnalle. Keskeytymättömänä ihmisvirtana rientävät Virojoen ja lähiympäristön työläisjoukot tänä päivänä kohti työväentaloa, joka ylväänä ja punaisena häämöttää lumipyryn keskellä kylän korkealla mäkitöyryllä. Pian täyttyy työväentalon avara ravintolasali työläisjoukoista. Äänekäs puheensorina kaikuu eteisestä. Juodaan kahvia, tupakoidaan ja väitellään. Ilmassa tuntuu kuin olisi ukkosta, vaikka onkin harmaan pyryinen helmikuun sunnuntai.

Mikä voima on ajanut työväenjoukot tänään liikkeelle?

Vallankumouksen ensimmäiset viestit pääkaupungista, tiedot ensimmäisistä yhteenotoista punaisten ja valkoisten välillä, olivat saapuneet maaseudulle. Kysymyksenä oli nyt vallankumouksen puolustuksen järjestäminen. Paikkakunnan työväenyhdistyksen johtavien tovereiden alotteesta oli järjestetty punakaartin perustava kokous. Tätä varten oli joukko saapunut työväentalolle. Tätä varten se kärsimättömänä tömisteli jalkojaan työväentalon ravintolassa ja eteisessä. Proletaarinen vaisto jyskytti jokaisen rinnassa: nyt oli jotakin tehtävä ja pian. Luokkavihollinen hioo miekkaansa työväenluokan pään menoksi.

Kokous alkoi iltapäivällä. Sali oli ääriään myöten täynnä paikkakunnan työläisainesta. Oli vanhoja, oli nuoria; oli miehiä ja oli naisia. Vaikka elokuusta lähtien olikin jo ollut olemassa hajanaista järjestys-

kaartin toimintaa, niin nyt vasta laskettiin ensimmäiset perustat varsinaisen punaisen kaartin perustamiselle Virojoelle. Kokoukseen oli saapunut punaisen kaartin edustaja Haminasta, joka esitti lyhyen selonteon tilanteesta ja alleviivasi punaisen kaartin perustamisen välttämättömyyttä.

Selonteon johdosta syntyi vilkas keskustelu. Toiset pitivät välttämättömänä punakaartin perustamista, toiset taas olivat odottavalla kannalla. Monivuotinen työväenyhdistyksen puheenjohtaja, kivityömies Martti Kenraali, m.m. oli jyrkästi punakaartin perustamista vastaan. Kumminkin kokouksen suuri enemmistö asettui punaisen kaartin perustamisen kannalle. Kokouksessa tuotiin esille, mitenkä valkoiset tälläkin paikkakunnalla olivat pitkän aikaa varustautuneet taisteluun työväestöä vastaan. Valkoisilla oli oma salainen toimintakoneistonsa, jonka huomattavimpina toimitsijoina olivat maanviljelijä Santeri Louhikko Hämeenkylästä, kirjakauppias Anton Nakari Virojoelta, kunnanlääkäri Lögström Virojoelta, maanvilj. Väinö Tylli Pajulahdelta, E. Raunio ja M. Rahkonen Virojoelta j.n.e. Tämä valkoisten salainen koneisto, joka luokkasodan päätyttyä toimi punaisten teurastuksen toimeenpanijaorgaanina, suoritti julkeata vastavallankumouksellista agitatiota. Kokouksessa tuotiin esille, mitenkä lahtareita oli alkanut hävitä paikkakunnalta ja mitenkä ne siirtyivät pohjoiseen muodostettuun valkoisten armeijaan, joten oli korkea aika työläistenkin puolelta ryhtyä päättäviin toimenpiteisiin porvaristoa vastaan.

Sunnuntaipäivä oli painunut jo myöhäiseen iltaan, kun kokous alkoi päästä selville tilanteen asettamista tehtävistä. Kokouksen suuri enemmistö oli punaisen kaartin perustamisen kannalla. Suoritettiin koekirjoitus, kuinka paljon on kaartiin liittyviä. Koelistalle saatiin heti 70—80 nimeä, ja niin oli punakaartin perus laskettu. Heti tämän jälkeen kokoontuivat punakaartiin kirjoittautuneet toverit yhteiseen kokoukseen, jossa laadittiin lähin toimintasuunnitelma ja valittiin joukolle päällikkö. Viimemainitun kysymyksen ratkaisu ei ollut helppo tehtävä. Joukossa ei ollut ketään sellaista, jolle olisi voinut uskoa päällikön vas-

tuunalaisen tehtävän. Siinä aikamme harkittua kysymystä, esitti joku toveri joukosta, että eiköhän Otto Kimmo monivuotisena työv. voimisteluseuran johtajana ottaisi päällikön tointa vastaan. Ehdotus sai koko joukon yksimielisen kannatuksen ja niin esitettiin toveri Kimmolle, joka myöskin oli kokouksessa läsnä, joukon mielipide. Ilman mitään epäröintiä suostuikin Kimmo joukon ehdotukseen, ottaen vastaan kaartin päällikkyyden. Vielä päätettiin, että kes kiviikkona helmik. 13 p:nä 1918 kello 10 aamulla oli kaikkien kaartiin kirjoittautuneiden oltava Virojoen työväentalolla, josta sitten päätettiin lähteä Haminaan suorittamaan välttämätöntä sotilasharjoitusta rintamataisteluja varten.

Helmikuun 13 p:n aamuna oli tavallisuudesta poikkeavaa liikettä ja touhua Virojoen työväentalon pihamaalla. Punakaartin perustavassa kokouksessa kaartiin kirjoittautuneet olivat kaikki täsmällisesti saapuneet kokoontumispaikalle, täynnä taisteluintoa luokkansa asian puolesta. Mutta vielä enemmän. Kun laskettiin joukkoa, oli lukumäärä kasvanut yli 90:nen. Läheisistä kylistä saapui nuoria työläisten ja pienviljelijäin poikia, jotka halusivat myöskin kirjoittautua punakaartin riveihin. Tarjokkaita oli enemmän, kuin mitä komppaniaan voitiin sillä kerralla sijoittaa.

Täsmälleen kello 10 aamulla kuului tov. Kimmon komennus, joka kutsui kaartilaisia ruoturintamaan työväentalon pihamaalle. Pian järjestyikin kaksimiehinen rivistö, voimisteluristön mukaiseen asentoon työväentalon edustalle. Uteliaita ihmisjoukkoja, joukossa vanhuksiakin, oli saapunut läheisestä ympäristöstä seuraamaan lähtöämme. Sydämelliset hyvästijätöt suoritettiin. Vierähtipä kirkas kyynelhelmikin siellä täällä vanhusten kasvoille heidän saattaessaan omaisiaan — kenties viimeiselle matkalle. Kun toveri Kimmo oli lausunut lyhyet hyvästijätöt kaartilaisten puolesta paikkakunnalle jääville luokkatovereille, otti työväenyhdistyksen valokuvaaja tov. Siimes taisteluun lähtijöistä valokuvan, jonka jälkeen lähdimme liikkeelle kansainvälistä laulaen. (Luokkasodan päätyttyä teurastivat valkoiset Siimeksen eläimel-

lisellä tavalla). Hurraahuudoin seurasivat paikkakuntalaiset lähtöämme, lukuunottamatta tietysti valkoisia, jotka nyrkkejään puristellen vannoivat meille kostoa. Sivuuttaessamme matkan varrella uusia kyliä oli paikallisia työläisiä aina meitä vastassa. Pihjalasta, Ravijoelta ja Länsikylästä liittyi joukkoomme uusia taistelijoita. Kun illan hämärtyessä saavuimme vihdoin Haminaan, käsitti joukkomme noin 100 miestä. Ja 10 henkilöä matkan varrella kirjoittautuneista luovautui saapumaan joukkoomme seuraavana päivänä. Joukkomme perusrenkaana olivat maalaisproletaarit, mutta hyvin huomattava osa kuului joukosta myöskin pientalonpoikaiston riveihin. Suurin osa oli sosdem puolueen jäseniä, vaikka itse puoluetta ei juuri näkynyt joukon organisoimisessa. Tällainen oli sen punakaartilaisjoukon kokoonpano ja alkuhistoria, joka helmik. 13 p:n iltana v. 1918 saapui Virolahdelta Haminaan osallistuakseen Haminan III komppanian lipun alla ja tov. Kimmon komentamana Suomen proletariaatin ja köyhän talonpoikaiston vapaustaisteluun, hyökkääviä valkokaartilaisjoukkoja vastaan.

■ ■

Valmistautuminen taisteluihin ja lähtö rintamalle

— Ja kun helmik. 25 p:n aamu v. 1918 valkenee, nähdään yhteiskoulun avaroiden salien seinillä riippuvan rasvasta puhdistettuja kiväärejä sekä nurkissa valmiiksi laitettuja suksia, ja lattialla olkien päällä nukkuvat syvää untansa työtätekevän kansan etujen puolesta sotaan lähtevät soturit...
...He ovat punakaartilaisia.

Helmikuun 14 p:n aamuna v. 1918 herättiin ensimmäisen kerran sotilaalliseen aamuherätykseen. Aamuteen juotuamme saimme määräyksen lähteä kadettikoulun suureen maneesiin, jossa tultiin antamaan lähempiä toimintaohjeita. Pian olimmekin paikalla. Täällä oli Haminan punaisen kaartin esikunnan puolesta meitä odottamassa jo henkilö, joka aloitti heti "äkseerauksen". Joukkomme oli kasvanut jo 110 mieheen, joten meitä oli täysi komppania. Tarvittiin

vain komppanian organisoiminen. Ja niin tässä kadettikoulun suuressa maneesissa muodostettiin joukkomme ensimmäisen kerran järjestetyksi taisteluyksiköksi. Kaartilaiset sijoitettiin ryhmiin ja joukkueihin. (Huom. Punakaartin aikana ryhmä- ja joukkuesanoja vastasivat osasto- ja plutoonasanat. Historiallisesti ovat viimemainitut sanat paikallaan, kun puhutaan punakaartin organisatiosta. Olen kuitenkin muuttanut osasto ja plutoonasanat nykyisin käytännössä oleviksi ryhmä- ja joukkue-sanoiksi. Tämä muutos selvyyden vuoksi). Kullekin joukkoyksikölle asetettiin oma päällikkö. Ensimmäisen joukkueen päälliköksi valittiin tov. Riihelä Vaalimaan kylästä. Rehti ja pelkäämätön toveri. Kolmannen joukkueen päälliköksi valittiin tov. Kalle Heinonen Virojoen Ukkossaarelta, reilu proletaari ja antaumuksellinen vallankumoustaistelija, joka omasi vanhan sotilastaidon entisen Suomen armeijan ajoilta. Toisen ja neljännen joukkueen päällikköiden nimet ovat unohtuneet. Komppanian viralliseksi nimeksi annettiin Haminan III suksikomppania, mutta varsinaisesti komppaniaa nimitettiin Kimmon komppaniaksi. Kokonaisuudessaan oli komppania virolahtelaisista kokoonpantu. Vakinaiseksi päälliköksi vahvistettiin nyt lopullisesti tov. Kimmo. Heinosta ja toisen joukkueen päällikköä lukuunottamatta ei kenelläkään ollut minkäänlaista sotilaskasvatusta. Päälliköt oli "pystystä" metsästä asetettu johtajapaikalle. Kiväärin käsittely oli niin päälliköille kuin varsinaisille rivimiehillekin "outoa" hommaa.

Mutta tästä sitä lähdettiin eteenpäin. Jo saman päivän iltana meille jaettiin uuden uutukaiset, japanilaismalliset kiväärit. Myöhäiseen iltaan nähtiin joka miehen olevan hanakasti kiväärin eri osiin tutustumassa. Vasta ensimmäisen kerran eläessään sai meistä moni tänä iltana pitää kivääriä kädessään. Ja kun seuraavana aamuna lähdettiin ulos kasarmista, oli pari kolme päivää takaperin hajanaisena olleesta joukostamme muodostunut järjestetty, aseistettu punakaartilaiskomppania. Meillä oli kivääri kädessä ja me valmistauduimme sitä käyttämään työväenluokan puolesta kapitalisteja vastaan.

Suunnilleen seitsemän päivää, jotka ennen rintamalle lähtöä komppaniamme vietti Haminassa, käytettiin sotataidon oppimiseen. Aamusta varhain iltaan myöhään suoritimme ketjuharjoituksia kaupungin läheisessä metsikössä. Vakituisena harjoituskenttänämme oli kumminkin kaupungin kauppatori. Vanhassa Suomen armeijassa palvelleen aliupseerin, haminalaisen Korpelan johdolla me monta kertaa päivässä hurraa huudoin "valloitimme" torin laidassa olevan, Ruotsin ja Venäjän välillä solmitun rauhan muistokappelin. Varsinaisten ketjuharjoitusten lisäksi antoi tov. Korpela meille opetusta pistintaistelussa ja ammunnassa. Joskus teimme pitkiä hiihtomatkoja saaristoon. Täällä suoritimme harjoitusammuntoja. Vaikka harjoitusaika olikin lyhyt, niin sittenkin saimme verraten monipuolisen opetuksen kiväärin käsittelyssä. Jokainen meistä ainakin osasi hajoittaa ja koota kiväärin lukon, ladata ja ampua sekä muodostaa ketjun. Tämä ei ollut paljon, mutta kumminkin niin paljon, että tästä voitiin hyvällä punakaartilaisella sisulla lähteä eteenpäin. Väärin on siis väittää, niinkuin on joskus pyritty tekemään, että punakaartin johdon ja sosdempuolueen taholta lyötiin edeltäpäin kokonaan laimin asceliset harjoitukset. Valmistelua kyllä oli, sitten kun oli liikkeelle lähdetty, joskin kovasti myöhästynyttä ja heikkoa. Sillä ottaen huomioon tilanteen vakavuuden (lahtarien kuumeisen sotavarustelun), olisi meillä ehdottomasti pitänyt olla perusteellisempi sotilasopetus.

Helmikuun 23 p:nä saatiin määräys valmistautua matkalle. Omituiset tunteet lentelivät aatoksissamme. Nyt lähdetään siis rintamalle, josta tiedot olivat jo monta päivää lakkaamatta askarruttaneet aivojamme. Haminan I komppania oli vasta saapunut Loviisaa valloittamasta. Mouhusta saapui haavoittuneita Haminaan. Puhuttiin valkoisten uhkarohkeasta hyökkäyksestä Taavetin asemalle, jonka tarkoituksena piti olla katkaista rataosa Helsinki — Viipuri, mikä punakaartilaisten tarmokkaan esiintymisen vuoksi kuitenkin tuli tehdyksi tyhjäksi. Torvisoittokunnan soittaessa kätkettiin kolme haminalaista Loviisan taisteluissa kaatunutta kaupungin puiston punaiseen veljeshau-

taan. Keskustelimme myöhään iltaan rintamalla haavoittuneiden tovereiden kanssa. Kaikilla paloi vallankumouksellinen into päästä takaisin rintamalle. Rintamalle, rintamalle — tämä ajatus valtasi mielemme. Olimme kaikki täynnä nuoruuden intoa ja proletaariseen luokkavaistoon pohjautuvaa vallankumouksellista taisteluhehkua. Vihasimme sydämemme pohjasta valkoisia, vaikka emme olleetkaan vielä mieskohtaisesti heitä vastassa taistelemassa. Kun sitten illan hämärtyessä marssimme torvisoittokunnan soiton tahdissa ent. Upseerikasinon edustalta täysissä varusteissa asemalle saakka jatkuvan punaisilla lipuilla hulmuavan kunniakujan läpi, tunsimme rinnassa aatoksen, jonka voi tuntea työmies vain silloin, kun hänellä on kädessä kivääri, jolla voi puolustaa luokkansa asiaa. Paloimme halusta päästä taisteluun, iskemään luokkavihollistamme siten kuin iskee työmies. Katkeamattomat hurraahuudot raikuivat silloin kuulakkaaseen helmikuun yöhön Haminan asemalla. Paikkakunnan työväestö ilmaisi täten kannatuksensa luokkasotaan lähteville. Vasta sitten, kun aseman valot alkoivat häipyä näkyvistämme, hiljenivät hurraahuudot ja torvien metalliset sävelet. Olimme matkalla luokkasodan verisiin rintamapyörteisiin...

— — — On helmikuun 24 ja 25 päivän välinen yö v. 1918. Kouvolan yhteiskoulun suurissa saleissa on liikettä ja touhua. Kotkan, Kymin, Haminan ja monen muun paikkakunnan työläiset ja köyhät talonpojat ja torpparit puhdistelevat rasvaisia kiväärejä. Erimalliset kiväärit vaihdetaan täällä samanlaiseen malliin — venäläiseen. Meidänkin komppaniamme sai luopua jo rakkaaksi käyneistä japanilaisista ja siirtyä venäläiseen malliin. Raskaita kivääriläatikoita kannetaan sisälle. Kynttilöiden lepattavassa valossa irroitetaan lukkoja, koetellaan vieterejä ja täytetään patruunaremmejä. Ja kyllä sitä onkin rasvaa kiväärien ympärillä! Saa sitä monen rasselitukon vääntää mustaksi, ennenkuin kirkas metalli alkaa näkymään. Äänekäs puheensorina, keskustelu rintamatapahtumista ja lahtarien raaoista vankien teurastuksista täyttää hämärät salit ja käytävät. Miehiä kulkee ulos ja sisään. Suuria suksikolleja kannetaan sisälle. Sau-

voja ja remmejä hajallaan siellä ja täällä... Miehet valitsevat kukin itselleen sopivimmat. Suksikollien, sauvojen ja remmien keskellä häärivät Kimmon komppanian pojatkin, valiten kukin itselleen parhaat "lumenhalkaisijat". Vasarat paukkavat, kumeja lyödään jalan alustoihin ja remmejä sidotaan. Kukaan ei tunne väsymystä eikä aamutuntien lähestymistä. Ja kun 25 p:n aamu helmik. 1918 valkenee, nähdään yhteiskoulun avaroiden salien seinillä riippuvan rasvasta puhdistettuja kiväärejä sekä nurkissa valmiiksi laitettuja suksia ja lattialla olkien päällä nukkuvat syvää untansa työtätekevän kansan etujen puolesta sotaan lähtevät soturit... He ovat punakaartilaisia.

Kouvolan asemahuoneen kello lyö ½2 helmik. 26 päivän vastaisena yönä. Hiljaa puhkuu aseman edustalla veturi, jonka perään on kiinnikoplattu pitkä rivi tyhjiä, umpinaisia tavaravaunuja. Yhteiskouluun majoittautuneet punakaartilaiskomppaniat lähtevät liikkeelle. Kukaan ei meistä tiedä matkan määrää. Arvaillaan puoleen ja toiseen.

— Ehkä päästään Tampereen rintamalle.

— Vilppulaan, kuiskaa joku.

— Älä turhia höpise. Mäntyharjun rintamalle meidät viedään. Siellä kuuluu olevan lujat taistelut, vastaa joku joukosta.

— Ei meitä sinne viedä. Me päästään Antrean rintamalle. Siellä tarvitaan kipeästi apuvoimia, vastaa joku Viipurin murretta puhuva kaartilainen.

Niin lähestymme asemahuonetta. Äänettöminä, varmoin askelin siirtyvät komppaniat järjestyksessä ja täysissä varusteissa asemalaiturille. Aseman edustalla pilkoittaa vain pieni lyhty. Ihmisiä ei näy paljon liikkeellä. Tuntuu kuin historian lehti kiertyisi marssimme tahdissa. Pian täyttyvät vaunut suksipuista ja Suomen työläisvallan aseellisista sotureista. On kuulas, tähtikirkas helmikuun yö. Vihellys — ja juna on liikkeellä. Nyt ei kuulu enää hurraahuutoja. Vain aseman edustalla heiluu pieni lyhty — hyvästiksi meille. Nyt on yö. Ja me nautimme rauhaisesta yöstä. Olemme matkalla. On noudatettava sodan sääntöjä — rintaman takanakin. Niin riennämme nyt eteenpäin ollen matkamme suuntana Viipuri.

Juna puhkuu. Pakkanen kiristää otettaan. Kamiiniuuni tavaravaunun keskiaukeamalla työntää lämmintä niin vietävästi. Vaunun penkeillä torkkuvat kiväärit kädessä punakaartilaiset. Joku yrittää saada puhetta luistamaan, mutta kaikki tuntuvat olevan haluttomia keskusteluun. Vasta sitten, kun aamu alkaa hiljalleen valjeta, nousevat miestenkin mielet. Jo kajauttaa Kimmon komppanian ensimmäinen joukkue tov. Riihelän johdolla Barrikaadimarssin. Koko vaunu on nyt yhtenä lauluna —

"— Kuolemaa jos pelkäätte, riveistämme poistukaa. Kun rohkeutta tarvitaan —" j.n.e. vierivät laulun sävelet helmikuun huurteiseen metsään. Taisteluinto on nousemassa. Nyt luistaa jo puhe. Vitsit ja rintamamiesten mielialan kohottavat käskut ovat nyt vetonumeroita. Toinen kertoo toistaan paremman jutun. Mitä olisikaan mahtanut saada kuulla, jollemme olisi yht'äkkiä saaneet määräystä astua kaikkine varusteinemme pois junasta. Olimme pysähtyneet Taavetin asemalle.

Savitaipaleen valloitus

"Korkealla mäellä tuijottivat tykkien piiput kohti Savitaipaletta."

Se joukko, joka helmikuun 26 p:n varhaisena aamuna saapui Taavetin asemalle ja jonka tehtäväksi oli annettu valkoisten työntäminen tältä suunnalta sisämaahan päin, käsitti kaikkiaan kolme komppaniaa s.o. Kymin, Kotkan ja Haminan III komppanian (viimemainittua kutsuttiin myöskin Virolahden suksikomppaniaksi). Siis miesluku hiukan yli 300:n. Elävän voiman lisäksi oli käytettävissämme kaksi (2) kolmen tuuman tykkiä ja 2—3 konekivääriä. Kummankin tykin miehistöön kuului suomalaisen miehistön lisäksi kaksi venäläistä vapaaehtoista, jotka toimivat vastuunalaisina ammunnan ohjaajina. Muita venäläisiä, kuin nämä 4 vapaaehtoista, ei rintamallamme ollut Porvariston puheet muka "ryssiä" vastaan taistelusta paljastuvat tässäkin kaikessa totuudessaan.

(Selvennykseksi mainittakoon, ettei Suomen työväestö enää 1917 tuota porvariston kavalaa väitettä uskonut. Sillä alkoi jo olla selvillä se, että Venäjän vallankumoukselliset työläiset ja talonpojat ovat Suomenkin työtätekevien liittolaisia. Luokkasodassa tämä tuli selvästi esille. Suomen työväestö ja sen puolue oli jo toista vuosikymmentä taistellut Venäjän taantumuksellisia vastaan. Tämä taistelu oli suureksi osaksi vallankumouksellisen puolueen puutteen vuoksi heikkoa ja hapuilevaa; ei omaksuttu Venäjän sankarillisen proletariaatin ja sen leniniläisen puolueen taistelukokemusta.)

Tällä voimalla lähdimme sitten helmikuun 26 p:nä etenemään Taavetista sisämaahan päin, päämääränä Savitaipaleen kirkonkylän valtaus. Ennen etenemään lähtöä jaettiin jokaiselle hiihtokomppanian miehelle käsikranaatit. Meidän tehtäväksemme annettiin pääjoukkojen sivustojen suojeleminen. Heti Taavetista lähdettyä I ja II joukkue Kimmon komppaniasta sijoittautui vasemmalle siivelle, III ja IV joukkue oikealle. Kotkan ja Kymin komppaniat muodostivat keskustan, kulkien tietä pitkin. Joukkojen ylipäällikkönä toimi alussa kotkalainen Kröger, myöhemmin Husu. Rintamajärjestäjänä tunnettu maailmanmestaripainija, kotkalainen Kalle Koskelo. Kymin komppanian päällikkönä Lindholm, joka tuli tunnetuksi rohkeudestaan rintamataistelujen aikana.

Olimme suunnitelleet Taavetin ja Savitaipaleen 46 km pituisen matkan suoritettavaksi siten, että matkalla yövytään kahdesti ja kolmantena iltana ollaan sitten Savitaipaleella. Tämän suunnitelman mukaan toimimme.

Etenemisemme alkoi Taavetista siinä puolen päivän ajoissa. Ensimmäinen päivä kului kaikin puolin suunnitelmien mukaisesti. Vihollisesta ei näkynyt muuta kuin jäljet sen edellisellä viikolla suorittamasta Taavettiin hyökkäyksestä. Tiedustelijamme, jotka kulkivat aina edellämme, toivat tosin tietoja valkoisten tiedustelijoiden liikkeistä, mutta vihollisen kanssa emme siellä joutuneet kosketuksiin. Helmik. 26 päivän iltana hajoittauduimme Laukkolan kylään.

Vahdit asetettiin huomattavimmille paikoille kylän laitaan. Yö kului rauhallisesti.

Tästä hyökkäyksestä mainitaan lahtarien historiatekeleen "Suomen Vapaussota" IV osan sivulla 411 seuraavaa:

> "Mutta vihollinen uhkasi eri taholta, nim. Kylliälästä ja Lemiltä sekä — kuten otaksuttiin — Valkoilan mäeltä. Sillä oli yhteensä 800—900 miestä (tosiasiassa meidän miesluku kuten edellä selviää, lappeelaiset mukaanluettuna, käsitti 4 komppaniaa, siis hiukan yli 400 miestä. Tässäkin paljastuu, miten lahtarit "kirjoittavat" historiaa. Tekijä), tykkejä ja konekivääreiä.
>
> Ratsumestari Tulander päätti, huomattuaan että vihollinen ahdisti renkaana hänen joukkojaan, puhkaista vihollisen renkaan hyökäten ensin Kylliälää vastaan. Jos tämä onnistuisi, kääntyisi hän vuoron perään toisten vihollisjoukkojen kimppuun. Mutta hyökkäys kolmessa ryhmärivistössä Kylliälää vastaan epäonnistui, koska vihollinen olikin jo edentynyt Lyytikkälään asti. Sivustarivistöt, joiden tuli kiertää Kylliälä, läksivät pakosalle, kun kuulivat taistelun alkaneen Lyytikkälässä, sekä vihollisen pommittamaan kirkonkylää ja Kaihtilaa. Vimmalla aloitti vihollinen hyökkäyksensä yrittäen kiertää ratsumestari Tulanderin, joka oli keskustassa pienen joukon kanssa vielä estämässä sen etenemistä. Silloin päätti ratsumestari Tulanderkin peräytyä."

Seuraavana päivänä lähdettiin varhain liikkeelle, kulkien hiihtojoukkomme taas etupäässä. Nyt alkoi jo tuntua, että lähestytään valkoisten alueita. Mihin kylään hiihtojoukkomme tulikin, oli kylän asujamisto villin pakokauhun vallassa. Kysyttyämme syytä tähän vastasivat asukkaat pelonsekaisella vavistuksella, että valkoiset olivat käyneet juuri ennen meidän tuloamme kylässä sanomassa, että punaiset tulevat "ryssien" kanssa ja tappavat kaikki talonpojat, ja olivat valkoiset kehoittaneet heitä kaikkia lähtemään piilopirtteihin siksi kunnes he tulevat heidät pelastamaan. Asukkaat olivat juuri lähtemässä, mutta me tulimme yllättämällä kylään. Koetimme tehdä parhaamme selostaaksemme talonpojille asian todellista laitaa. Ja vaikka joukossamme ei ollutkaan suuria sanan selittäjiä, niin useammassa tapauksessa saimme talonpoikaiston horjuvalle kannalle — ja eräissä tapauksissa puolellemmekin. Jos sosdempuolueen taholta olisi osattu antaa oikea arvo rintamalla ja rintaman takana suoritettavalle agitationille talonpoi-

kaiston keskuudessa, olisi varmasti monesta talonpojasta saatu uskollinen asekumppani lahtareita vastaan. Tätä työtä ei osattu tehdä, ja se tuli proletariaatille kalliiksi.

Helmikuun 27 p:n iltana saavuimme vaivaloisen matkan jälkeen Lyytikkälään. Kaikki tiet olivat tukossa. Tykkien kuljetus tuotti paljon hankaluutta. Välistä täytyi lapioida auki lumikinoksista kokonaisia kujia. Kaikki oli kumminkin tähän saakka kulunut hyvin. Vihollisen vastarinnasta ei tietty vielä mitään, ja nyt oltiin enää 9 km päässä Savitaipaleen kirkolta. Paikallinen väestö koetti meille uudelleen ja uudelleen vakuuttaa, että kirkonkylää ei voida valloittaa. Valkoiset ovat sitä monta viikkoa muka varustaneet j.n.e. Näille puheille emme luonnollisesti antaneet mitään arvoa. Me olimme varmoja voitostamme.

Nyt olimme siis vihdoinkin vihollista vastassa. Yö oli harvinaisen pimeä. Kylässä ei ollut mitään muuta liikettä kuin aseellisten punakaartilaisten äänetön vahdin vaihto. Korkealla mäellä, kylän keskustassa, tuijottivat harmaat tykin piiput kohti Savitaipaletta, valmiina syöksemään rautaa ja terästä lahtarien niskaan. Ja uunin kupeilla, lämpöisissä talonpoikaispirteissä, nukkuivat punakaartilaiset, keräten voimaa huomisen päivän taisteluita varten. Rinnan suomalaisen työmiehen kanssa lepäsi uunin pankolla tummatukkainen, kaikkien punakaartilaisten rakastama vapaaehtoinen punakaartilainen Venäjän vallankumouksellisesta armeijasta. Mikä oli tuonut hänet tänne lumiseen pohjolaan? Sorrettujen taistelukutsu. Itä-Preussissa ja Karpaattien rinteillä oli hän imenyt tykkipatterinsa mukana ruudin savua ja saanut itseensä vallankumouksellista intoa. Kun vallankumous suisti tsarismin vallasta, kun bolshevikit kukistivat porvariston viimeiset tukipylväät, Kerenskin ja menshevikit, riensi taistelija meidän mukanamme rintamalle, taisteluun lahtareita vastaan. Hänkin nukkui, uneksien Donin aukeista tasangoista. Koko pirtti kuorsasi. Yön hiljaisuutta häiritsi vain silloin tällöin koiran haukunta.

...Silloin se alkoi. Se räjähti kuin ruutitynnyri. Koko kylä peittyi katkeamattomaan kiväärien paukkee-

seen. Tuokiossa olivat kaikki jalkeilla. Nyt nähtiin, mihin tykkimiehemme pystyivät. Parin kolmen minuutin kuluttua ampuivat tykkimme kohti Savitaipaletta. Punakaartilaiset juoksivat metsänlaitaan, huoneitten nurkkauksien taa, puiden suojaan j.n.e., alkaen vimmatun ampumisen. Tykkien laukauksista oli koko kylä aina hetkisen valoisana. Akkunat helisivät rakennusten seinillä. Kyläläiset ja tietysti me kaartilaisetkin, jotka ensikerran haistelimme ruudin savua, odotimme jännityksellä, mitä tästä loppujen lopuksi tulee. Mitään ei kumminkaan tullut. Ampuminen lakkasi yhtä nopeasti kuin se oli alkanutkin. Vihollinen oli hyökännyt kimppuumme mutta poistui niine hyvinensä, saatuaan lämpimähkön vastaanoton. Ja me painuimme mielihyvällä olkipatjoille jatkamaan häiriytynyttä lepoamme.

Seuraavana aamuna olimme taasen varhain liikkeellä. Jokainen puhdisti kivääränsä yöllisen "taistelun" jäljiltä. Vielä teimme ulkotarkastuksen, olisiko huomattavampia vihollisen liikkeitä yön aikana tapahtunut. Siellä täällä näimmekin yöllä kylää piirittäneiden lahtareiden suksien jälkiä. Näillä tiedoilla valmistauduimme päivän taisteluihin. Kun olimme vielä syöneet voimakkaan aamiaisen, lähdimme varovasti liikehtien eteenpäin. Lähettien kautta saimme iloisen uutisen. Lappeenrannasta oli lähetetty avuksemme Savitaipaleen valloitusta varten yksi komppania, varustettuna m.m. yhdellä tykillä ja kahdella konekiväärillä. Nämä apuvoimat yhtyivät meihin Valkealan, Taavetin ja Lemin maanteiden risteyksissä. Tämä uutinen toi uutta taisteluintoa riveihimme. Se varmisti voittomme mahdollisuuksia. Olihan joukollamme nyt yli 400 pistintä.

Mutta vaikka olimmekin saaneet tiedon lappeenrantalaisten lähestymisestä, muodostui ennen yhtymistämme ikävä tilanne meidän ja lappeelaisten välille. Oikealla sivustalla kulkevat ketjumme ei saanutkaan riittävää tietoa lappeenrantalaisten joukkojen lähestymisestä, josta oli seurauksena, että lappeelaisten hiihtojoukon laskeutuessa alas erästä peltoa pitkin meidän ketjumme avasi kiivaan kivääritulen sitä vastaan. Lappeelaiset vastasivat tuleen, luullen valkoisten olevan kysymyksessä ja hetkisen jatkui ammunta

verraten kiivaanakin molemmin puolin. Tämä selkkaus, joka olisi saattanut johtaa hyvinkin tuhoisiin seurauksiin, saatiin kuitenkin suhteellisen nopeasti selvitetyksi. Uhreja ei tullut kummallakaan puolella. Syynä tällaiseen selkkaukseen oli kokonaan yhteyskoneistomme. Se toimi kelvottoman heikosti.

Kun olimme lappeelaisten kanssa selvittäneet harhaammunnan syyn, jatkoimme yhteisvoimin, 400 pistimellä, kolmella tykillä ja lukuisilla konekivääreillä varustettuna etenemistämme. Savitaipaleen kirkonkylä oli nyt enää vain muutaman kilometrin päässä. Luulimme jo, että valkoiset ovat jättäneet kylän meille ilman taistelua. Tässä kumminkin erehdyimme. Kun hiihtojoukkueemme 2 ajoissa päivällä saapuivat vajaan 3 km:n päähän kirkonkylästä erään metsäisen mäen rinteelle ja alkoivat laskeutua rinnettä alas, avasivat puiden suojiin kätkeytyneet valkoiset meitä vastaan kiivaan tulen 3 linjan kivääreistä ja bertaaneista; olipa joillakin haulikoitakin. Siinä tuokiossa oli taistelu levinnyt pitkin etuvartioketjuamme tien molemmille puolille. Pian yhtyi tykistömme ja konekivääärimme leikkiin. Ne ampuivat pitkin tietä ja tien molempia puolia. Suksiltamme lumeen heittäytyneenä olimme nyt ensi kerran todenteolla vihollista vastassa. Koko mäkirinne oli yhtenä taistelumelskeenä. Punaisen ristin tytöt kahlasivat kainaloitaan myöten lumihangessa, yrittäen päästä etulinjalle, missä taistelu oli kuumin. Me ammuimme suurimmalta osalta umpimähkään. Lahtarit olivat valkoisissa lumivaipoissa ja heitä oli vaikea nähdä.

Kun noin puolisen tuntia olimme pitäneet yllä kiivasta tulta, aloimme tuntea vastuksen heikkenevän. Vain muutamia laukauksia tuli enää vihollisen asemista. Valkoisten vastarinta osottautui heikommaksi, kuin mitä osasimme aavistaakaan. Heidän 40—50 miehinen joukkueensa ryhtyi taisteluun edistääkseen pääjoukkojen perääntymistä. Kumminkaan ei vastarinta kestänyt riittävän kauan. Se murtui nopeammin kuin lahtarit itsekään osasivat laskea. Töintuskin ehtivät pääjoukot perääntyä, kun meidän hiihtojoukkomme olivat jo kylässä. Valkoisille tuli niin kiire lähtö kylästä, että kun joukkomme saapui Savitaipaleen pap-

pilaan, höyrysivät vielä pöydällä maukkaat päivällisruuat, joihin lahtarit eivät ehtineen nopean väliintulomme johdosta käydä käsiksi. No, kelpasivat ne meillekin.

Vahtipalveluksen järjestimme heti kylän vallattua seuraavasti:

Lappeenrantalaiset sijoittautuivat Olkkolan kartanoon, saaden vartioalueekseen Taavetin maantien ja Kuolimojärven välisen alueen. Kimmon komppania ja esikunta sijoittautuivat pappilaan, ollen edellämainitun tehtävänä vahtipalvelus "kuolleella" alueella; kotkalaiset sijoittautuivat majataloon ja Koistisen taloon, suorittaen vartiopalvelusta Taavetin maantien ja Lappeenrannan maantien välisellä alueella; kymiläiset sijoittautuivat kansakoululle, suorittaen vahtipalvelusta alueella Kuolimojärvi — Lappeenrannan maantie. Näin oli Savitaipaleen valtaus suoritettu onnellisesti loppuun helmik. 28 p:n iltaan mennessä. Valtaus tapahtui miltei verettömästi. Meidän puolella ei ollut yhtään kaatunutta, vain muutama lievästi haavoittunut. Tämä oli kumminkin vasta alkua. Vihollinen sai vedetyksi voimansa taistelukuntoisena pois iskumme alta. Emme osanneet käyttää saavuttamaamme menestystä hyväksemme. Emme osanneet iskeä vihollista nyt, kun se oli heikoimmillaan. Katselimme vain rauhassa, miten sen kuormastot poistuivat kylästä. Meillä olisi ollut kaikki valtit käsissä vihollisen elävän voiman perinpohjaiseen tuhoamiseen. Tätä valttia emme osanneet käyttää. Meiltä puuttui sotataitoa. Sosdem puolue ei ollut kiinnittänyt huomiota tämän tärkeän taidon opettamiseen työväestölle. Vihollisen elävän voiman ja kuormastojen käsistä laskeminen muodostui tuhoisaksi virheeksi, jonka tajusimme vasta muutaman päivän kuluttua, jolloin toden teolla jouduimme taistelemaan elämästä ja kuolemasta luokkavihollista vastaan.

Savitaipaleen kirkonkylän joutumisella punaisten käsiin helmik. 28 p:nä oli suuri merkitys koko punaiselle Suomelle. Tämän kautta työnnettiin valkoisten voimat noin 50 km sisämaahan rautatielinjalta Helsinki—Viipuri, joka liikennetie oli ennen Savitaipaleen valloitusta aina valkoisten hyökkäyksen uhan

alaisena. Toiselta puolen Savitaipaleen valloituksella oli suuri sotilas-strateginen merkitys. Punaisille tarjoutui nyt tilaisuus keskittää täältä käsin voimat Mikkeliä vastaan, työntää punaista kiilaa syvemmälle valkoisten hallussa olevaan alueeseen ja, mikä tärkeintä, saattaa Mäntyharjulla ja Mouhussa taistelevien valkoisten selkäpuolen uhanalaiseksi. Kolmanneksi Savitaipale oli tärkeä maaseutukeskus, neljän suuren valtamaantien yhtymäkohta. Sen maantieteellinen asema tarjosi hyvät puolustusmahdollisuudet hyökkäyksiä vastaan. Miten osasimme kaikkia näitä seikkoja käyttää hyväksemme ja miten valkoiset arvioivat Savitaipaleen merkityksen, nähdään, kun tarkastetaan tilanteen edelleenkehittymistä.

■ ■

Valkoisten ensimmäinen suuri hyökkäys Savitaipaleelle

— Valkoisella hangella lepäsivät hurmeissansa miehet valkoisten luotien lävistäminä. Partakosken maantien laidassa paloi räiskyen tykkitulen sytyttämä talo. Sen punaista loimua tarkastelimme lumisista ampumahaudoistamme.

Viisi päivää oli kulunut Savitaipaleen valloituksesta. Helposta voitosta huumautuneina unohdimme, minkälaisen vihollisen kanssa olimme tekemisissä. Jos ensimmäisen suuren virheen teimme siinä, ettemme heti Savitaipaleen valloituksen tapahduttua seuranneet vihollista ja tuhonneet sen elävää voimaa niin paljon kuin mahdollista, niin toisen suuren virheen teimme siinä, että löimme laimin puolustuksen kunnollisen järjestämisen mahdollisia valkoisten hyökkäyksiä vastaan. Ne neljä päivää, jotka olimme jo olleet kylässä, olivat kuluneet pikku toimissa; mitään vakavampaa puolustustoiminnan järjestämiseksi ei tehty. Levättiin saavutetun voiton johdosta. Vartiopalveluksen suorittaminen rajoittui esim. vain siten, että kylän reunimmaisten talojen ulkohuonerakennusten nurkkauksissa olivat mei-

dän ulommat vahtimme. Syvempää rintamavahtipalvelusta ei ollut. Savitaipaleen kirkonkylää hallitsevat korkeat kukkulat jätettiin miehittämättä ja monia monia muita raskaita virheitä tehtiin. Kaikki nämä seikat osoittivat, että meillä ei ollut sotataidon alkeellisimpiakaan tietoja.

Lahtarit eivät jättäneet näitä seikkoja huomioon ottamatta. Maaliskuun 4 p:n aamuna klo 8 aikaan heräsimme katkeamattomaan kiväärien ja konekiväärien paukkeeseen. Olimme täydellisesti yllätetyt ja joka puolelta saarretut. Vihollisen miesluku, lahtarien tietojen mukaan 550 ja 4 konekivääriä. Siis huomattava miesylivoima meihin nähden. Kaikki kylää hallitsevat kukkulat olivat jo taistelun alkaessa lahtarien käytettävissä. Me jouduimme heti puolustautumaan kylässä ja olimme joka suunnalta meihin kohdistetun vihollistulen alaisena. Näin alkoi tuo verinen taistelu Savitaipaleen omistamisesta.

Heti taistelun alkaessa, siinä aamuhämärässä, syntyi joukoissamme osittaista hajaannusta. Päällystömme tuntui olevan yhtä avuttomassa asemassa kuin joukotkin. Ei ollut mitään suunnitelmaa vastarinnan organisoimisesta. Jouduimme heti käyttämään kiväärejä asuintalojen nurkkauksissa. Kaikkialta, joka suunnalta, syöksivät vastaamme vihollisen kuulat. Terävästi paukahtelivat kiväärit maaliskuun huurteisessa metsässä. Ja vielä terävämmin, kimeästi viheltäen syöksyivät valkoisten kuulat läpi rakennusten, joiden seinustoilta etsimme puolustautumispaikkoja. Räsähdellen särkyivät akkunat ja kumarassa kyyristäen riensivät punaisilla käsivarsinauhoilla varustetut sotilaat aukeille pelloille, kaivautuakseen siellä puolustusasemiin aitojen vierille kokoontuneisiin lumikinoksiin tai siirtyen askel askeleelta läheisimmille mäenkukkuloille, jotka eivät vielä olleet vihollisen miehittämiä. Ihmeteltävän nopeasti saatiin rauhallisuus palautumaan joukkoihimme. Nyt oli osittaiset hajaantumisilmiöt kuin poispyyhkäisty. Rauhallisen kylmäverisesti siirtyivät eri joukkueet vihollisen ankarassa kuulasateessa puolustusasemiin. Kaikilla punakaartilaisilla oli selvänä kysymys: nyt taisteltiin elämästä ja kuolemasta. Joko me tai he. Välitietä ei ollut.

Valkoisten hyökkäyksen pääiskusuuntana oli maalisk. 4 p:nä Lappeenrannan maantien molemmat puolet, kansakoulun mäki ja Olkkolan kartano. Partakosken maantietä tulevat päävoimat yrittivät saada valloitetuksi kansakoulun mäenkukkulan, joka oli punaisten hallussa. Hautausmaan omistamisesta käytiin koko päivän ankaraa kamppailua. Täällä taistelivat sankarillisesti Kymin punakaartilaiset sarkatakkisen päällikkönsä johdolla. Monasti yrittivät lahtarit tulla hautausmaan ylitse, mutta yhtä monasti heidät lyötiin verissäpäin takaisin. Monet valkonauhaiset päättivät silloin elämänsä vaelluksen Savitaipaleen hautausmaalla.

Mutta jos ankaraa taistelua käytiin hautausmaan suunnalla, niin yhtä ankaraa se oli Lappeenrantaan vievän maantienkin molemmilla puolin. Täällä valkoisten ketju oli vain vajaan puolen kilometrin päässä kirkonmäeltä, jossa sijaitsi meidän toinen tykkimme. Toinen tykki oli sijoitettu kirkon ja kansakoulun väliselle mäkitöyräälle ja kolmas Olkkolan kartanon pihalle. Itsepintaisen sitkeästi yrittivät valkoiset saada nujerretuksi vastuksemme Lappeenrannan maantien vieressä, mutta kotkalaiset, paikallisen punaisen kaartin tukemana, eivät siirtyneet tuumaakaan taaksepäin. Pieninkin perääntyminen tällä suunnalla olisi avannut lahtareille tien kirkonmäelle ja se olisi merkinnyt meidän loppuamme. Tämä käsitettiin meidän tahollamme, ja siksi ei askeltakaan luovuttu asemista. Taistelun kuluessa lujitettiin Lappeenrannan tienvarrella olevia asemia sijoittamalla reservissä olleen Kimmon komppanian kaksi joukkuetta, III ja IV, kotkalaisten avuksi. Näillä voimilla käytiin sitten taistelua tällä suunnalla koko se päivä, eikä iltaan mennessä oltu vielä ratkaistu kysymystä: kumpi voittaa?

Taavetin maantien ja Olkkolan kartanon välisen rintamaosan puolustaminen oli jäänyt lappeenrantalaisten tehtäväksi. Päivän kuluessa Kimmon komppanian I ja II joukkue siirrettiin kyllä Taavetin maantien varrelle täällä olevia valkoisia vastaan. Pääasiallisin taistelu maalisk. 4 p:nä käytiin tällä rintamasuunnalla Olkkolan kartanon omistamisesta. Lappeenrantalaiset olivat koko päivän tulessa. Iltaan mennessä sai tais-

telu Olkkolan omistamisesta raivoisan luonteen. Lahtarit tekivät sitkeitä yrityksiä vallata Olkkolan, mutta tykki-, konekivääri- ja kivääritulella heidät aina lyötiin takaisin. On mainittava, että lappeelaiset osottivat Olkkolan puolustamisessa sankarillista urheutta. Syömättä seisoivat miehet koko päivän lumisissa juoksuhaudoissa. Ja vaikka näin oli jo koko päivä taisteltu lakkaamatta joka puolella kylää, ei ollut vielä mitään havaittavissa vastustajan hyökkäyksen heikentymisestä. Päinvastoin, sitä mukaa kuin lähentyi ilta, kiihtyi joka puolella taistelun pauhu. Illan hämärtyessä yritti valkoisten hyökkäysryhmä valloittaa Nuorisoseuranmäkeä Taavetin maantien varrella. Ja vähältä olikin, etteivät he täältä päässeet selkäämme. Lahtarien onnistui tunkeutua jo aivan nuorisoseuran taloa lähellä olevan mäen harjanteen alle, kun meidän taholtamme ehdittiin saada vastarinta voimakkaammaksi. "Eteenpäin pohjolan urhot ja savon jääkärit", kaikui tuontuostakin valkoisten ketjusta, kun he yrittivät nousta jyrkkää mäenrinnettä nuorisoseuran talon mäkiharjanteelle. Illan hämärtyessä "papatti" valkoroistojen maximi tällä suunnalla vietävästi. Kokonainen nauha meni aina yhtämittaa. Kaikki oli kumminkin turhaa. Meidän asemamme olivat tällä kohtaa voittamattomat. Nyt emme olleet lumesta kyhätyissä puolustusasemissa, vaan maahan kaivetuissa juoksuhaudoissa. Kohdistimme yhteislaukauksien kiivaan tulen kulloinkin sinne, missä valkoisten konekivääri yritti avata tultaan.

Näin jatkui myöhäiseen iltaan, kunnes taistelu alkoi hiljalleen heiketä. Päivä oli vaatinut meiltä raskaita uhreja. Erikoisesti kärsi mieshukkaa tykistömme. Valkoisten tuli oli koko päivän kohdistettu mitä kiivaimmin juuri tykkiemme asemia vastaan. Vihollisen ankarasta tulesta huolimatta haukuskelivat "isot koiramme" lakkaamatta vihollisen asemia vastaan. Jo taistelun alkaessa aamulla, haavoittui käteen kirkon ja kellotapulin väliaukeamalle sijoitetun tykin nuori venäläinen päällikkö. Haavoittuneesta kädestään huolimatta ei hän hetkeksikään poistunut tykkinsä luota. Sinne, missä lahtarien konekivääri kiivaimmin "papatti", ohjasi meidän kaikkien rakastamamme tun-

tematon venäläinen vallankumoussoturi murhaavan tulensa. "Laktari perkkele!" — työntyi aina hänen tiukkaan puristettujen huultensa välistä murteellisella suomenkielellä, ja taas täytti ilmaa korvia huumahtava paukahdus. Vihollisen kuulat tuntuivat kiertävän tätä vieraan maan vapaaehtoista vallankumoussoturia. Vaikka miehiä kaatui lakkaamatta tykiltä, säilyi tykin "aivot" — haavoittunut venäläinen päällikkö — koskemattomana. Hän uhmasi suoraan kuulia. Vasta kun ilta alkoi hämärtyä ja kirkkaat tähdet syttyivät maaliskuun taivaalle, nähtiin tykin päällikön poistuvan hetkeksi lähellä sijaitsevaan asuntoonsa. Taistelut tältä päivältä olivat tauonneet. Siellä täällä valkoisella hangella lepäsivät hurmeissansa miehet lahtarien luotien lävistäminä. Partakosken maantien varrella paloi tykkitulen sytyttämä talo. Sen punaista loimua tarkastelimme lumisista ampumahaudoistamme. Ympärillä vallitsi muuten haudan hiljaisuus. Vain silloin tällöin metsien peittämiltä lumisilta kukkuloilta kaikui korviimme valkoisten lyhyitä komennuksia joukoillensa. Näistä voimme päättää, että vielä ei ole ratkaistu kysymystä taistelun voittajasta, vaan että saadaan valmistautua heti päivän valjettua uuteen kamppailuun.

Maaliskuun 4 ja 5 p:n välinen yö oli tiukkaa pakkasta. Sinä yönä emme nukkuneet yhtään. Puolen yön aikana söimme lämpöisen ja maukkaan lihakeiton juoksuhaudoissamme. Kuuma tee ruuan päälle kirvoitti veren vilkkaampaan liikkeeseen. Lämmön ja ruuan vaikutuksesta alkoivat mielet jälleen kevetä. Jäykkä, suomalainen juoksuhautahuumori rupesi luistamaan. Puhuttiin meheviä juttuja kylän tytöistä ja lämpöisistä saunalauteista. Mutta ei unohdettu vastustajiakaan, jotka tuntuivat myöskin olevan ruokailuhommissa. Vuoronperään haistateltiin aina "savon jääkäreille", jotka taas myrkyksissään hihkasivat meille:

— "Olokee työ punikit hiljempaa tai se paakahtaa!" — johon me taas päästimme leveän naurun.

Niin kului yö ja aamun kajastus alkoi valaista puolustusketjujamme. Olimme tuskin lopettaneet juttumme "hernesopan" valmistamisesta, kun se rä-

jähti. Taisi olla 6—7 aikaan aamulla, kun kylä oli taas ylt'ympärinsä taistelun melskeenä.

— Eteenpäin, pohjolan urhot ja savon jääkärit!

— Ei tuumookaan tuokse päen, vuon mietrittäi etie päin. Möyrikäätte pojjat!

Noin rohkaisivat valkoiset hyökkäysjoukkojaan huudoilla. Ja me vastasimme:

— Tulkaa vain, perkeleen lahtarit, jos eilen ette saaneet tarpeeksenne.

Niin jatkui taistelu. Valkoiset hyökkäsivät raivokkaasti. Epätoivon vimmalla he koettivat murtaa puolustusketjumme. Korvia huumaava konekivääri-, tykki- ja kivärituli kaikui ylt'ympäri. Kuulakka aamupakkanen teki paukkeen vielä kajakkaammaksi. Kylän reunoissa olevat mäenharjanteet, joissa taistelu oli raivoisinta, peittyivät pian ruudin savuun. Kaikesta näki, että lahtarit yrittävät keinolla millä tahansa saada kylän käsiinsä. Yön aikana he olivat tuntuvasti parantaneet eilisiä asemiaan. Taistelut Olkkolan kartanon lähellä ja postitalon vastapäätä olevalla mäellä saivat nyt villin luonteen. Yön aikana olivat valkoiset miehittäneet Kuolimonjärvessä pappilaa ja postitaloa vastapäätä olevan korkean saaren kukkulan. Edellisenä päivänä tämä strategisesti tärkeä, voipa sanoa, eräs kirkonkylää hallitsevia kukkuloita, jätettiin meidän taholtamme miehittämättä. Nyt vihollinen yön aikana miehitti mäenharjanteen, avaten täältä korkealta mäenharjanteelta tuhoisan kivääri- ja konekivääritulen kirkonmäellä sijaitsevia pääasemiamme vastaan. Nyt taistelu alkoi todellakin muuttua meille vastakkaiseksi. Vihollinen hallitsi nyt tulellaan koko kylää. Meillä alkoivat ampumavarat uhkaavasti vähentyä. Yhteyden pito eri joukko-osastojen välillä tuli vihollisen murhaavan tulen johdosta miltei mahdottomaksi. Tuhomme olisi ollut miltei kiertämättömänä edessämme, ellei venäläinen tykkipäällikkömme olisi pelastanut tilannetta. Kuolemaa halveksivalla sankaruudella siirsi hän tykkiänsä uuteen asemaan, joka tosin oli vihollisen murhaavan konekivääritulen alaisena, mutta joka samalla teki mahdolliseksi tykkitulen avaamisen vihollisen hallussa olevan mäen kukkulaa vastaan. Noin 500—600 m

matkalta avasi Karpaattien rinteillä ruudin sauhussa kasteensa saanut nuori vallankumouksellinen vimmatun tykkitulen valkoisten asemia vastaan. Hänen silmänsä paloivat kirkkaasti ja koko ruumis oli yhtenä liikkeenä. Laukaus seurasi laukausta. Räiskyen halkoivat kranaatit ja shrapnellit kylmää ilmaa. Ne putoilivat keskelle lahtarien ketjua, saaden aikaan musertavaa tuhoa. Suuret koivut taittuilivat kuin päretikkuset, toiset sinkoilivat juurineen ylös ilmaan, josta ne sitten ryskyen putoilivat takaisin maahan, haudaten allensa valkoisessa viitoissa olevia lahtarien sotilaita. Koko valkoisten ketju joutui villiin paniikkiin. Konekiväärit, jotka vielä muutama minuutti sitten kylvivät kuolemaa ympärilleen, tulivat nyt mykiksi. Niiden käyttäjät makasivat kranaattien ja shrapnellien runtelemina valkoisella lumihangella. Kuka suinkin ehti, pakeni kranaattien ja shrapnellien kylvämää kuolemaa, jättäen osan varusteistaan mäkirinteelle.

Kuolimojärvessä Savitaipaleen pappilaa vastapäätä olevan korkean saariaseman menetys maaliskuun 5 p:n aamuna ratkaisi sillä kerralla taistelun lahtareiden täydelliseen tappioon. Alkoi yleinen valkoisten perääntyminen. Kun maaliskuun aurinko kultasi Kuolimojärven lumen peittämää pintaa, nähtiin valkoisten joukkojen pitkänä karavaanina perääntyvän pitkin jäätä Savitaipaleen kirkon edustalta Partakoskea kohti. Tätä perääntymistä katselimme äänettöminä lumisista juoksuhaudoistamme. Ei tullut kenenkään mieleen, ei päällystönkään, että nyt olisi lähdettävä ajamaan vihollista takaa, tuhottava sen elävä voima, taottava silloin kun rauta on kuumaa. Ei. Jännityksen laukeneminen ratkaisi taistelusilmämme. Vain tykistömme, kokeneiden venäläisten vallankumoussankarien johdolla, ampui kranaatteja ja shrapnelleja perääntyvän vihollisen riveihin.

Maaliskuun 4 ja 5 p:n taistelut Savitaipaleen omistamisesta olivat päättyneet. Kokonaisuudessaan kesti valkoisten hyökkäys 26 tuntia ja maksoivat taistelut heille raskaita uhreja. Mutta eivät meidänkään menetyksemme olleet vähäiset. Alun toistakymmentä miestä makasi kylmennein sydämin Savitaipaleen

pappilan suuren kärryliiterin lattialla ja lähes parikymmentä haavoittunutta kamppaili elämästä ja kuolemasta sairaalassa. Punaiselle Suomelle ostettiin voitto kalliilla työläisverellä, mutta tällä voitolla olikin mitä suurin sotilaallis-strateginen merkitys. Voitto nosti huomattavasti joukkojemme moraalia. Samalla se osotti valkoisille, että Savitaipaleen valloitus ei olekaan mikään helppo tehtävä. Savitaipale jäi punaisten käsiin, turvaten täten yhteyslinjan Helsinki —Viipuri. Miten tätä tukikohtaa osattiin käyttää hyväksemme, nähdään, kun edelleen seurataan tilanteen kehittymistä.

Puolustusasemissa

Lyhyitä ovat miesten puheet. Eivät ne ole taidokkaasti muovailluilla lauseilla koristeltuja. Ne ovat työmiehen, torpanmiehen ja talonpojan koruttomia ajatuksia, joissa kuvastuu taistelun välttämättömyys vihollisen murskaamiseksi.

Valkoisten hyökkäysketjun murtuminen maaliskuun 5 p:n aamulla toi hengähdyshetken punaisille tällä rintamaosalla. Tätä hengähdyshetkeä ei osattu käyttää hyväksi. Savitaipaleen valloituksen hetkellä tehtiin suuri virhe siinä, että ei jatkettu voittoisaa etenemistä syvemmälle sisämaahan; nyt toistui sama virhe jälleen. Valkoisten kärsimää tappiota ei taaskaan osattu käyttää hyväksemme. Voittoisan sodankäynnin ensimmäisenä ehtona olisi ollut, että vihollliselle ei olisi saanut antaa aikaa hajoitetun rintaman uudelleen järjestämiseen, vaan olisi pitänyt lyödä sitä säälimättä. Tätä emme tehneet, vaikka edellytykset olisivat olleet mitä parhaimmat. Heti maaliskuun 4 ja 5 p:n taistelun jälkeen saimme nimittäin yhden komppanian lisävoimia, samoin tuli meille monta kuormaa ammustarpeita. Joukkojen mieliala oli korkealla. Kaikki halusivat taistella. Näitä teki-

joita ei kumminkaan osattu ottaa huomioon. Me jäimme puolustusasemiin. Jäimme odottamaan kevättä. Savitaipaleesta ruvettiin muodostamaan punaisille vakinaista tukikohtaa ja hyökkäyksemme valkoisia vastaan pysähtyi.

Miten tapahtui puolustusasemiemme lujittaminen? Vaikka olimmekin 4 ja 5 p:nä onnellisesti torjuneet vihollisen päällekarkauksen, paljastivat taistelut monia heikkoja kohtia asemissamme. Kirkonkylän hallitsevat mäkiharjanteet ja kukkulat, jotka ennen taistelua olivat olleet vaikutuksemme ulkopuolella, muodostettiin nyt lujiksi puolustusasemiksi. Juoksuhautalinjoja syntyi nyt ympäri kylää. Ne kiersivät pitkin jyrkkiä mäenrinteitä ja halkoivat pihkasta tuoksuvia mäntymetsiä. Konekivääripesäkkeitä rakennettiin hallitseville kukkuloille. Postitalon vieressä olevaan korkeaan mäenharjanteeseen kiinnitettiin nyt erikoista huomiota. Sen pohjoiselle rinteelle rakennettiin juoksuhaudat ja sijoitettiin lujiin pesäkkeisiin konekivääreiä ja kaksi 1½ tuuman tykkiä. Tällä mäenharjanteella oli korkea tähystystorni, jossa yötä ja päivää seisoi vahdissa Punaisen Suomen kivääriä kantava työmies. Erikoista huomiota kiinnitettiin myöskin kansakoulun mäen, Lappeen maantien ja kirkonmäellä sijaitsevien tykkiasemiemme lujittamiseen. Maaliskuun 4 ja 5 p:n taistelut olivat selvästi osottaneet, mitenkä tykkiasemamme olivat tällöin tuhoisan vihollistulen alaisena. Nyt tämä puute poistettiin. Venäläisten toverien johdolla tykkien ympärille muodostettiin kivistä puolitoista metriä korkeat vallit, jotka peitettiin oljilla ja lumella. Tykit sijaitsivat nyt oman suojapatterinsa sisällä. Niiden harmaan kylmät piiput tuijottivat kohden Partakoskea, ollen valmiina syöksemään tulta vihollista vastaan, jos se uudelleen yrittäisi Savitaipaleen kirkolle.

Mutta puolustuskuntoisuutemme vahvistaminen ei rajoittunut ainoastaan tähän. Kun aikaisemmin vahtipalveluksemme ulottui ainoastaan kylän ulommaisten talojen taakse, niin nyt tässä suhteessa tehtiin jyrkkä muutos. Ulommaiset etuvahdit sijoitettiin kylän ulkopuolelle. Kerran 2 tunnissa kiersi nyt 3—4 henkeä käsittävä patrulli 2—3 km varsinaisen ket-

jun ulkopuolella, siis n.k. kuolleella alueella. Ulkopatrullisuojeluksen lisäksi Kimmon komppanian yksi joukkue kerrallaan suoritti joka aamu varhain vartiohiihtopatrullia "kuolleella alueella" ympäri kylää. Paikallisen puolustuksen tehostamiseksi järjestettiin Savitaipaleelle punainen kaarti. Siihen liittyi miehiä sekä kirkonkylästä että myöskin läheisestä ympäristöstä, ollen suurin lukumäärä 40—50 vaiheilla. Paikallisen punaisen kaartin esikunta sijaitsi Koistisen talossa. Kaarti suoritti vahtipalvelusta ja oli yleensä pääjoukkojen tukena. Elävä voimamme oli koko ajan 400 paikkeilla.

Muusta taisteluvalmiutemme kohottamisesta ei voida paljoa puhua. Vaikka esim. vihollisen meille tarjoamaa hengähdyshetkeä olisi voitu hyvin käyttää miesten sotilaallisen taistelukyvyn kohottamiseen, niin kuitenkin lyötiin tämä tärkeä tehtävä kokonaan laimin. Vain konekiväärimiehet ja osittain kevyen tykistön miehet kävivät muutaman kerran Kuolimojärven jäällä harjoittelemassa, kun sensijaan varsinaiset päävoimamme makailivat toimettomina majoituspaikoissa.

Näin vierivät hiljalleen päivät ja viikot. Jokainen kaartilainen, koko meidän taisteluvoimamme, myöskin päällystömme, odotti vain kevättä ja lämpöisten päivien saapumista. Oli vallalla sellainen virheellinen käsitys, että *kevään tullen on helpompi käydä vihollista vastaan, koska lumi ja pakkanen eivät tee tällöin haittaa sotaliikkeille.* Tästä puhuttiin yleisesti, kun oli keskustelun alaisena hyökkäys valkoisia vastaan. Todennäköiseltä tuntuu nyt, että tässäkin lähtareiden provokatio näytteli suurta osaa. Tällä tavalla niiden agentit taitavasti demoralisoivat rintamallakin olevia joukkoja. Yksinkertaiset rintamasotilaat, punakaartilaiset, eivät luonnollisesti osanneet tässä huomata provokatiota. Meiltä puuttui kommunistista puoluetta, joka olisi paljastanut vihollisen suorittaman kaikenkarvaisen provokation. Sosdem puolue oli tähän kykenemätön. Se hävisi rintamalla organisatoorisesti miltei näkymättömiin. Vain yksityisten puolueen jäsenten esiintymisissä punakaartilaisten kokouksissa

esiintyi puolue sellaisena kuin se oli. Ei taistelua johtavana, vaan pikemminkin sitä hillitsevänä.

Puolustusasemissa ollessamme teimme aina silloin tällöin 30—40 miestä käsittävänä ryhmänä tarkastusmatkoja läheiseen ympäristöön. Monasti näillä retkillä jouduttiin kosketuksiin vihollisryhmien kanssa. Ja silloin tapeltiin. Armoa vihollisen taholta ei ollut odotettavissa. Oli taisteltava tai kuoltava kidutettuna. Muuta valitsemismahdollisuutta ei ollut.

Tarkastusmatkojen ohella hankittiin myöskin kaartille muonavaroja. Tässä tulkoon oikaistuksi se porvariston valheellinen väite, että punainen kaarti olisi ryöstänyt talonpojilta muonavaroja j.n.e. Mitään ei ryöstetty. Kaikenlainen omavaltaisuus, takavarikot, yksityisten henkilöiden tai ryhmien taholta rangaistiin ankarasti. Näin muutamia tapauksia, jolloin omavaltaiseen takavarikoimiseen itsensä syylliseksi tehneet henkilöt ammuttiin armotta, vaikka samaan aikaan valkoisten vakoilijoita j.n.e. tyydyttiin pitämään vain "silmällä" tai jossakin harvassa tapauksessa vangitsemaan. Näin ankaroita oltiin punaisen kaartin taholta yksityisiin takavarikoimisiin nähden. Luonnollisesti kaarti tarvitsi muonavaroja ja niitä oli hankittava, kuten ainakin armeijalle. Mikään armeija ei elä eikä voi taistella ilman syömättä. Niin pitkälle kun ihmiskunnan historiaa tarkastamme, näemme, että jokaisessa sodassa on kaikkien taistelevien armeijoiden täytynyt turvautua ympärillä asustavan väestön keräämiin muonavaroihin. Näin oli valkoisten joukkojen laita, ja näin oli myöskin punaisten. Kumminkin on sanottava, että mitä punainen kaarti suoritti takavarikkoja, annettiin jokaisesta takavarikosta omistajalle kuitti, jossa mainittiin takavarikoitu tavara nimeltään ja jonka kuitin mukaan suostuttiin sen esittäjälle sodan päätyttyä korvaamaan kaikki vahingot. Tappion kärsineenä ei tätä tietysti voitu toteuttaa. Yleensä oli punainen kaarti ankaran rehellinen. — Jokaisesta maitolitrasta, jonka ostimme rintamalla yksityisesti läheisistä taloista, maksoimme tavallisesti aina muutaman pennin enemmän kuin mitä omistajain taholta oli määrätty. Tämän voivat todistaa ne monet Savitaipaleenkin kirkonkylän talojen

asujamet, jotka joutuivat talvella v. 1918 punakaartilaisten kanssa tekemisiin.

Kevättä odotellessa ja rintamaelämän yksitoikkoisuutta haihdutellessa järjestimme useasti tanssiaisia Savitaipaleen nuorisoseuran talolle. Kun maaliskuun aurinko kultasi Kuolimojärven lumista selkää, kun tuuhealatvaiset petäjät ja tiheät kuusikot puhdistivat raskaitten lumiröykkiöiden alaspainamia oksiaan, kaikuivat viulun ja hanurin sävelet nuorisoseuratalon avonaisista akkunoista kylän raitille. Kiväärit olkapäillä mentiin tanssipaikalle ja kiväärit olkapäillä sieltä myöskin palattiin. Ketterästi nousi polkan tahdissa kivääriä kantavan työmiehen ja talonpojan jalka. Ei ollut syrjässä polkan tahdista rintamajärjestäjämme Koskelon Kallekaan. Kun hanuri soi, oli Kalle useasti ensimmäisenä lattialla.

— Nyt tanssitaan pojat, mutta huomenna tapellaan, oli Kallen tunnuslauseena. Ja niin jatkuivat karkelot. Joukkojen mieliala oli hyvä. Pistäytyipä tyyni Krögerkin silloin tällöin tanssipaikalle. Hymähti hiukan ja lähti pois.

Mutta kevät lähestyi. Lämpöisesti paistoi jo aurinko. Mäkirinteillä ja katonräystäillä rupesi lumi sulamaan. Yhdellä paikalla toimettomana makaileminen rupesi hiljalleen kyntämään vakojaan punakaartilaisten mieliin. Kun tilanteessa ei tuntunut tulevan mitään selvempää, ruvettiin joukkojen taholta ahdistelemaan päällystöä kysymyksillä j.n.e. Lahtarien agentit häärivät keskuudessamme levittäen kaikenlaisia perättömiä tietoja muiden rintamien tapahtumista, punaisten muka kärsimistä tappioista, valkoisten voitoista j.n.e. Kaikki nämä tekijät yhdessä sähköistivät ilmaa. Lopuksi jouduttiin siihen, että päällystön oli pakko järjestää yhä useammin selostustilaisuuksia kaartilaisille. Nämä olivat niitä paljon puhuttuja punakaartilaiskokouksia. Kokoukset pidettiin aina kirkossa ja niihin oli vapaa pääsy kaikilla punaiseen kaartiin kuulumattomillekin aineksille. Sosdem käsitteiden mukaan ei meillä ollut mitään salattavaa. Taistelimmehan oikean asian puolesta. Ja tämä taistelu oli kaikkien meidän mielestämme niin oikeutettua, että siitä ei tarvinnut edes puhuakaan. Joukolla

mentiin aina kirkkoon kokoukseen, eikä kenenkään päähän edes pälkähtänyt, että vihollisen agenteille tarjottiin täten mitä mainioin tilaisuus urkkia tietoja tärkeistä sisäisistä asioistamme.

Kokouksen järjestelyistä mainittakoon, että ne pidettiin totuttujen demokraattisten järjestösääntöjen mukaisesti, muistuttaen kokoukset ulkonaisesti vakiintuneita sosdem työväenyhdistysten kuukausi- ja vuosikokouksia. Päiväjärjestyksessä olevina asioina oli tavallisesti: 1) lähdetäänkö hyökkäykseen, 2) tilin maksu, 3) vaatteiden saanti, 4) loman saanti j.n.e. Muistuu mieleeni eräskin tällainen kokous. Maaliskuu oli loppupuolella. Savitaipaleen kirkko oli taas täyttynyt karvottuneista, kevätauringon ruskeaksi paahtamista punakaartilaisista. Päiväjärjestyksen pääkysymyksenä oli: lähdetäänkö hyökkäykseen lahtarien tukiasemaa, Partakoskea, vastaan. Mies toisensa jälkeen nousee puhumaan (saarnastuoli oli puhujapönttönä). Lyhyitä ovat miesten puheet. Eivät ne ole taidokkaasti muovailluilla lauseilla koristettuja. Ne ovat työmiehen, torpanmiehen ja talonpojan koruttomia ajatuksia, joissa kuvastuu taistelun välttämättömyys vihollisen murskaamiseksi. Kaikki puhevuoron käyttäjät, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, hyökkäävät ankarasti johtoa vastaan, syyttäen sitä kykenemättömyydestä johtaa taistelua.

— On jääty turhan vuoksi makaamaan Savitaipaleelle, kun olisi pitänyt hyökätä eteenpäin ja ajaa vihollinen Lappiin, puhuu joku pomppatakkinen punakaartilainen.

— Johto on antanut vihollisellemme tilaisuuden hengähtämiseen ja varustautumiseen, kun päinvastoin olisi pitänyt vihollinen kukistaa nopeasti ja armottomasti, puhuu toinen kaartilainen.

— On järjestettävä kiireellisesti hyökkäys valkoisia vastaan. On puhdistettava Partakoski, Suomenniemi ja Ristiina lahtareista. Nykyisissä asemissamme olo on rikollista vitkastelua ja muuttuu meille itsellemme turmioksi, puhuu joku känsäkourainen, kivääriä kädessään pitävä työmies.

Näin jatkuu keskustelu. Koskelon Kallea syytetään pelkuriksi, raukaksi, joka ei kykene johtoon ja

rintamajärjestäjäksi. Syytetty nousee harmaassa pomppatakissa puhujapönttöön. Jokainen hänen ruumiinsa liike ja kasvojensa ilme puhuu syvästä mielenjärkytyksestä. Työtätekeväin asialle vihkiytynyt punakaartilaispäällikkö puhuu. Sanat putoilevat verkkaan alas saarnastuolista. Kirkossa vallitsee tukahduttava, painostava hiljaisuus. Kyynel vierii puhujan poskelle, kun hän puolustautuu syytteitä vastaan. Vierii toinen...Kolmas...Neljäs. Ne putoilevat harmaan pomppatakin kaulukselle... lattialle. Eivät taida kaikki huomatakaan sitä mielentilaa, jonka järkytyksessä päällikkömme puhuu. Savitaipaleen taistelut, rintaman muodostuminen, punaisen kaartin sisäiset taisteluheikkoudet, varustelukysymykset kiitävät puhujan valaisemana ohi silmiemme. Kirkossa vallitsee haudan hiljaisuus. Sadat pomppatakkiset punakaartilaissilmät tuijottavat kuin hypnotisoituina saarnastuoliin. Ei ole pelkurin esiintymistä miehen puheessa. Lyhyt, terävä ja taisteluun innostava on puheen sisältö. Avonaisesti tunnustaa Koskelo heikkoutensa.

— Sanoinhan tovereille jo silloin, kun minut päälliköksenne valitsitte, että en kykene tähän tehtävään muutoin kuin sillä ehdolla, että te autatte minua tässä...

Oletteko auttaneet? Vastatkaa toverit. Vastatkaa. En ole koskaan kieltäytynyt taisteluun lähtemästä. Já nytkin olen valmis siihen. Huomen aamulla, toverit, jos te sitä vaaditte, olen valmis viemään teidät Partakoskea vastaan... Tai jos näette minut kykenemättömäksi tehtävään, niin ilomielin luovutan päällikkyyteni sille toverille, jonka te valitsette, ja rivimiehenä käyn teidän rinnallanne lahtareita vastaan työtätekevien asian puolesta.

Tähän loppuu Koskelon puhe. Jännitys laukeaa ja taas nousee pomppatakkinen mies saarnastuoliin, nousee toinen, kolmas, neljäs... Koskeloa puolustetaan. Vanha, työväentaisteluissa vv. 1905—06—07 karaistunut, työn uurtamat vaot kasvoilla oleva kaartilainen leimaa lahtarien provokatioksi syytökset, joita Koskeloa vastaan on tehty. Koko punakaartilaisjoukko kuuntelee henkeään pidätellen vanhuksen

puhetta. Ja kun se loppuu, on päätöskin valmis. Koskelan entisellä paikalla pitämisen puolesta äänestetään yksimielisesti, vain muutamia ääniä pidättäytyy lausumasta kantaansa. Samalla päätettiin äänestyksen jälkeen toimeenpanna hyökkäys valkoisten pääasemaa, Partakoskea, vastaan maarianpäivänä.

Näin loppui kokous ja tapahtumat riensivät nopeasti eteenpäin. Mutta ennenkuin siirrymme näihin kuvauksiin, viivähtäkäämme vielä hetkinen jälellejääneissä tapahtumissa.

■ ■

Valkoinen terrori rintamalla

— Lääkärin tarkastuksessa todettiin, että miestä oli ennen lopullisen kuoliniskun antamista kidutettu mitä julmimmalla tavalla. Kidutus oli alettu käsiselkämyksistä ja sitä oli jatkettu aste asteelta, päättyen se lopuksi siihen, että koko miehen ruumis oli pistimien reikiä täynnä... Ja mies oli aivan aseeton Punaisen ristin työntekijä.

Heti luokkasodan alkamisen ensi päivistä lahtarit ottivat käytäntöön mitä julmimman terrorin luokkavastustajiaan, aseisiin nousseita ja myöskin aseettomia työläisiä ja köyhiä talonpoikia vastaan. Erikoisesti tämä kohdistui valkoisen rintaman taakse jääneitä työläisiä vastaan. Sadat työläiset joutuivat valkoisten keskitysleireille rintaman taakse, joissa heitä piinattiin nälällä ja myöskin fyysillisillä piinausmenetelmillä. Kymmenittäin ja sadottain ampuivat lahtarit jo tällöin punaisia vankeja. Kaiken tämän tekivät valkoiset viittailemalla taitavasti valehdellen muka punaisten terroriin, luoden täten pohjaa sille suurelle teurastukselle, joka alkoi sitten, kun lahtarit olivat lopullisesti päässeet voitolle punaisista.

Valkoisesta terrorista olimme kyllä kuulleet puhuttavan jo ennen rintamalle saapumista, mutta täällä jouduimme vasta omin silmin näkemään ja omin ko-

kemuksin tuntemaan, mitä sana "valkoinen terrori" todellisuudessa merkitsi. Kun Savitaipaleen valloituksen jälkeen teimme kylässä tarkastuksia kylään mahdollisesti kätkeytyneiden lahtareiden selville saamiseksi, jouduimme heti toteamaan valkoisen terrorin kaameuden koko alastomuudessaan. Olkkolan kartanon pimeässä maakellarissa kompastuimme lattialla makaavaan miehen ruumiiseen. Kun ruumista lähemmin tarkastimme, huomasimme, että se oli juuri ennen meidän kylään tuloa mitä raaimmalla tavalla murhattu. Miehen vatsa oli kokonaan vedetty halki jollakin teräaseella, niin että suolet ja muut sisälmykset olivat valuneet ruumiin viereen. Samoin oli koko takaraivo murskattu aivan muodottomaksi. Lääkärin lausuman mukaan, minkä myöskin ympäristö totesi, oli vatsan auki viiltäminen suoritettu ennen takaraivon murskaamista. Näin oli uhria kidutettu ennen kuolemaa. Lattialla oli jälkiä, jotka kertoivat siitä, miten uhri oli kamppaillut ennen kuolemaansa teurastajien edessä.

Kuka oli tällä tavalla murskattu henkilö ja miksi hänet oli kidutettu kuoliaaksi?

Tieto lahtarien kamalalla tavalla murhaamasta uhrista levisi nopeasti ympäri kylää. Kaartilainen toisensa jälkeen laskeutui pimeään kellariin, missä kylmällä permannolla virui verinen, kidutettu ruumis. Ja kun Kimmon komppanian kaartilainen, tov. Evert Nikamaa tarkasti ruumista, tunsi hän sen veljekseen, joka oli asunut täällä Savitaipaleella jo useamman vuoden ja tällä ajalla osallistunut paikkakuntansa työväenyhdistyksen toimintaan. Tämä oli jo riittävä syy valkoisille "sivistyksen vartioille" murhan toimittamiseen. Voi arvata, mikä viha veljessä heräsi lahtareita vastaan nähdessään veljensä, lapsuutensa leikkikumppanin, raa'alla tavalla silvottuna. Koston tunne tuollaisessa tilanteessa nousi monen punakaartilaisen sydämeen. Joukoissa paloi halu kohdistaa punainen terrori valkoisia raakalaisia vastaan. Mutta päällystömme ei osannut johtaa tätä halua tietoiseksi ja järjestetyksi toiminnaksi taistelussa lahtareita vastaan. Väärä humaanisuus sokaisi. Oli vallalla vaarallinen käsitys, että luokkaviholista pitää kohdella

hellävaroen, armahtaa sitä, luottaa sen kunniasanaan j.n.e.

Mutta valkoinen terrori kiihtyi sitä mukaa, kun hempeämielisyytemme tuli viholliselle tunnetuksi. Pitkin talvea saapui lähikylistä meille tietoja yhä pöyristyttävimmistä lahtareiden murhateoista. Valkoisten "korkea kulttuuri" oli kukkeimmillaan. Se tuoksusi työläisverestä ja siitä kohosi ilmoille kidutettujen huokaukset. Eräänä aamuna maaliskuun loppupuolella tuotiin läheisestä naapurikylästä tieto, että siellä oli yön aikana murhattu julmalla tavalla eräs vanha mies. Lähdimme heti murhapaikalle. Syvän järkytyksen valtaamana tapasimme murhatun vaimon, joka kertoi, miten yöllä oli ryhmä suojeluskuntalaisia saapunut akkunan taakse ja vaatinut asunnon isäntää, vanhaa miestä, ulos. Pahaa aavistamatta oli mies alusvaatteisillaan lähtenyt ulos kysymään, mitä suojeluskuntalaisilla on asiaa, ja sille matkalle hän oli jäänyt. Valkoiset pedot olivat vieneet miehen navetan taakse ja siellä oli alkanut villi teurastus. Järkyttyneenä oli emäntä kuunnellut miehensä avunhuutoja, voimatta mitään tehdä. Murhaajat viettivät karkeloitaan, siksi kunnes uhri vaipui alusvaatteisillaan valkoiselle hangelle.

Ja miksi oli teurastettu tämä vanha mies ja suuren perheen huoltaja?

Vain siksi, että vanhuksen poika oli liittynyt Savitaipaleen punaiseen kaartiin. Itse vanhus oli puolueeton niin punaisiin kuin valkoisiinkin nähden. Pojan punaisessa kaartissa olo riitti lahtareille syyksi, jonka perusteella murhasivat vanhan, perheen huoltajan.

Nämä terroriteot eivät suinkaan olleet ainoita tällä rintamaosalla. Kun maaliskuun 4 ja 5 p:n taistelujen jälkeen kaksi kymiläistä sairaanhoitajanaista ja yksi sairaanhoitaja lähti hakemaan maitoa 2—3 km päässä sijaitsevasta Solkein kylästä, joutuivat kaikki kolme valkoisten tiedustelijajoukon vangeiksi ja mitä raa'imman kohtelun uhreiksi. Sairaanhoitajattaret valkoiset raakimukset raiskasivat ja veivät sitten uhrinsa puolipyörryksissä Partakoskelle, miessairaanhoitaja, jota valkoiset pedot eivät voineet käyttää su-

kupuolisten himojensa tyydyttämiseen, teurastettiin vertaistaan vailla olevalla julmuudella. Miehen käsiselkämykset, käsivarret, selkälihakset, reidet ja pohkeiden lihakset pisteltiin pistimien reikiä täyteen. Lääkärin tarkastuksessa todettiin, että miestä oli ennen lopullisen kuoliniskun antamista kidutettu mitä julmimmalla tavalla. Kidutus oli alettu käsiselkämyksistä ja sitä oli jatkettu aste asteelta, päättyen se lopuksi siihen, että koko ruumis oli pistimen reikiä täynnä. Loppujen lopuksi oli pistin työnnetty sydämeen ja koko takaraivo oli ruhjottu muodottomaksi.

Ja miksi mies oli teurastettu näin kammottavalla tavalla?

Vain siksi, että hän palveli Punaisessa ristissä punaisten puolella. Kaikkien kansainvälisten sääntöjen mukaan Punaisen ristin työntekijöillä on koskemattomuustakuu. Tätä eivät tunnustaneet valkoiset verihurtat, vaikka kehuivatkin taistelevansa kulttuurin ja sivistyksen etuvartioina. Jokaisen taistelun yhteydessä, mitä tälläkin rintamalla käytiin, ampuivat lahtarit mitään eroitusta niin Punaisen ristin työntekijöitä kuin tavallisia kaartilaisiakin. Punaisten puoli sensijaan aina, huolimatta siitä, että valkoiset käyttivät miltei poikkeuksetta väärin Punaisen ristin lippua, jonka taakse peittivät hyökkäys- ja vakoiluvalmistelunsa, koetti tiukasti olla puolueeton valkoisten Punaisen ristin työntekijöitä kohtaan.

Valkoisten murhatekoja voisi näiltä ajoilta luetella sivumääriä, mutta tämä riittänee. Pitkin talvea tuli läheisistä kylistä tietoja, miten siellä ja siellä olivat taas valkoiset "vierailleet" ja jättäneet kaameat jälkensä. Lahtariterrorin uhrit koottiin punaisen kaartin toimesta kirkonkylän ruumishuoneelle, missä paikallinen väestökin sai omin silmin tutustua valkoisen terrorin kauhuihin. Nämä terroriteot nostivat syvää katkeruutta ja vihaa valkoisia vastaan ei ainoastaan punakaartilaisten, mutta myöskin paikallisen siviiliväen keskuudessa. Tästä valkoisten roistojen eläimellisestä terrorista huolimatta ei punaisten puolella otettu käytäntöön tehokkaita menettelytapoja valkoisiin vankeihin nähden. Meidän käsiimme joutui Savitaipaleellakin lukuisa joukko lahtareita,

mutta heitä kohdeltiin mitä parhaimmalla tavalla. Vangit söivät samaa ruokaa kuin punakaartilaisetkin. Ainoa, mikä todisti heidän vankinaoloaan, oli se, etteivät saaneet liikkua vapaasti, mutta useassa tapauksessa myönnettiin vangeille esim. kunniasanaa vastaan liikkumisvapauskin. Tällaista leväperäisyyttämme vankeihin nähden käyttivät lahtarit hyväkseen. Pari esimerkkiä tästä selvitykseksi.

Maaliskuun 4 ja 5 p:n taistelussa joutui käsiimme m.m. eräs valkoinen sotilas. Hän oli jonkin aikaa pidätettynä, mutta laskettiin sitten vapaaksi, koska lupautui punakaartilaiseksi. Vangin pyyntöön päästä tykkimieheksi suostuttiin myöskin. Näin tuli entisestä valkokaartilaisesta "punainen" tykkimies. Pitkän aikaa "palveli" mies tykissä, kunnes sitten eräänä päivänä siirtyi kaikkine tietoinensa omiensa joukkoon.

Toisen kerran yllätimme lahtarien patrullijoukon. Joukosta kaksi esitti myöskin pyynnön päästä punakaartilaiseksi taistelemaan "kirottuja lahtareita" vastaan, jotka olivat heidät muka pakoittaneet taistelemaan omia veljiään, punakaartilaisia, vastaan. Miesten pyyntöön luonnollisesti suostuttiin. Sanoivathan he olevansa tavallisia työmiehiä, jotka pakkootolla on vedetty lahtarien riveihin. Näin tuli heistäkin "punakaartilaisia".

Mutta miten kävikään? Monta päivää eivät nämäkään "punakaartilaiset" olleet leirissämme. Eräänä aamuna annettiin miehille tehtäväksi lähteä 5—6 km päähän Savitaipaleen kirkolta sijaitsevalle myllylle jauhattamaan rukiita punaisen kaartin tarpeiksi muiden punakaartilaisten mukaan. Mylly sijaitsi n.s. kuolleella alueella, jota käyttivät niin punaiset kuin valkoisetkin. Ja huolimatta vartiosta, joka seurasi 5—7 myllykuormaa, nämä kaksi myllymiestä hävisivät hevosineen ja jauhokuormineen tälle myllyreisulle. Paluumatkalla nämä miehet yksinkertaisesti ajoivat myllykuormansa valkoisten puolelle.

Nämä pari tapausta eivät suinkaan olleet ainoita. Samanluontoisia tapauksia sattui tuhkatiheään. Tosin oli saamiemme valkoisten vankien joukossa paljon rehellisiäkin työmiehiä ja talonpoikia, jotka uskollisesti taistelivat loppuun saakka riveissämme. Kum-

minkin on sanottava, että olimme naivin herkkäuskoisia vankien puheisiin nähden. Tämä herkkäuskoisuus valkoisten "katumuksiin" nähden johtui siitä, että meistä tuntui maailman luonnollisimmalta asialta, että kun valkoiselle talonpojalle tai työmiehelle selvitetään, ketä me olemme ja minkävuoksi me taistelemme, niin he siirtyvät meidän puolellemme. Taistelumme tuntui meistä kaikista niin oikeudenmukaiselta. Emme osanneet nähdä luokkavihollisemme kieroutta, sen kaikkia taistelutapoja. Olimme yksinkertaisen rehellisiä työmiehiä ja torpanmiehiä ja sellaisena luotimme liiaksi vihollisen rehellisyyteen. Tässä syy meidän leväperäiseen vankeihin suhtautumiseen. Ei ole tietysti kiellettävä sitä, etteikö muutamia valkoisten teloituksia suoritettu punaisten taholta, mutta nämä olivat hyvin harvinaisia tapauksia. Nämä teloitukset tapahtuivat vasta keväällä, jolloin valkoisten terrori oli jo ehtinyt kuohuttaa työläisten mieliä. Virallisesti oli punaisen kaartin ja punaisen hallituksen taholta vankien ampumiset ankarasti kielletty. Monasti oli tämä kysymys punaisen kaartin rintamakokouksissa keskustelun alaisena, mutta päällystön taholta aina ankarasti sanottiin, että vankeja ei saa ampua, kun sen sijaan miehistö alkoi kevätpuolella miltei keskeytymättä vaatia ankarampaa kuria, jopa punaisen terrorinkin käytäntöön ottamista. Ja tältä pohjalta tapahtuikin sitten eräitä valkoisten vakoilijoiden ja punaisten rintaman takana toimivien johtavien lahtarien teloituksia. Yleensä kumminkin ampumiskieltoa noudatettiin. Punaista terroria ei otettu käytäntöön, vaikka luokkasodan laki, luokkavihollisen nujertaminen, sitä ehdottomasti vaati. Mutta me emme vielä silloin tunteneet lahtaria. Emme oikealla tavalla käsittäneet lahtarivallan siekailemattomia taistelutapoja. Emme osanneet taistella. Emme osanneet voittaa. Olimme kautskylaisen sosialidemokratian läpitunkemia. Elimme porvarillisen kansanvallan lumoissa vaikka tuon "kansanvallan" keskeltä parasta aikaa nousi — säälimättömän luokkasodan avulla — häikäilemätön lahtaridiktatuuri. Meiltä puuttui vallankumouksellisen taistelijan kaikkinäkevää silmää. Meiltä puuttui kommunistista, bolshevistista puoluetta.

Kärnän taistelu

— Täytyi vain ampua. Ampua vimma tusti. Täytyi yrittää tappaa vihollista, jo ka myöskin tappaa meitä. Vain tappaa tappaa ja yhä vain tappaa, oli ajatus, jok moukarin tavoin jyskytti aivoissamme.

Sama virhe, mikä tehtiin Savitaipaleen rintamaosalla, että ei käytetty alussa saamaa menestystä hyväksemme, oli toistunut kaikilla muillakin rintamilla. Taistelujen asemasta käytiin rintamilla pitkiä parlamenttaarisia, sosialidemokraattisia lörpöttelyjä mahdollisesta rauhasta valkoisten kanssa j.n.e. Kevään odotus oli yleinen ilmiö. Sitä odotettiin kuin jotakin pelastajaa, koska uskottiin silloin voitavan alkaa suuri hyökkäys valkoisia vastaan, kun lumi ei ole esteenä sotaliikkeille.

Toisin katseli tilannetta luokkavihollisemme. Se käytti saamaansa hengähdyshetkeä hyväkseen. Se ärsytti luokkatiedottomien talonpoikaisjoukkojen vuosisataisia kansallisia tunteita "ryssäläistä" sortoa vastaan, mikä muka punaisen kaartin pistimien alla uhkaa painaa talonpoikaiston venäläisvallan alle. Punaisen kaartin todellinen olemus, työläisten taistelun todellinen sisältö peitettiin taitavalla valheverkolla. Vapautensa puolesta taisteluun lähteneet työläiset, torpanmiehet ja talonpojat leimattiin ryövä reiksi ja murhamiehiksi. Tällä tavalla, mitä konnamaisimpia menettelyjä hyväkseen käyttäen, kiihoitti porvaristo vaikutuksensa alla kulkevaa kansan osaa suureen työläisteurastukseen.

Ensimmäisinä esimerkkeinä tilanteen muuttumisesta punaisille epäedulliseksi olivat ne hyökkäykset, joita punaisten taholta tehtiin valkoisten asemia vastaan maaliskuun lopussa ja huhtikuun alkupuolella. Kaikkialla kohdattiin nyt luja vastarinta. Vihollinen ei perääntynyt enää tuumaakaan. Se oli valmistautunut ei ainoastaan puolustukseen, mutta myöskin hyökkäykseen. Tämä ilmeni myöskin Savitaipaleen rintamaosalla. Vihollinen oli käyttänyt meidän sille suoman hengähdyshetken hyväkseen, kun sensijaan omien riviemme taistelukunto oli laskeutumassa. Usko tais-

telun voittoon alkoi horjua. Väsymystä alkoi ilmetä. Kaikki nämä seikat yhdessä kaivoivat maaperää pois jalkojemme alta. Paniikkimieliala rintamaosallamme sai uhkaavan laajuuden kumminkin vasta Partakoskea vastaan suunnatun epäonnistuneen hyökkäyksen jälkeen. Mutta siirtykäämme jälleen itse taistelujen vaiheisiin.

Aikaisemmin kuvatun punakaartilaiskokouksen jälkeen, jossa päätettiin panna toimeen hyökkäys Partakoskella olevia valkoisten asemia vastaan maarianpäivänä, alettiin hyökkäysvalmistelut. Joukkojen mielialassakin tuntui elpymistä. Oltiin ehdottoman varmoja siitä, että lahtarit eivät kestä hyökkäystämme. Vaikka alustavat hyökkäystoimenpiteet koetettiinkin pitää salassa, oli hyökkäyspäivä ei ainoastaan kaartilaisille, mutta myöskin kylän juoruämmille ja luonnollisesti myöskin lahtareiden agenteille tunnettu. Hyökkäyksen toimeenpanosta puhuttiin yleisesti kylällä. Kylän lahtarit kylän raitilla toisensa tavatessaan irvistellen puhuivat, mitenkä "punikit" meinaavat maarianpäivänä valloittaa Partakosken. Punakaartilaisille, jotka kävivät taloista maitoa hakemassa, ilkkuivat emännät:

— Menkää vain Partakoskelle, jos selkäänne haluatte.

Kaiken tämän olisi ilman muuta pitänyt jo ennakolta meille osottaa, että valkoiset olivat selvillä hyökkäyksestämme. Kokouksesta, jossa hyökkäys päätettiin toimeenpanna, meni luonnollisesti jo heti tieto lahtareille, joten he tiesivät olla valmiina. Näin hyökkäyksen objektiiviset menestysmahdollisuudet olivat jo tältä puolen hyvin kysymyksenalaiset. Tätä kaikkea ei silloin osattu hyvin harkita. Oltiin varmoja voitosta. Suuriäänisesti puhuttiin, että maarianpäivänä siirretään rintama pohjoisemmaksi.

Näin lähestyttiin itse hyökkäyspäivää. Aamu valkeni kirkkaana ja aurinkoisena. Edellisinä päivinä vallinnut suojainen sää oli hiukan pakastunut. Aurinko nousi puitten latvojen takaa ja ilmassa tuntuivat niin herttaisen keveät tuulahdukset. Aamuauringon hohteessa kylpi silloin Savitaipaleen pappila valkoisine seinineen ja sinkkipeltikattoineen ja vil-

kas liikenne täytti pihamaan ja kirkon välisen pellon aukeaman. Patruunalaatikoita ja tykkien ammuksia kannettiin hevoskuormiin. Kiväärejä puhdistettiin. Patruunaremmejä täytettiin kiiltävillä panoksilla. Selkäreppuihin sullottiin päivän ruoka-annos, kuivaa leipää, lihaa ja palanen sveitsiläistä tahkojuustoa. Hyvä taistelumieli vallitsi joukoissa. Leikkiä laskien irvisteli yksi ja toinen toverilleen, että hän saa oikeuden pistää poskeensa lihankappaleen, kun kompailija itse jää hangelle j.n.e. Joku lupasi koko repun sisällön.

Vihdoin oltiin kaikki lähtövalmiina. Työn kumaraharteiksi painamat punakaartilaisosastot järjestyivät komppanioiksi ja lähtivät liikkeelle majoituspaikoistaan, kokoontuen kirkon mäelle, mihin pian muodostui pitkiä rivejä punaisilla käsivarsinauhoilla varustettuja joukkoja. Päättävä taistelumieli kuvastui jokaisen soturin katseesta. Tuolla nojasi kivääriinsä kumaraharteinen työmies aatoksiin vaipuneena. Ajatus liiteli varmaan kotimökille, missä vaimo, lapset ja omaiset odottivat häntä kotiin. Odottivat voittoa työväen käsissä oleville aseille. Odottivat voittoa työväen suurelle asialle, sosialismille, jonka puolesta oli perheen huoltajakin tarttunut kivääriin. Niin... Vieläkö palajaa hän koskaan omaistensa luokse? Näkeekö hän työväenluokan voittoa? — Niin, näkeekö? Vai onko hän tuomittu kaatumaan ennenkuin voitto on saavutettu...

Nämä mietteet jyskyttivät monen punakaartilaisen aatoksissa. Tuolla seisoi rivissä ryhmä nuorukaisia. Kuumasti virtasi veri suonissa, kun jänteinen työläiskäsi piti kivääriä. Iloinen puheensorina täytti heleän kevätaamun...

Ja tuolla pellon aukeamalla järjesti Kimmon komppania rivejään kuntoon. Barrikaadimarssin sävelet kaikuivat eri suunnilla. Kuolimojärven läheisten saarien takaa kuului katkonaista kiväärien pauketta. Siellä paikallisen punaisen kaartin miehet puhdistivat saaria niihin piiloutuneista valkoisten tähystyspatrulleista. Kiväärien pauke tuntui nyt jo niin tutulta musiikilta. Tästäkin laskettiin leikkiä.

Mutta lähdön hetki oli tullut. Korokkeelle astui

rintamapäällikkömme ja piti lyhyen puheen taisteluun lähteville. Puheessa kosketeltiin lyhyesti taistelun välttämättömyyttä ja taistelumme oikeutta valkoisia vastaan.

— Mitkään uhrit eivät tule estämään työtätekevien taistelun lopullista voittoa. Siis, toverit, eteenpäin, rohkeasti taisteluun ja voittoon!

— Eläköön sosialismin voitto!

— Eläköön työväenluokka!

— Eteenpäin! Mars!

Niin loppui puhe ja komppaniat lähtivät liikkeelle kohti Partakoskea. Koko kirkonkylän asujamisto oli seuraamassa lähtöämme. Joukosta näki pilkallisia katseita, mutta vieripä kirkkaita kyynelhelmiäkin monen kasvoilta. Valkoiset nenäliinat ja naisten huivit heiluivat hyvästiksi ja voiton toivotukset kiirivät vielä pitkän aikaa korvissamme. Suuri taistelun päivä oli alkanut.

Matka "linnun tietä" Savitaipaleen kirkolta Partakoskelle on noin 9—10 km. Olimme selvillä, ettei Partakosken valloittaminen ollut niin helposti suoritettavissa kuin oli Savitaipaleen. Maantieteellisen asemansa puolesta tarjoaa se mitä mainioimmat puolustusasemat hyökkääviä joukkoja vastaan. Historiasta jo olimme lukeneet, mitenkä Ruotsin ja Venäjän sodan aikana Partakosken omistamisesta käytiin verisiä taisteluita. Nyt nämä taistelut olivat uusiintumassa, mutta sillä eroituksella, että nyt valmistautui työtätekevien Punainen Suomi taisteluun Partakosken omistamisesta lahtari-Suomen armeijaa vastaan. Kolmelta suunnalta olivat aikoinaan tsaari-Venäjän villit armeijat samonneet Partakoskea vastaan. Kolmelta suunnalta oli myöskin meidän joukkojemme hyökkäys suunnattu Partakoskea vastaan. Pääjoukkomme, noin 300 pistintä, eteni pitkin maantietä Savitaipale — Partakoski. Yksi komppania kulki kiertoteitse Solkein kylän kautta, yrittäen täällä antaa iskun vihollisen sivustaan, ja kolmas hyökkäysjoukko, paikallisista punakaartilaisista kokoonpantu, oli määrätty etenemään pääjoukkojen vasemman sivustan tukena, torjumaan mahdolliset vihollisen sivustahyök-

käykset ja puhdistamaan Kuolimojärven läheiset saaret valkoisten patrullijoukoista.

Pääjoukkomme kulki hitaasti eteenpäin. Metsäinen maasto, korkeat mäenharjanteet ja pehmeä lumi esti nopeata liikehtimistä. Oli mitä herttaisin kevätaamu. Mäntyiset mäenrinteet kylpivät aamuauringon kultaisessa hohteessa. Linnut visertelivät puiden oksilla ja kaikkialta tuoksui vastaamme raitista, pihkaista kevään tuoksua. Mäenrinteeltä mäenrinteelle, laaksosta laaksoon, kunnaalta kunnaalle liikehtivät äänettöminä eteenpäin punaiset ketjumme, tähystellen tarkasti ympärille, näkyisikö valkoista vainolaista liikkeellä. Olimme kuolleella alueella.

Vaikka olimme edenneet lähtöpaikastamme jo noin 4—5 km, emme vielä olleet tavanneet vihollisesta jälkeäkään. Kahlasimme yhä eteenpäin pehmeässä lumessa, muodostaen noin puoli kilometriä leveät siivet molemmille puolille varsinaista päävoimaamme. Hiljaisuutta ei kumminkaan kestänyt pitkään. Siinä, missä Savitaipaleen Partakoskelle johtava maantie ensimmäisen kerran sivuuttaa oikealle puolen pienoisen metsälammen, oli valkoisten etuvartiopatrulli. Nähdessään ketjumme siirtyvän yli jäätyneen metsälammen patrulli avasi kiivaan kivääritulen, mutta ilman menestystä. Äänettöminä, pää kumarassa, siirtyi mies toisensa jälkeen yli järven jään. Tämä pakoitti valkoisten etuvartion nopeasti perääntymään. Tunsimme jälleen veren kohisevan suonissamme. Tunsimme, että varsinaisen yhteenoton hetki on nyt käsissä, että on vain minuuttien kysymys, koska kohtaamme varsinaiset vihollisen pääjoukot.

Ja niin se alkoi.

Olimme lähestyneet noin 2—3 km päähän Partakoskelta sijaitsevalle Kärnälle, kun saimme vastaamme kiivaan kivääri- ja konekivääritulen. Taistelu oli alkanut ja me levittäydyimme rintamaketjuksi. Kymiläiset ja kotkalaiset sijoittautuivat vasemmalle siivelle. Kimmon komppania aluksi keskustaan, muodostaen myöhemmin oikean sivustan tukenaan muutamia kymiläisiä osastoja.

Heti taistelun alkaessa sai ottelu vasemmalla siivellä rajun luonteen. Valkoiset olivat varustautuneet

taisteluun. He olivat sijoittaneet jo ennakolta konekiväärit hyviin asemiin, joten tulivoima vasenta sivustaamme vastaan muodostui heti hyvin tuhoisaksi. Koko vasen sivustamme oli yhtenä katkeamattomana paukkeena ja mäenrinteellä alkoi leijailla paksu ruudinsavupilvi. Ensimmäiset 10—15 minuuttia olivat useille kalliita minuutteja. Useita kaatuneita ja joukko haavoittuneita lepäsi jo hangella metsäisen mäkikukkulan loivalla rinteellä. Taistelun jatkuessa kymiläiset menettivät yhä uusia uhreja. Etenemisemme oli pysähtynyt. Erikoisesti vasen sivustamme oli joutunut hyvin tukalaan asemaan. Se oli vihollisen murhaavan tulivoiman alaisena. Haavoittuneita tovereitakaan ei voitu auttaa. Heti kun Punaisen ristin tytöt yrittivät mennä auttamaan haavoittuneita, kohdistivat valkoiset heitä vastaan kiivaan kivääri- ja konekivääritulen. Punainen risti oli arvoton vaatekappale "länsimaisen kulttuurin" valkoisille "esitaistelijoille". Monta reipasta sairaanhoitajatarta ampuivat valkoiset tällä mäkirinteellä höyryäväksi lihakasaksi.

Mutta taistelu vain yltyi. Me olimme päättäneet taistella. Tuumaakaan ei peräännytty. Koko metsänreuna oli yhtenä ruumiiden ja haavoittuneiden hautausmaana. Kuolevien korahdukset, raskaat, tukahduttavan raskaat huokaukset ja syvät valitukset täyttivät metsäisen mäenrinteen. Tuossa oli nuori kymiläinen punakaartilainen saanut kuulan ruumiiseensa. Oli järkyttävää katsella, miten haavoittunut yritti koota viimeisiä voimiaan laahatakseen ruumiinsa pois valkoisten ulottuvilta. Punainen verivirta suihkusi hangelle haavoittuneen yrittäessä ryömimällä päästä omien toverien luokse.

— Toverit! Au-tta-kaa... Au-tta-kaa... kuului haavoittuneen yhteen puristettujen hampaiden välistä...

Mutta me emme voineet auttaa. Täytyi vain ampua. Ampua vimmatusti. Täytyi yrittää tappaa vihollista, joka myöskin tappaa meitä. Vain tappaa... tappaa... tappaa... oli ajatus, joka moukarin tavoin jyskytti aivoissamme. Taas haavoittui mies tuossa tuuhean katajapensaan vieressä. Katselin henkeä pidätellen, miten haavoittunut yritti kamppailla mustana vaippana lähestyvää kuolemaa vastaan. Mutta silmät al-

koivat jo hämärtää... Kiväärin paukekin, joka räiskyi ympärillä, häipyi kuolevan korvissa kaukaiseksi huminaksi. Mutta jäntevä työläisnyrkki puristi yhä vain kiväärin tukkia. Se tuntui kuolevasta kuin tutulta kirvesvarrelta, jota monta vuotta oli heiluttanut suurten tukkiyhtiöiden työmailla, hankkien siten elatusta itselleen ja seitsenhenkiselle perheelleen. Nytkin tuntui siltä kuin suuret tukkipuut rysähdellen kaatuisivat ympärillä ja ryske vain yltyi... Miten viihtyisältä tuntuikaan painaa pää nuoskeaan keväiseen lumeen... Se tuntui kuin armaan hyväilyltä raskaan työpäivän päätyttyä... Tähän päättyi vanhan kymiläisen tukkityöläisen elämä. Mies oli kuollut.

Tuolla kamppaili jo kuoleman kanssa uusi uhri. Nuori sairaanhoitajattaremme lähti Punaisen ristin lippua korkealla hulmuttaen auttamaan haavoittunutta. Ja hän pääsi haavoittuneen luokse. Virvoitti viinityypyllä kuolevan kylmeneviä huulia, lähtien sitten vetämään haavoittunutta turvaan vihollisen kuulilta. Tätä eivät valkoiset sallineet. He avasivat kiivaan kivääritulen nuorta sankariamme kohti. Korkeasti kaareutuvan otsan tummaan hiusrajaan sattui lahtarin kuula ja ääntä päästämättä sortui hangelle uljas taistelijamme. Hyökkäysketjumme liikkuessa jonkin verran eteenpäin jouduin kaatuneen sairaanhoitajattaren lähelle... Ja minä silitin kostealla kädellä noita kalvenneita poskia... otsaa... Koettelin hiljaa tummassa hiusrajassa olevaa kuulan reikää. Se oli pieni, tuskin pikkusormeni pää mahtui reikään, mutta toinen puoli päästä oli poissa. Kohottaessani kaatuneen päätä, jonka toista puolta peitti tuuhea, tumma tukka, mutta toiselta puolen höyrysivät vielä lämpöiset aivonkappaleet, tarttui käteeni tummaa, hyytynyttä verta. Se oli nuoren sankarimme verta. Minä pyyhin veren harmaan sarkatakkini liepeeseen ja hammasta purren latasin kivääriini uudelleen sekä tyhjensin makasiinin toisensa jälkeen kohti vihollista...

— Me kostamme teille, lahtarit, vielä kerran nämä uhrit. Kuuletteko!... Kuuletteko konnat!...

Mutta tukahdettu ääneni hukkui kivääreien katkeamattomaan paukkeeseen.

Monta tuntia oli jo näin taisteltu, mutta ratkaisua

ei vain näkynyt. Siinä puolen päivän ajoissa sai Kimmon komppania määräyksen lähteä suorittamaan kiertoliikettä vihollisen selkäpuolelle, katkaistakseen täten viholliselta yhteyden Partakoskelle. Kiertoliike tehtiin oikealta sivustalta. Päämääräksi asetettiin Solkein kylästä tuleviin joukkoihin yhtyminen ja täten oli yhteisin voimin hyökättävä valkoisten kimppuun niiden selän takaa. Pehmeässä lumessa kahlasimme eteenpäin, kunnes tulimme loivalle, pientä mäntymetsää kasvavalle mäkiharjanteelle. Edessämme noin 100—200 m päässä oli kapea kylätie, jossa pitkä rivi kuormattuja hevosia ja aseistettuja suojeluskuntalaisia oli valmiina kuin jotain odottamassa. Kaikki olivat nyt tulemme ulottuvilla. Miehestä mieheen kulki viesti:

— Tähdätkää tarkkaan.

— Käskyn saatua vasta avataan tuli.

Veri tuntui kuin pysähtyvän suonissa ampumiskäskyä odotellessa. Vihdoin se tuli.

— Laukaiskaa!

Kuin yhdestä kivääristä laukaistuna kieri yhteislaukauksemme räsähtävä, korvia huumaava paukahdus. Kieri toinen, kolmas, neljäs ja viides, jatkuen sitten ammunta hajanaisesti kunkin nopeuden mukaan. Hyökkäyksemme tällä suunnalla oli täydellinen yllätys valkoisille ja sai se niiden riveissä aikaan villin pakokauhun. Veren huurre höyrysi kylän tiellä. Me ammuimme säälimättä. Meidän vuoromme oli nyt tullut. Miten kiihkeästi sykkikään valtimomme taisteluintoa. Harmaa, sarkatakkinen, valkoista nauhaa hihassaan kantava lahtari tupertui tuontuostakin lumihangelle. Tämä oli sotaa, säälimätöntä sotaa. Tulemme olisi muodostunut hyvinkin tuhoisaksi viholliselle, mutta liiallinen innostus häiritsi tarkan tähtäimen ottamista. Pian vetäytyivät valkoiset suojapaikkoihin, avaten näistä kiivaan tulen meitä vastaan. Näin oli hyökkäyksemme tälläkin suunnalla pysähtynyt.

Vaikka päivä oli painumassa iltaan, ei taistelun loppumisesta ollut tietoakaan. Valkoiset keskittivät nyt meitä vastaan yhä uusia voimia. Illan suussa sai taistelu mitä raivoisimman luonteen. Keskustasta ja vasemmalta siiveltä virtasi yhä uusia vihollisjoukkoja Kimmon komppaniaa vastaan. Meidän päävoimamme

olivat pysäyttäneet hyökkäyksensä, keräytyen ½ 5 ajoissa kokonaan pois rintamalta Savitaipaletta kohti ja jättäen Kimmon komppanian omin voimin taistelemaan suurta ylivoimaa vastaan. Tästä emme me kyllä olleet selvillä. Lähettien kautta oli lähetetty meillekin tieto peräytymisestä, mutta lähetit eivät tuoneet tietoa perille, vaan jäivät matkalle. Näin oli meillä yhteys pääjoukkoihin kokonaan poikki. Me taistelimme nyt yhden komppanian voimalla koko vihollisjoukkoa vastaan.

Kuka ties miten kauan olisimmekaan vielä pysyneet asemissamme, mutta ammusten loppuminen pakoitti ajattelemaan perääntymistä. Odotimme viimeiseen saakka apua ja ihmettelimme, miksi keskusta, miksi tykistömme, miksi Solkein suunnalta tulevat joukot olivat aivan hiljaa. Vain meidän rintamallamme raivosi taistelu. Vihollisen konekiväärit syöksivät kivinavetan akkunoista yhtenä katkeamattomana nauhana kuulia ketjuumme. Räjähtävät kuulat, joita vihollinen ampui, paukkuivat ritisten kuin pikkupoikien paperinallipyssyt ympärillämme. Tuhomme olisi viimeiseen mieheen ollut edessämme, ellemme viime tingassa olisi lähteneet perääntymään.

Ja miten tapahtui perääntymisemme?

Kun oli käynyt selville, että tällä joukolla on mahdoton pitää asemia käsissämme, antoi päällystömme perääntymiskäskyn:

— Ensin kiivas tuli vihollisen asemia vastaan ja sitten asteettain perääntyminen.

Viesti vieri pitkin ketjua miehestä mieheen. Nyt oli jo koko ketju tietoinen tilanteesta. Yhtenä helvetillisenä ryskeenä oli koko rintama. Me ammuimme niin, että kiväärit lämpenivät käsissämme, kunnes viimeiset patroonat olivat jo makasiinissa. Nyt alkoi perääntyminen, josta oli leikki kaukana. Vaikka päällystö koettikin pitää kuria joukoissa, sai perääntyminen paniikkimaisen luonteen. Haavoittuneita ja kuolleita ei voitu ottaa mukaan. Heikommat sortuivat pehmeään lumihankeen, jota oli vyötäröisiin saakka. Tuossa rinnallani jonkin matkan päässä yritti 15—16 vuotias nuorukainen kahlata eteenpäin pehmeässä lumisohjussa. Hän oli vielä aivan lapsi. Kivääripera laahasi

lumihangella, ja heikot polvet notkahtelivat suonenvedontapaisesti.

— Älkää, kalliit toverit, jättäkö meitä tänne, kuului huutoja ympäriltä.

Mutta vain harvat kuuntelivat näitä huutoja. Villissä paniikissa riensivät ne, jotka kykenivät, ne joilla oli vielä voimaa jäljellä, eteenpäin. Jo saavutimme päivällä jättämämme pääjoukkojen asemapaikan. Se oli tyhjä. Kuoleman hiljaisuus vallitsi ympärillä ja kaikkialla näkyivät vielä ankaran taistelun jäljet. Tuossa lepäsi muutamia kaatuneita. Miksi niitäkään ei oltu viety pois? Tuolta mäenrinteeltä kuului vielä tuskaisia, raskaita, tukahduttavia haavoittuneiden huokauksia. He odottivat kuolemaa pelastajaksi. Ja se tuli, mutta vasta aamulla, jolloin lahtarit tulivat tarkastamaan taistelutannerta...

Mutta me jatkoimme perääntymistä. Jokaisen mielessä oli päästä pois tästä kuoleman ja raskaan tappion taistelukentältä. Oli jo myöhäinen ilta, kun saavuimme kuoleman väsyneinä kirkolle, josta aamulla olimme voitonvarmoina lähteneet. Hevosia oli lähetetty pääjoukkojen taholta ottamaan meitä vastaan. Kaikki olivat varmoja, että Kimmon komppania on kokonaisuudessaan tuhoutunut. Tulomme kirkolle nosti masentunutta mielialaa. Olimme kuin ihmeen kautta pelastuneet. Vihollinen ei ollut selvillä tilanteesta. Ja se pelasti meidät. Se jätti Kimmon komppanialle vielä iskuvoiman. Meidän kiväärimme eivät lakanneet paukkamasta. Me jäimme odottamaan uusia taisteluja.

Näin punaisten suuri hyökkäys Partakoskelle maarianpäivänä oli päättynyt veriseen tappioon. Raskaat olivat päivän tappiot. Kukaan ei tienne varmaa lukua, miten paljon miehiä sinä päivänä menetettiin, mutta jokaisessa ryhmässä, joukkueessa ja komppaniassa oli sinä iltana paljon tyhjiä paikkoja. Raskas mieliala vallitsi joukoissa. Ja vaikka kuinka koetimme karkoittaa mielestämme pois päivän tapahtumia, niin siitä huolimatta vielä yölläkin, jolloin kirkkaat tähdet olivat jo syttyneet avaruudessa ja väsymys painoi silmäluomemme kiinni, lentelivät aatokset Kärnän taistelukentällä ja korvissa soi kiväärien, konekiväärien ja tykkien katkeamaton pauke.

... Ja me muistimme valkoiselle lumihangelle jääneitä punaisia sankareita ...

... Niin. He olivat todella suuria sankareita. Toverit. Nostakaamme lakkia heille.

Eläköön Kärnän sankareiden muisto. Eläköön heidän taistelunsa.

■ ■

Lomalle ja lomalta uusiin taisteluihin saksalaisia vastaan

... Vallankumous oli liikkeellä. Se käänti hiljaa, mutta rautaisella järkkymättömyydellä vuosisataista untansa nukkuvaa maaseutua. Köyhä kansa hengitti ensimmäisen kerran vapaata ilmaa. Sen oikeuksia puolusti kivääri kädessä punakaartilaissoturi...

Kärnän taistelun jälkeinen päivä valkeni yhtä kirkkaana ja aurinkoisena kuin edellinen päivä. Poissa oli kuitenkin edellisenä päivänä vallinnut mieliala. Äänettöminä kulkivat nyt punakaartilaiset. Masentunut mieliala työntyi nyt vastaan kaikkialta. Raskas tappio löi lyijynraskaan leiman punaisten taistelijoiden mielialaan. Nyt olisi tarvittu jälleen joukkojen mielialan nostattajaa. Olisi tarvittu kommunistista puoluetta, joka olisi rohkaissut joukkoja. Tätä ei ollut. Oli johtokyvytön sosdem puolue, jonka olemassaoloa ei tuntunut rintamalla. Punakaartilaiskokoukset, joita ennen oli järjestetty, lakkasivat nyt. Ei ihme, jos tällaisessa tilanteessa tyytymättömyys joukkojen keskuudessa sai yhä selvempiä ilmenemismuotoja. Ja vastustajan agentit, sekä salaiset että julkiset, olivat kiivaassa toiminnassa. He levittivät punakaartilaisten keskuudessa toinen toistaan hurjempia huhuja. Milloin valkoiset olivat murtaneet pohjoisen, milloin keskisen, milloin itäisen rintaman. Milloin saksalaiset olivat nousseet maihin etelä-Suomessa, milloin punaisen kaartin johto oli

karannut Helsingistä, milloin rintamapäällystö oli myynyt punaiset valkoisille j. n. e. loppumattomiin. Kaikilla näillä huhuilla oli määrätty vaikutuksensa. Ne heikensivät punaisten taistelukykyä.

Kun Kärnän taistelun jälkeen mieliala punaisten keskuudessa alkoi nopeasti laskea, niin valkoisessa leirissä nähtiin kerrassaan päinvastainen ilmiö. Hyökkäyksemme murtuminen Kärnäkoskella nosti lahtarien taistelumielialaa. Ja he osasivat käyttää saamaansa menestystä hyväkseen. Nyt loppui rauha Savitaipaleelta. Vain muutama päivä oli kulunut Kärnän taistelusta, kun valkoiset tekivät taas hyökkäyksen meitä vastaan. Taistelu keski kumminkin vain pari tuntia ja valkoiset perääntyivät. Luulimme nyt saavamme jälleen hengähdyshetken, mutta erehdyimme suuresti. Jo seuraavana päivänä, samaan aikaan kuin edellisenäkin päivänä, tekivät lahtarit hyökkäyksen. Taas soivat kiväärit ja konekiväärit, mutta vain parin tunnin ajan ja valkoiset perääntyivät. Kolmantena, neljäntenä, viidentenä päivänä toistui sama näytelmä. Nyt olimme jo selvillä lahtarien taktiikasta. He valmistautuivat suureen hyökkäykseen Savitaipaletta vastaan. Näillä pikkuhyökkäyksillä oli vain tarkoituksena moraalisesti heikentää puolustuskuntoisuuttamme ja vähentää meidän ampumavarojamme.

Mutta rientäkäämme tapauksissa eteenpäin. Saksalaisten sotajoukkojen maihinnousu huhtikuun alkupäivinä Hangossa ja Loviisassa muutti yhdellä iskulla taistelevien puolien voimasuhteita. Punaisten oli nyt taisteltava sekä suomalaisia lahtareita että niiden avuksi saapuneita saksalaisia vastaan. Kun rintaman takana oleva taistelukuntoinen työläisaines oli talven mittaan vedetty suomalaisia valkoisia vastaan, täytyi nyt ryhtyä siirtämään rintamalta joukkoja seläntakaa hyökkäävää vihollista, saksalaisia, vastaan. Näin Savitaipaleen rintamakin joutui "harvennuksen" alaiseksi. Samaan aikaan kun lahtarit joka päivä "vierailivat" kirkon läheisillä mäenharjanteilla, syösten aina kahden tunnin ajan nikkeliä punaisten niskaan ja valmistautuen ratkaisevaan hyökkäykseen Savitaipaletta vastaan, ilmoitettiin päällystömme taholta yhtäkkiä eräänä päivänä, että huomenaamulla Kimmon komp-

pania lähtee kahden viikon lomalle. Tämä ilmoitus siitä huolimatta, että lomasta oltiinkin puhuttu pitkin talvea, tuntui meistä vähän ihmeelliseltä. Kumminkin alettiin valmistautua matkalle. Ja ilomme ei suinkaan ollut vähäinen, kun seuraavana aamuna jo varhain istuimme hevosten rekiin ja hurraahuutojen raikuessa jätimme taaksemme Savitaipaleen. Olimme matkalla lomalle ja uusiin taisteluihin.

Vaikka varsinainen rintamalinja, mikä eroitti punaisen Suomen valkoisesta, olikin jo jäänyt kauaksi taaksemme, emme silti olleet vielä kokonaan turvatulla alueella ja valkoisten mahdollisten hyökkäysten ulkopuolella. Tämän vuoksi jo Savitaipaleelta lähtiessämme olimme koko 46 km taipaleen Taavettiin saakka taisteluvalmiina. Kaikki sujui kumminkin ilman mitään esteitä. Iltapäivällä saavuimme Taavetin asemalle, missä nousimme Viipurista Helsinkiin menevään junaan, ja jo saman päivän iltana olimme Kouvolassa, jatkaen taas täältä aamujunalla matkaa Haminaan.

Olimme Haminan asemalla. Miten autiolta tuntuikaan nyt tämän pikkuisen maalaiskaupungin elämä. Asema oli miltei tyhjä. Ei ollut ketään vastassa. Kaikkien mieleen muistui rintamalle lähtö-ilta, jolloin kaupungin työläiset hurraahuudoin ja torvisoittokunnan sävelten tahdissa saattoi joukkoamme asemalle.

Missä olivat nyt he?

Rintamalla. Mäntyharjun, Mouhun, Ahvolan y.m. taistelukentillä vuoti heidän verensä. Me tiesimme tämän. Emme ihmetelleet hiljaisuutta. Muutenhan ei voinut ollakaan. Mutta kun joukkomme karvettunein ja päivettynein kasvoin marssi barrikaadimarssia laulaen kauppatorille, syntyi liikettä kaduilla ja akkunoihin.

— Kimmon komppania palaa rintamalta!

— Eläköön Kimmon komppania, kuului ääniä ympäriltämme.

Ystävämme, luokkatoverimme eivät siis vielä kaikki olleet kadonneet. Ne nousivat pienen kaupungin puuhökkeleistä jälleen ympärillemme, tosin harvennein rivein.

Kaupungin puiston keskusaukeamalla olevaan punaiseen veljeshautaan oli kuluneiden puolentoista kuu-

kauden aikana kätketty yhä uusia uhreja. Siellä makasivat ikuista untansa työväenluokan asian puolesta henkensä antaneet toverimme.

— Kunniaa kaatuneille!

Marssimme ohi veljeshaudan, jonka kummulla liehui kevättuulen hulmuteltavana suuri punainen lippu. Kajautimme uudelleen ilmoille taistelulaulumme:

— Kuolemaa jos pelkäätte,
pois riveistämme poistukaa.
On kunniakas taisto tää,
jos kuolee taikka eloon jää —

Pieni maalaiskaupunki kuunteli ääneti lauluamme. Ja me lauloimme rintamme täydeltä, kunnes saavuimme ent. venäläisen upseerikasinon edustalle.. Täällä oli pitkä rivi kärryjä hevosineen odottamassa meitä.

... Me jatkoimme matkaa Virolahdelle.

Ilta oli jo myöhäinen, kun hevoskaravaanimme alkoi lähestyä Virojokea. Tieto Kimmon komppanian lomalle saapumisesta kulki kylästä kylään edellämme. Vilkasta liikettä syntyi kylien raitille, mihin komppaniamme saapui.

— Tervetuloa! Tervetuloa! — kaikui jälleen ympärillämme. Ja kun puolen yön aikana saavuimme Virojoelle, olimme koko paikallisen työläisarmeijan ympäröimänä.

— Mitä kuuluu rintamalle? kyseltiin kuin yhdestä suusta meiltä.

— Vieläpä näkee sinuakin, sinua ja sinuakin, tervehdittiin meitä.

— Eivät ole lahtarien kuulat pystyneet meidän poikiin, eivät ole, toistelivat työläiset.

— Mutta onpas pojat karvottuneet ja mustuneet lahtareja vastaan taistellessa, ihmeteltiin.

Ja me kerroimme palavalla innolla lyhyesti rintamauutisemme työläisille. Kaikki kuuntelivat meitä jännityksellä ja henkeään pidätellen.

— Punaiset siis varmasti tulevat voittamaan taistelun, vai mitä?

— Varmasti. On vain kaikkien tartuttava kiväärei-hin. On säälimättä lyötävä vihollinen. Me taistelemme oikean asian puolesta ja meidän täytyy voittaa...

Näin vakuuttelimme työläisille voittoamme. Ja kaikki kuuntelivat meitä.

— Palaatteko takaisin rintamalle ja milloin, huudettiin joukosta.

— Palaamme ja nopeasti. Lopullista voittoa ei ole vielä saavutettu.

— Saksalaiset on lyötävä.

— Niin...

...Sinä yönä nukuimme ensimmäistä kertaa Viro joen säästöpankin talon tilavan kokoushuoneen lattialla, kiväärimme seinille ripustettuina. Ja miten paljon olikaan lyhyen poissaolomme aikana muuttunut elämä. Vallankumouksen aura oli kyntänyt syviä vakoja tämänkin paikkakunnan jokapäiväiseen elämään. Viereisessä huoneessa nukkui nyt suuri joukko paikallisen punaisen kaartin sotilaita. Työläiset, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, olivat kaikki liittyneet kaartiin. Virojoesta oli tullut pitäjän punaisen hallintokoneiston keskus. Neuvostoa ei ollut, mutta sen virkaa faktillisesti hoiti paikallinen punaisen kaartin esikunta. Vielä oli toiminnassa vallankumousoikeus. Kunnan johtotehtäviin oli asetettu johtavia sosdem puolueen jäseniä, mutta itse puolue oli organisatoorisesti miltei kokonaan lakannut toimimasta. Vaikka työläisten toiminnassa olikin suuria hallinnollisia ja organisatoorisia puutteita, kävi kaikki kumminkin yhden päätunnuksen pohjalla:

— On parannettava työläisten ja köyhäin talonpoikain asemaa.

Vallankumous oli liikkeellä. Se käänti hiljaa, mutta rautaisella järkkymättömyydellä vuosisataista untansa nukkuvaa maaseutua. Köyhä kansa hengitti ensi kerran vapaata ilmaa. Sen oikeuksia puolusti kivääri kädessä punakaartilaissoturi.

Paikkakunnan valkokiihkoilija, kulakkitalonpoika, Jooseppi Hurtta, makasi punaisten kuulien lävistämänä Viipurin maantien varrella, Pajulahden kylässä. Salaisen suojeluskuntatoiminnan ja valkoisten vakoilun järjestäjät, Emil Harju ja Emil Kivelä Kotolasta, kaatuivat samoin punaisten kuulien lävistäminä. Näin luokkasota myllersi sekä rintamalla että rintaman takana.

Ja muutenhan ei voinut ollakaan.

Uuden ajan vapautta kumahtelevat aamukellot soivat rintaman tykkien ja kiväärien paukkuessa.

Mutta lyhyt on taistelijan lepohetki. Vain muutaman päivän ehdimme olla lomalla, kun yhtäkkiä saimme kokoontumiskutsun. Tykkien pauke, kiväärien ja konekiväärien rätinä oli tullut yhä lähemmäksi. Työväenluokan suuri taistelu kutsui meitä takaisin rintamalle.

Ja me palasimme. Kivääreihimme nojautuen istuimme jälleen Haminasta Kouvolaan päin hiljaa vierivässä junassa. Kauaksi taaksemme oli jäänyt Virojoki. Jokainen kaartilainen eli vielä muisteloissaan lävitse loman lyhyet, herttaiset hetket. Sinne oli monelta jäänyt ikävöivä kotiperhe, ikävöivä isä, äiti, siskot, veljet, morsiamet. Mutta meille ei ollut ikävöimiseen tilaa. Vuoron perään kerroimme toisillemme vaunun penkillä istuissamme, loman hauskoista hetkistä. Nyt olivat surut kuin pois pyyhkäisty.

— Tiedättekös, toverit, kuinka hullusti minulle kävi tällä reisulla, jutteli rinnallani kahdeksantoistavuotias Sipilän Esko.

— No, jotta mitenkä? kysyin.

— Niin vain, että tämä poika se menetti tällä reisulla poikuutensa.

Koko vaunu innostui nyt uuteen jutun aiheeseen.

— Kerro helkutissa, miten se tapahtui, kehoittelivat kaikki kuin yhdestä suusta.

— Niin no, väliäkös sillä on näin sotaan lähtevälle miehelle, vaikka kerronkin, suostui Esko. Se asia oli sillä lailla, että minä tapasin läksiäistanssiaisissa palokunnantalolla entisen koulutoverini, Rannan Kirstin. No, hänestä oli kasvanut pulska tyttö, ja meistä tuli koko illan tanssipari. Siinä se ilta vierähtikin myöhäiseksi, ja minä aloin esitellä tytölle poislähtöä. Hän suostui ja niin lähdettiin. Ensin vain kävelimme ja juttelimme, niinkuin sitä nyt tavallisesti kävellään ja jutellaan. Mutta kun saavuimme lähelle Kirstin kotia ja rupesi tulemaan hyvästijätön aika, niin alkoipa punakaartilaisveri kovasti lämmetä. Tuntui niin vaikealta erota noin vain ilman muuta ...

— Hölmöpä olisit ollutkin, jos olisit tyhjin toimin lähtenyt, kompaili joku.

— Pidä suusi kiinni ja anna Sipilän jatkaa, huudettiin hänelle.

— Niin, sitähän minäkin ajattelin, että ei se pahitteeksi lie, jos vaikka näin sotaan lähtevä mies kerran naistakin hyväilee. Ja Kirsti on komea tyttö, semmoinen silmää hivelevä. Ja kun nyt ei ollut mitään takeita siitä, tuleeko meille enää koskaan tilaisuutta tavata toisiamme, niin esitin lopuksi Kirstille, että jos vaikka mentäisiin vielä vähän istumaan tuonne meren rannalle.

Tyttö suostui ja menimme. Istuttiin suuren kiven juurelle lähelle meren rantaa. Kainous vaivasi kumpaakin eikä puhe tahtonut luistaa. Aluksi istuimmekin loitompana toisistamme, mutta ei kauan. Lieneekö se sitten sitä veren vetoa vai mitä, mutta niin vain kävi, että vähitellen tulimme yhä lähemmä toisiamme ja loppujen lopuksi ei meitä eroittanut toisistamme muu kuin poikkileikatun katajapensaan vähäinen tynkä.

— Tämä pensaantynkä olkoon aitana välillämme, veikisteli Kirsti. Lähemmä et saa tulla.

Hänen poskensa hehkuivat kuumasti. Ja näinhän minä sen hänen silmistäänkin, että toista se tarkoitti kuin sanoi. No, enpä minä enää enempiä arvellut, vaan tempasin yhdellä nykäyksellä pensaantyngän pois väliltämme.

— Katsoppa vain poikaa, pisti taas joku väliin.

— Anna pojan jatkaa vain, kehoiteltiin jälleen.

Ja Sipilä jatkoi. Punakaartilaispojan yksinkertaisilla sanoilla hän kertoi kahden nuoren ihmisen kevätöisestä lemmenkohtauksesta, jolla kieltämättä oli omanlaisensa traagillisuuden vivahde: heillähän oli edessään heti ero kenties ainaiseksi ja nuorukaista saattoi jo muutaman hetken kuluttua odottaa elämän päättyminen. Mutta he itse eivät silloin tätä tragiikkaa tajunneet; he elivät vain kuluvassa hetkessä ja sen väkevät elämykset vangitsivat kokonaan heidän mielensä. Pojan nykäistessä pois pensaantyngän oli tyttö helähtänyt nauramaan. Poika oli yhtynyt siihen, ja he nauroivat molemmat raitista, elämää uhkuvaa, vallatonta naurua. Niin he istuivat siinä aivan rinnakkain. Poika tunsi vierellänsä ohuen kevätpuseron läpi kuultavan ihon lämpimän tuoksun. Kuin vaistoten siir-

si hän patruunavyön pois olkapäältään, asetti kivääränsä hiukan loitomma ja antoi käsivartensa hyväillen kietoutua tytön vyötäröiden ympäri. Hiljaa painui tytön ruumis hänen rintaansa vastaan ja sen värinä kiihoitti ja kutsui. Huulet etsivät toisiaan. Heidät valtasi jokin rajaton hellyys toisiaan kohtaan, kiihkeä halu hyväillä toisiaan, puristautua yhä lähemmä, ikäänkuin sulautua yhteen. Jokaisessa hyväilyssä kävi yhä kiivaammaksi kuumenneiden verien pakahduttava läike. Niin hukkui hetken outoon hurmaan, häipyen jonnekin etäisyyteen kuin aamusumu selkenevänä syyspäivänä, kaikki muu, elämän vakavuus, rintama, taistelut, menneet ja vastaiset vaarat. Lopulta oli vain se hetki, alkuvaistoin tajuttu nykyisyys, jokin paikka maan päällä ja he, kaksi ihmistä. Ja ympärillä valvoi äänetönnä pehmeä kevätyö.

Ikäänkuin sen hetken jälkimaininkeina sai Sipilän puhe vieläkin jonkinlaisen juhlallisuutta lähentelevän värin hänen kuvaillessaan lemmenyönsä vaikutelmia.

Ja vaunussa loistivat kirkkaasti miesten silmät. Me olimme matkalla rintamalle. Jutut, toinen toistaan paremmat, virisivät nyt miesten huulilla, kunnes tuli pysähdys. Katsoimme vaunun akkunoista asemasillalle jossa luimme suurilla kirjaimilla:

Inkeroinen.

Aloimme jo kiroilla, miksi juna pysähtyi asemalle näin pitkäksi aikaa. Halusimme päästä Kouvolaan, jossa odotimme saavamme selvyyden siitä, mille rintamalle joudumme. Ja yllätyksemme ei ollut suinkaan vähäinen, kun päällikkömme Kimmo jonkin ajan kuluttua antoi määräyksen:

— Komppania siirtyy heti toisilla raiteilla olevaan Kotkan junaan.

Olimme jälleen vaunussa ja matkamme kulki Kotkaa kohti. Nyt roskajutut olivat vaihtuneet vakavaksi keskusteluksi siitä, mihin ollaan menossa. Arvioita esitettiin puoleen ja toiseen. Yleiseksi mielipiteeksi tuli lopulta se, että joudutaan Kotkaan ja sieltä mahdollisesti lähdetään puhdistamaan läheisiä saaria niissä vielä majailevista valkoisista. Tämä arvio, kuten monet muutkin, osottautui kumminkin pian vääräksi.

Kyminlinnaan saavuttuamme saatiin jälleen komennus:

— Komppania siirtyy pois junasta asemalle.

Huhtikuun keväinen päivä oli jo painunut mailleen, kun järjestimme kamppeitamme Kyminlinnan asemalla. Kaikkialla ympärillä vallitsi tyyni hiljaisuus. Ja mekin olimme hiljaa. Odotimme uusia määräyksiä.

— Komppania eteenpäin. Mars! kuului komennus terävänä kevätyössä.

Olimme liikkeellä, mutta kukaan kaartilainen ei tiennyt, mihin oli matkamme suunta. Jonkin matkaa marssittuamme tulimme ent. venäläisen kasarmirakennuksen pihamaalle. Täällä näimme pitkiä rivejä valjastettuja hevosia.

— Komppania sijoittautuu kärryille, kuului jälleen komennus.

Olimme jälleen liikkeellä, mutta nyt hevosten vetäminä. Kolisten rämisivät kärryt jään ja lumen vielä osittain peittämällä keväisellä maantiellä. Me istuimme ääneti kärryissä ja katselimme Kymijoen siltaa pitkin mentäessä, miten suuret jäälohkareet sinkoilivat hurjalla voimalla kosken kivilohkareita vasten.

Oli jäidenlähdön aika.

Kevään valtavat voimat murtivat ryskien talven jäisiä kahleita.

Mutta me olimme jälleen matkalla rintamalle. Vain muutama päivä sitten, kertoi hevosmiehemme, olivat tälläkin seudulla kumisseet tykit, paukkuneet kiväärit ja konekiväärit, räjähdelleet kranaatit ja shrapnellit. Saksalaiset, valkoisten avuksi rientäneet joukot, olivat yrittäneet myrskyn tavoin vallata Kyminlinnan ja saada tämän kautta käsiinsä Kotkan, mutta heidän hyökkäyksensä murtui Kyminlinnan muinaisten vallien juurella. Häviö olisi perinyt Kyminlinnan, Kotka olisi joutunut saksalaisten murhajoukkojen käsiin, ellei Kyminlinnassa olisi ollut sellaisia puolustajia, mitä siellä oli. Maailmansodan rintamilla haavoittuneet venäläiset invaliidit seisoivat Kyminlinnan valleilla. Ja kun saksalaiset hyökkäsivät Kyminlinnaa vastaan, avasivat nämä invaliidit kaksitoistatuumaisista tykeistä tulen hyökkääjiä vastaan. Myrskynä hyökkäsivät saksalaiset eteenpäin. Kymin oikea ranta, aukeat pellot, täyt-

tyivät vihreäsinellisistä saksalaisten ruumiista. Miehuullisesti pitivät venäläiset invaliidit puoliansa siksi, kunnes Kotkasta, Kouvolasta ja lähiympäristöstä saatiin mobilisoiduksi punaisia joukkoja venäläisten avuksi. Ja saksalaiset alkoivat perääntyä punaisten seuratessa kintereillä. Kokonaista 35 km perääntyivät saksalaiset, kunnes jälleen muodostui rintama sinne, missä Kymijoen suuri päähaara laskee Suomenlahteen, sinne, missä on Viipurin ja Uudenmaan läänien raja, sinne, missä on Ahvenkoski. Tähän lopetti hevosmiehemme kertomisensa, hoputtaen hevostaan lönkäjuoksuun.

— Olemme siis matkalla Ahvenkoskelle, tiedustelimme kysyvästi kyytimieheltämme.

— Sinne ollaan matkalla.

— No, miten on nyt rintamalla asioiden tila? Hyökkäävätkö saksalaiset?

— Jo kaksi päivää on Ahvenkoskella raivonnut hurjat taistelut. Koko eilisen päivää hyökkäsivät saksalaiset vimmatusti yrittäen murtaa punaisten vastarintaa. Ja taistelut jatkuvat parhaillaan entisellä raivolla.

— Joudumme siis suoraan verileikkiin?

— Niin joudutte. Aamulla varhain olemme Ahvenkoskella.

Kolisten riensi kärrykaravaanimme eteenpäin. Me torkuimme puolinukuksissa sinne tänne heittelevissä kärryissä. Ajatukset lentävät rintamalle ja korvissa tuntuu kuin kranaatit ja shrapnellit olisivat halkoneet viheltäen ilmaa. Vain silloin tällöin kohotimme päätämme ja ylhäällä avaruudessa paistoivat kirkkaasti keväiset tähdet...

...Kuljimme kohti luokkasodan verisimpiä taisteluja.

■ ■

Ahvenkosken taistelut

... Silta oli yltyleensä ruumiiden peittämä. Jalkojen alla ei tuntunut siltapalkkeja, vaan pehmeä, verestä höyryävä ihmisliha. Punakaartilaiskenkäni kostuivat ensimmäisen kerran kaatuneiden toverieni punaisesta lämpimästä verestä ...

Oli vielä varhainen aamu, kun sivuutimme Pyhtään kirkonkylän. Kaikesta ympärillä olevasta elämästä näki, että olimme tulleet rintamavyöhykkeelle. Aseistettuja punakaartilaisjoukko-osastoja, Punaisen ristin työntekijöitä, haavottuneita ja kuolleita kuljettavia hevoskaravaaneja, vinhasti hevosen selässä kiitäviä lähettejä tuli lakkaamatta vastaamme. Ja sitä mukaa kuin lähestyimme Ahvenkoskea, kävi sodan kuumeinen pauhe yhä kiihkeämmäksi.

— Miten ovat rintamalla asiat, kysyimme vastaamme tulevilta punakaartilaisilta.

— Entisellään. Saksalaiset valmistavat taas hyvää hernekeittoa päivälliseksi. Joudutte pojat parhaalle aterialle. Terve menoa.

Ja me jyryytimme eteenpäin. Kello 5 ajoissa aamulla olimme Ahvenkoskella. Koko yön olimme olleet siinä toivossa, että perille päästyä saamme hiukan levätä vaivaloisen kärrymatkan jälkeen. Tämä toivomus ei kumminkaan toteutunut. Laskeutuessamme alas kärryiltä Ahvenkosken kartanon lähellä kulkevan maantien laitaan (myöhemmin tämä maantie on jäänyt pois käytännöstä oikomaantien valmistumisen johdosta), saimme heti komennuksen siirtyä etumaiselle tulilinjalle, jossa samat miehet olivat jo kolmatta vuorokautta olleet ilman lepoa saksalaisten raivoisia hyökkäyksiä takaisin torjumassa.

Niin lähdimme silmät unisena kohti veristä taistelua. Jo kärryistä alaslaskeuduttua teimme havainnon, että olemme rintamalla, todellisella luokkasodan rintamalla, missä vihollisen kuula lakkaamatta etsii elävää maalitaulua. Kaikkialla, missä näimme ihmisten liikkuvan, kulkivat he kyyryssä, ja mikäli mahdollista, luonnon tarjoamia suojapaikkoja, pellon ojia, pensaita, puita y.m.s. hyväkseen käyttäen. Itse tulimme pian

omakohtaisesti kokemaan, että pääkannustajana tähän varovaisuuteen oli elämän säilyttämisen vaisto. Emme olleet nimittäin ehtineet ottaa montakaan askelta, kun jo lensi viheltäen kuulia päittemme yli. Varomattomuudellamme olimme paljastaneet itsemme viholliselle. Viheltävät kuulat pakoittivat meitäkin etsimään piiloteitä itsellemme. Jokaista pensasta, jokaista puuta, jokaista kiveä käytimme nyt hyväksemme. Tuossa kulki pellon halki vettä täynnä oleva oja, jota oli pakko käyttää kulkutienämme. Vaikka vesi olikin kylmää, emme lainkaan tunteneet väristystä ruumiissamme. Kuumana kohisivat veret suonissamme. Mitä merkitseekään kylmään veteen heittäytyminen, jos sillä voidaan suojella elämän jatkuvaisuus...

...Niin kahlasimme eteenpäin, kunnes meidän oli pakko nousta ylös ojasta. Nyt oli edessämme noin sata metriä leveä peltoaukeama, jonka yli oli mentävä. Miehestä mieheen kulki viesti:

— Yksitellen juostava nopeasti pellon yli metsän laitaan.

Ensimmäinen mies oli ehtinyt tuskin puoliväliin aukeamaa, kun jo vihelsi saksalaisen kuula, toinen, kolmas j.n.e. Jännityksellä seurasimme juoksijan jokaista askelta siksi, kunnes tiheä mäntymetsä oli jo juoksijan turvana. Toisen miehen astuessa peltoaukeamalle toistui sama näytelmä. Näin jatkui koko sen ajan, kun komppaniamme siirtyi yli peltoaukeaman. Suorastaan ihmeeltä tuntui, että pellon ylimeno suoritettiin ilman uhrien menettämistä. Monet taistelijat olivat jo meitä ennen saaneet tällä samalla matkalla kuolettavan kuulan ruumiiseensa. Ja kevätauringossa pöhöttyneet kuolleiden hevosten raadot todistivat jokaiselle pellon yli kulkijalle, että tässä vaani kuolema ympärillä.

Mutta vielä emme olleet saavuttaneet etulinjaa. Oli siis riennettävä eteenpäin. Me juoksimme pitkin lohipatoa yli Kymijoen yhden jokihaaran, siirryimme varovasti pitkin tilapäisesti venheitten päälle lankuista rakennettua ponttoonisiltaa kahden Kymijoen laskuhaaran väliselle noin puolisen kilometrin laajuiselle maakaistaleelle. Tältä saarelta siirryimme toisen mereen laskevan Kymijoen haaran yli pitkin maantiesil-

taa, jonka Ahvenkosken kartanon puoleisessa päässä mäentöyräällä, kuusimetsikössä, savusivat vielä eilen saksalaisten tykkitulesta syttyneen kauppapuodin rauniot. Kuoleman hiljaisuutta, joka vallitsi ympärillämme, häiritsi vain eteenpäin raivoisalla voimalla vyöryvän Kymijoen vesimassojen pauhe. Tätä pauhetta me kuuntelimme siirtyessämme verkkaan sillan toisella puolella sijaitsevalle mäkiharjanteelle, jossa kulki etulinjamme. Ensimmäisen kerran me olimme vastassa vihollista, joka maailmansodan rintamilla, Ranskan lakeuksilla ja itä-Preussin verikentillä oli haistanut ruudin savua, oli oppinut oikean preussilaisen teurastamisen taidon.

Me olimme saksalaisia vastassa.

Asemamme, joissa seisoimme tänä huhtikuun aurinkoisena aamuna saksalaisia vastassa, olivat kaikkea muuta kuin edulliset. Noin 100 metriä takanamme virtasi kuohuten leveä Kymijoki, jonka yli johti kapea puusilta. Tällä kohdalla on Kymijoki jakaantunut kahteen haaraan, joiden välillä on noin 300—400 m leveä ja ehken 1—2 km pitkä maakaistale tai oikeammin sanoen saari. Tämän maakaistaleen läpi kulki Viipurin ja Helsingin välinen maantie, ollen saaren ja varsinaisen mantereen välisenä yhdyssiteenä Ahvenkosken kartanon suunnalla suuri kivisilta. Näin takanamme oli oikeastaan kaksi jokea, kun edessämme vihollista vastassa oli sensijaan vain aukea, pieni peltokaistale. Sotilassilmällä (nyt jälestä päin) katsottuna tällaisiin asemiin pysähtyminen merkitsi suurta ajattelemattomuutta, ja tämän ajattelemattomuuden tuhoisine seurauksineen saimme pian raskaasti kokea.

Olimme olleet ketjussa jo parisen tuntia, mutta kaikki oli tyynen rauhallista. Aamulla pellon ojassa kahlatessa kastuneet vaatteemmekin olivat kuivuneet huhtikuun lämpöisen auringon paahteessa. Me juttelimme vierustovereittemme ja eilen ketjuun tulleiden tovereiden kanssa saksalaisten hyökkäystaktiikasta. Toverit kertoivat, mitenkä eilen saksalaiset olivat kuusi kertaa yrittäneet tulla tuon peltokaistaleen yli, mutta aina oli heidät lyöty verisesti takaisin. Näin juttelimme pitkän aikaa suurten kivien taakse peittäytyneenä. Ja aurinko paistoi täydellä terällä. Kärpäset

surisivat ympärillämme. Tuntui niin kylmän rauhalliselta. Me olimme väsyneitä. Koko ketju, lähes parisataa pistintä, oli väsynyt. Keväinen aurinko tahtoi väkisin painaa silmäluomia kiinni. Tuntui niin herttaiselta antaa silmäluomensa hiukan levähtää, levähtää, levähtää. Tämä yksi ajatus painoi koko ketjussa olevaa miehistöä. Se painoi lyijynraskaana, tukahduttavana, jäätävänä painajaisena...

...Koko ketju torkkui...

Ja silloin se alkoi. Me havahduimme koko ketjua kourasevaan lyhyeen komennukseen:

— Saksalaiset hyökkäävät! Tulta! Tulta!

Väsymys ja painajaisuni oli kerralla poispyyhkäisty. Me tartuimme suonenvedontapaisesti kivääreihimme ja keväinen huhtikuun aamu oli hetkessä muuttunut katkeamattomaksi kiväärien ja konekiväärien paukkeeksi. Kolmatta sataa kivääriä ja kuusi konekivääriä syöksi nyt tultansa hyökkäävää vihollista vastaan. Kapea peltokaistale, joka 100—150 metrin etäisyydellä oli edessämme, oli tuossa tuokiossa muuttanut muotoansa. Sen yli etenivät askel askeleelta saksalaisten vihreät ketjut. Kylmät hikipisarat nousivat ensimmäisen kerran otsalle nähdessään, mitenkä mies toisensa jälkeen läheni ketjuamme. Me ammuimme minkä suinkin ennätimme. Kiväärit savusivat jo käsissämme, mutta vastustamattomalla voimalla vyöryi saksalaisten vihreä ketju pellon yli. Koko pelto oli miltei mies-miehessä kiinni kaatuneita ja haavoittuneita. Vihreät sinellit ja nurmikolle jääneet kiväärit lyömäpuukkoineen loistivat niin kummallisesti auringon hohteessa. Mutta yhä uusia hyökkäysjoukkoja saapui peltoaukeamalle. Säännöllisesti, ilman minkäänlaista horjuntaa, etenivät ketjut eteenpäin yli kaatuneiden toveriensa ruumisröykkiöiden. Ei pienintäkään epäröintiä havainnut hyökkääjien riveissä. Jokainen sotilas toimi kuin määrätyn koneen katkeamaton osa. Ja hyökkääjät eivät edes ampuneet. Kivääreiä päittensä päällä heiluttaen vyöryivät ketjut kohden meidän tuhoisaa tultamme. Ja kun ensimmäinen saksalaisketju oli päässyt yli peltoaukeaman, alkoi ketjumme puolustus murtua. Edessämme oli perääntyminen, joka hakenee vertaistaan luokkasodan historiasta. Saksa-

laiset hyökkäsivät raivokkaasti. Ne iskivät meitä selkään. Olimme täydellisesti jo sekaisin vihollisen ketjun kanssa. Koko mäenrinne oli yhtenä helvetillisenä sodan paukkeena. Saksalaiset heittivät käsipommeja, käyttivät lyhyitä ja pitkiä aseita, vieläpä pistinpuukkojakin. Ja me puolustimme epätoivon vimmalla peräytymistämme. Miehiä kaatui puolelta jos toiseltakin. Erikoisen raskaaksi kävi meidän tappiomme peräänty essä. Kun näimme, että on mahdoton kauemmin taistella tällä voimalla, turvauduimme perääntymiseen. Mutta minkälaiseen perääntymiseen? Paniikkimaiseen. Jokainen koetti pelastaa henkensä. Me vyöryimme paniikkimaisena massana ainoata pelastusmahdollisuutta, takanamme olevaa Kymin yli johtavaa siltaa kohti. Päästä yli sillasta, oli nyt ajatus, joka jyskytti jokaisen ajatuksissa. Mutta vihollisemme tiesi myöskin tarkoituksemme. Se sijoitti valloittamallensa siltaa hallitsevalle mäenkukkulalle konekiväärin. Olimme satimessa. Edessämme oli virtaava Kymijoki, takana saksalainen, joka konekivääreistään ja kivääreistään syöksi kuolemaa keskuuteemme.

Mutta jotakin oli yritettävä. Ja me yritimme alkuvoimaisesti. Päällystöä ei näkynyt missään, me olimme yhtä punakaartilaisjoukkoa. Minä näin, miten mies miehen jälkeen hyppäsi Kymijokeen, yrittäen uimalla pelastua raatelevan vihollisen kynsistä. Mutta vain harvat pelastuivat. Kymin kylmästä vedestä, jossa vielä uiskenteli jäälohkareita, löysivät sinä päivänä monet työväenluokan esitaistelijat hautansa. Vain voimakkaimmat, uimataitoisimmat, pelastuivat tästä jäisenkylmästä haudasta.

Se osa joukoistamme, joka ei luottanut uimataitoonsa, yritti epätoivon vimmalla tunkeutua pitkin siltaa joen yli. Mies miehen jälkeen siirtyi sillalle, jossa kuolema niitti kallista satoa. Näin yritimme vuoron perään onneamme. Kun saksalaisten konekivääri lakkasi hiukankin syöksemästä tulta, siirtyi mies toisensa jälkeen sillalle. Juostessani toverini kanssa yhden tällaisen "ampumaväliajan" aikana sillalle tuntui siltä, kuin liitelisin jo ilmassa. Silta oli yltyleensä ruumiiden peittämä. Jalkojen alla ei tuntunut siltapalkkeja, vaan pehmeätä, verestä höyryävää ihmislihaa.

Punakaartilaiskenkäni kostuivat ensimmäisen kerran kaatuneiden toverieni punaisesta, lämpimästä verestä. Kuin humalassa juoksimme yli kaatuneiden ruumisröykkiöiden. Sillan puoliväliin päästyämme kaatui toverini. Ääntä päästämättä vaipui hän ruumisröykkiöön. Vaistomaisesti heittäydyin silloin puolivälissä olevan Viipurin ja Uudenmaan läänin rajapylvään viereen, mutta tuntiessani olevani täydessä liikuntakunnossa jatkoin järkytyksestä humaltuneena juoksua eteenpäin. Ja jälkeeni, kenkieni alle, kaikkialle, jäivät toverieni verestä ja lihasta höyryävät, kuoleman tuskia korahtelevat ruumisröykkiöt. Sillan toiseen päähän päästyä vinkuivat kuulat korvissani. Yhdellä hyppäyksellä tempausin pois sillalta maantien kanavaojaan, jonne peityin kaulaa myöten jäiseen veteen.

... Olin pelastunut kuoleman kentältä.

Kun saman päivän illalla heittäydyimme väsyneinä Ahvenkosken kartanon päärakennuksen matoilla peitetylle lattialle, oli monia taistelijoita pois joukostamme. Kymmenet toverimme jäivät taistelukentälle, kymmenet saivat hautansa Ahvenkosken kylmässä povessa. Kukaan ei voi sanoa sinä päivänä menetettyjen taistelijoiden todellista lukua. Kukaan ei voi sanoa kaatuneiden sankareiden nimiä. Kirjoitettakoon nämä työväenluokan esitaistelijat työväenluokan muistoon nimellä:

A h v e n k o s k e n s a n k a r i t.

Kallein uhrein suoritettu perääntymisemme Kymin toiselta rannalta paransi huomattavasti asemiamme. Nyt saksalaisten ja meidän välille jäi leveä Kymijoki. Ketjumme kulki Kymin oikeata rantaa, alkaen meren rannasta ja päättyen Stagorsin rautaruukille. Jokihaarojen välinen strategisesti tärkeä saari oli meidän aluettamme. Tällä vyöhykkeellä kehittyivät sitten toista viikkoa kestäneet itsepintaiset Ahvenkosken taistelut.

Meille oli heti suuren perääntymisemme jälkeen selvä, että saksalaiset yrittävät käyttää saavuttamaansa menestystä hyväkseen karkoittaakseen meidät Ahvenkoskelta. Tämän vuoksi aloitimme heti perääntymispäivän jälkeen asemiemme varustamisen. Päähuomio kiinnitettiin Kymijoen molempien laskuhaarojen väli-

sen saaren puolustuskuntoisuuden tehostamiseen. Saaren mäkiharjanteen suurten kivien ja puiden suojaan kaivoimme ampumakaivantomme. Kivistä muurasimme itsellemme ampumapesäkkeet. Meren rannalla olevan kosken oikealle rannalle, sinne, mihin nyt on rakennettu väliseinämateriaalia valmistava tehdas, sijoitimme voimakkaan tähystyspatrullin kenttäpuhelimineen. Täältä seurasimme suurten kivien suojassa joka päivä saksalaisten liikkeitä ja ohjasimme tykkitultamme. Suurta huolta tuotti meille silta, joka yhdisti saaremme saksalaisten puoleiseen jokirantaan. Saksalaisten joen yli suorittaman mahdollisen hyökkäyksen estämiseksi oli silta keinolla millä hyvänsä saatava hävitetyksi. Ainoa keino oli sillan ilmaan räjäyttäminen. Niin ryhdyttiin sitten räjäyttämispuuhiin, joka johti meidät toiseen suureen yhteenottoon saksalaisten kanssa. Tapauksen kulku oli lyhyesti seuraava.

Jo suuren perääntymisemme edellä oli päällystömme taholta otettu huomioon mahdollisuus, että Uudenmaan ja Viipurin läänejä eroittava Kymin yli johtava silta täytyy mahdollisesti räjäyttää. Tältä varalta oli jo suoritettu sillan miinoittaminen. Kokonaista 15 kg dynamiittia oli sijoitettu sillan keskimmäisiin tukikohtiin. Kumminkin kävi niin, että suuren perääntymisen hetkellä ei voitu siltaa tuhota, koska silloin olisi estetty joen takana olevien omien joukkojen perääntyminen. Näin jäi silta eheäksi. Kun perääntymisen jälkeen ryhdyttiin suorittamaan räjähdyttämistä, ei se ollutkaan enää niin helppo tehtävä. Saksalaisten ketju kulki aivan sillan toisesta päästä ja erikoiset snaipperit (tarkka-ampujat) sillan viereisestä talosta avasivat heti tuhoisan tulen sitä vastaan, joka yritti lähestyä siltaa. Miinaus oli nimittäin tehty siten, että täytyi käydä sytyttämässä sillan päähän sijoitettu tulilanka. Monta yritystä tehtiin miinauksen sytyttämiseksi, mutta aina jäi sytyttäjä sille matkalle. Loppujen lopuksi ei tahdottu saada ketään lähtemään edes yrittämäänkään sytytystä. Vasta sitten, kun päällystön taholta luvattiin sytyttäjän toimeenpanijalle kahden viikon loma, ilmoittautui eräs kotkalainen työmies yrittämään.

Oli huhtikuun tyyni keväinen ilta muutama päivä ennen vappua. Tällöin oli räjäyttäminen määrätty toimeenpantavaksi. Olimme juuri saapuneet vahtivuorollemme klo 10 ajoissa illalla, kun ketjuamme pitkin kulki viesti:

— Olkaa varuillanne. Silta räjäytetään.

Koko ketju tuli äänettömän hiljaiseksi. Jokainen odotti jännityksellä paukahdusta. Näimme kivistä muuratuista suojavalleistamme, miten ketjustamme lähti siltaa kohti nelinkontin ryömimään mies.

— Miinauksen sytyttäjä, välähti heti jokaisen aivoissa. Hengitystämme pidätellen seurasimme jokaista miehen liikettä. Nelinkontin, maahan syvästi kyyristyneenä, eteni mies hiljaa pitkin maantien ojaa hämärtyvässä huhtikuun illassa. Pääseekö mies perille saksalaisen snaipperin huomaamatta? Onnistuuko räjähdyttäminen? Nämä kysymykset kierivät kuumeisesti jokaisen aivoissa. Läpi hämärtyvän pimeyden me koetimme nähdä siltaa kohti ryömivän toverin jokaisen liikkeen. Hengityksemme aivankuin salpautui nähdessämme viimein miehen kätkeytyvän sillan hämärtyvään varjoon...

...Kului tuskallisen pitkiä minuutteja. Kello raksutti liivin taskussa ja päämme päällä humisivat hiljaa suuret kuuset, joiden tummat varjot kallistuivat Kymin tasaisesti virtaavan veden kalvoon. Kivääri ampumareiässä valmiina odotimme joka hetki, koska saksalaiset avaavat tulen miinan sytyttäjää vastaan. Vihdoin laukesi jännitys. Mies ryömi jälleen nelinkontin meitä kohti. Liikkeen nopeudesta jo näimme, että sytytyslanka palaa. Jo läheni hän ketjuamme. Hiki juoksi virtana kasvoista, mutta silmissä paloi kirkas loiste.

— Pojat. Kohta paukahtaa, tervehti sankarimme. Vedettiinpäs mekin kerran saksalaisia nenästä...

Ja me katselimme miestä syvällä proletaarisella mielenkiinnolla. Hän oli päätä pitempi meitä kaikkia. Hän suoritti sen mitä monet yrittivät, mutta joka monelta jäi toteuttamatta. Teki mieli ottaa kädestä tuota rautahermoista kotkalaista työmiestä ja puristaa...

Silloin se leimahti. Koko jokiuoma meidän ja saksalaisten välillä oli hetken valkoisena ja korviamme

tärisytti jylhä paukahdus. Vaistomaisesti painoimme päätämme ampumakaivantomme seinää vastaan. Ilma ympärillämme tuntui värisevän. Lankkuja ja lankun kappaleita lenteli viheltäen ympärillä. Ne sinkoilivat puiden oksia vasten, ylös keväiseen huhtikuun yöhön, pudoten sitten rytisten maanpinnalle.

Ja sitten tuli hiljaisuus.

Me nostimme päätämme ampumakaivannosta ja tähystelimme räjähdyspaikalle. Me näimme vain paksun savukerroksen sillan kohdalla ja ilmassa tuntui voimakas räjähtäneen dynamiitin katku . . .

Mutta mitä nyt? Korvia huumaava räjähdys tapahtui ketjussamme. Sitä seurasi toinen, kolmas, neljäs, j.n.e. Jokaiselle selveni vähitellen tilanne. Saksalaiset olivat alkaneet tykkitulen asemiamme vastaan. Kranaatti kranaatin perästä putosi ihmeteltävällä tarkkuudella ketjuumme. Ja tuli kiihtyi lakkaamatta. Markkinamäellä oleva saksalaisten tykkipatteri oli alkanut toimintansa. Jokainen kranaatti putosi puolustuslinjalle. Koko mäki oli yhtenä ryskeenä ja paukkeena. Suuret puut taittuilivat tai lentelivät humisten ilmaan. Ja välillä tuli shrapnelleja. Koko ilma oli yhtä vihellystä ja pauhua täynnä. Suuria rauta- ja teräskappaleita, kranaatin kappaleita, kiven lohkareita sinkoili joka puolella. Tuho olisi meidät perinyt, ellemme olisi olleet sellaisissa asemissa kuin olimme. Me hautauduimme suorastaan maan alle. Aina silloin, kun ilmaa halkaisi kohisten kranaatti, työnnyimme syvään maan alle kaivamaamme hautaan. Kun räjähdys oli ohi, nousimme haudastamme ja ammuimme kivääreillä saksalaisten asemia kohti minkä suinkin ennätimme. Kun Markkinamäeltä kuulimme uudelleen tykin paukahduksen, valmistauduimme taas painumaan maan alle. Näin jatkui noin kolmen neljännestunnin ajan. Ja sitten taukosi tykkituli. Haudan hiljaisuus vallitsi taas ympärillämme. Vain sairaanhoitajattaret liikkuivat ketjussamme antaen ensiapua tykkitulen uhreille.

Tätä hiljaisuutta ei kumminkaan kestänyt kauan. Tuskin oli kulunut 15 minuuttia tykkitulen päättymisestä, kun korviimme alkoi kuulua kummallista ryskettä ja pauketta saksalaisten asemista. Me jännitim-

me silmälihaksiamme läpi huhtikuun hämärän yön. Ja mitä me näimme?

Koko saksalaisten puoleinen jokiranta kuhisi liikettä täynnä. Emme ehtineet odottaa ampumakomentoa. Meidän itsesäilytysvaisto jyskytti jokaisen rinnassa: Tulta. Tulta. Tulta.

Ja niin alkoi hurja öinen taistelu. Me ammuimme niin nopeasti kuin kiväärillä voi ampua. Ja vaikka tulemme olikin tehoisa, säilytti vihollisemme ihmeteltävän kylmäverisyyden. Ryhmä ryhmän perästä siirtyi saksalaisia joen rantaan, missä ne nopeasti kokosivat ponttoonisiltoja yrittäen niiden avulla tulla yli joesta. Meistä tuntui suorastaan hullulta tällainen yritys. Mutta saksalaiset olivat itsepintaisia. Tuhoisasta konekivääri- ja kivääritulestamme huolimatta liikkuivat vihreätakkiset sotilaat rannalla niinkuin mitään ei olisi tapahtunut ympärillä. Me kirosimme ja ammuimme. Me näimme miten mies miehen perästä tupertui Kymin rannalle, mitenkä Punaisen ristin työntekijät korjasivat heti kaatuneen tai haavoittuneen pois ja mitenkä mies astui kaatuneen tilalle.

— Ovatko nuo miehet hulluja tai juopuneita, kysyimme itseltämme. Mutta kysymys jäi vastausta vaille. Ponttoonit irtautuivat toinen toisensa perästä rannasta, lähtien liikkumaan asemiamme kohden. Meille selvisi selvenemistään ajatus: Nyt on tosi kysymyksessä. Ellemme pysty estämään saksalaisten joen yli tuloa jo ennen maihin nousua, on tuhomme tullut.

Me lisäsimme tulta.

Kiväärit savusivat käsissämme. Puukappaleet irtautuivat piipun ympäriltä ja lukkolaite kiväärissä tuli ammunnasta niin kuumaksi, että paljain käsin oli enää vaikea täyttää makasiinia. Ammunnan välillä työnsimme kiväärin aina lähellä olevaan sadevesirapakkoon. Porahdus, ja taas oli kiväärin lukkolaite vähän kylmennyt. Taistelun parhaassa melskeessä saatiin reservijoukkoja avuksi. Nyt oli puolellamme tulivoima, jota saksalaisten hyökkääjien oli mahdoton kestää. Hyökkäysponttoot alkoivat perääntyä. Me emme malttaneet enää pysyä ampumakaivannoissamme, vaan nousimme seisomaan ja puiden kupeilla ammuimme perääntyvää vihollista. Ja kun ponttoot vih-

doin onnistuivat saavuttamaan lähtöpaikkansa, olivat ne miltei tyhjiä. Suurin osa ponttooneilla olleista hyökkääjistä oli sinä yönä löytänyt hautansa Ahvenkosken kuohuissa.

Mutta meillä oli hyvä olla. Sinä yönä tunsimme ensimmäisen kerran syvää tyydytystä siitä, että olimme tappaneet suuren lukumäärän vastustajia...

...He olivat meidän luokkaviholliisiamme. Öinen taistelu oli päättynyt sillä kerralla meidän voitteomme.

...Kärsimänsä raskaan tappion olisi luullut jossain määrin sammuttavan saksalaisten hyökkäysraivoa. Mutta ei sinne päinkään. Jo seuraavana päivänä alkoi taas saksalaisten hyökkäys pitkän ja perusteellisen tykkitulen valmistelun alaisena. Nyt hyökkäysjoukot olivat hajaantuneet laajemmalle alueelle, sitoen täten myöskin meidän puolustusvoimiamme laajoilla alueilla. Jokainen mies oli ketjussa. Ja raskain uhrein täytyi saksalaisten jälleen perääntyä, alkaakseen seuraavana päivänä uuden hyökkäyksen. Lasketaan, että vapunpäivään mennessä tekivät saksalaiset kokonaista 14 yritystä murtaakseen ketjumme, mutta yhtä monta kertaa heitettiin hyökkääjät verissäpäin takaisin. Ahvenkosken punaisten puolustajien rivit osottautuivat murtumattomiksi.

Näin oltiin tultu huhtikuun viimeiseen päivään. Meillä, varsinaisilla rivimiehillä, ei ollut mitään tietoa luokkasodan yleisestä kulusta. Voitonvarmana valmistauduimme viettämään vapunpäivää rintamalla. Ja vapunpäivä lähestyi. Vapun edellisen päivän aamu oli kaunis ja herttainen. Aurinko paistoi täydeltä terältä ja ilmassa tuoksuivat jo kesäiset tuulahdukset. Me varsinaisesta rintamapalveluksesta tänä päivänä vapaat kaartilaiset, noin kolmisen sataa, vietimme tarinoiden aikaamme aurinkoisella nurmikolla Ahvenkosken kartanon pihamaalla.

Päivä oli kulunut jo puoliväliin ja valmistauduttiin lähtemään päivälliselle. Mutta miten ollakaan, sattumalta huomasimme mustan pilkun sinertävää avaruutta vasten rintamaketjumme yllä. Pilkku suureni suurenemistaan, kunnes lopulta näimme yllämme lentokoneen selvät ääriviivat. Jännityksellä rupesimme

seuraamaan koneen liikkeitä. Se läheni lähenemistään meitä. Saimme arvioida kenen oli kone:

— Saksalaisten...

— Meidän...

— Saksalaisten...

— Meidän...

— Saksalais...

Nyt oli kone jo päämme päällä, mutta lensi hyvin korkealla. Vaikka kuinka koetimme ottaa selville koneen merkkejä, emme päässeet tulokseen. Kone teki muutamia kaartoja joukkojemme yllä lähtien sitten lentämään suoraan Kouvolan suunnalle.

Luulimme jo koneen lopullisesti jättäneen meidät ja valmistauduimme hajaantumaan. Nyt kumminkin ilmestyi se jälleen Kouvolan suunnalta näköpiiriimme, lentäen suoraan meitä kohti. Näimme jo kaukaa, miten kone laskeutui alemma. Tämä herätti herkkäuskoisimmassa jälleen ajatuksia, että kone on punaisten ja tuo nyt joitakin tärkeitä tietoja. Jokaisen katseet olivat tähdätyt päämme päällä leijailevaan lintuun. Eikä ihme. Useammathan meistä vasta ensimmäisen kerran näkivät eläessään lentokoneen. Miten kauniisti se lensikään päämme päällä. Se teki pieniä kaartoja yllämme laskeutuen yhä alemma. Nyt sen siivet jo viilsivät pihamaalla kasvavien suurempien koivujen latvoja...

Mutta mitä? Harmaalla pohjalla koneen kyljessä oli maalattuna musta hakaristi. Aivoihin lensi salaman nopeudella ajatus:

— Saksalais...

Ajatus taittui katkeamattomaan konekiväärien paukkeeseen. Lentokoneen kahdesta konekivääristä oli avattu tuli meitä vastaan. Jokaiselle selvisi nyt, kenen on kone, ja pitkin mäkirinnettä kaikui kuin yhdestä suusta huuto:

— Kiväreihin!

Nopeasti oli kolmisatahenkinen joukkomme hajalla. Me juoksimme puiden, ulkohuonerakennusten, kivinavetan, tallien y.m. huoneiden seinien suojaan ja täältä asuinhuoneisiimme, missä olivat kiväärimme. Kuulia lensi ilmasta niin vimmatusti. Hiekoitettu pihamaa aivan pölysi kuulien johdosta. Seinien suojaan kätkeyty-

neenä avasimme kiihkeän kivääritulen konetta vastaan. Kolmestasadasta kivääristä ammuimme minkä ehdimme, mutta mitään tulosta ei vain näkynyt. Lentokone teki pieniä kaartoja päämme päällä ja jatkoi ampumistaan. Näin kului noin 15 minuuttia, kunnes kone lähti yhtäkkiä lentämään saksalaisten asemia kohti, häviten pian näköpiirin taakse. Näin oli päättynyt ensimmäinen lentokonehyökkäys meitä vastaan.

Mutta reipas vappumieliala oli pois pyyhkäisty. Huomattava joukko vielä äsken aurinkoisella nurmikolla keskuudessamme leikkiä laskeneita tovereita lepäsi kylmennein sydämin paareilla ja toinen osa voihki tuskaisesti vaikeasti haavoittuneena.

Ja me kirosimme saksalaisia murhaajajoukkoja, jotka olivat tulleet valkoisten avuksi. Kun samana iltana jouduimme vahtivuorolle meren rannalle, etsimme raivostunein silmin saksalaista sotilasta tähtäimemme alle. Ja kun vihreä sinelli tuli näkyville, kajahti patrullijoukkomme yhteislaukaus, kajahti toinen, kolmas ja loppumattomiin, kunnes pimeys keskeytti saksalaismetsästyksemme. Koko yön olimme patrullissa nykyisen väliseinämateriaalia valmistavan tehtaan viereisellä korkealla mäenharjanteella, kuunnellen Kymijoen kumeata kohinaa ja siellä täällä nopeasti räiskähtänyttä, terävää kivääri n pauketta.

Sinä yönä käytiin viimeiset taistelut Ahvenkoskella.

■ ■

Rintaman murtuminen

... Suurten kuusten sammalpeitteiseen ruskeaan kuoreen vain jäi jälkimaailmalle muistoksi pistinten kärjillä tehtyjä nimikirjoituksia, jotka vielä tänäkin päivänä muistuttanevat ohikulkijalle aikaa, jolloin Kymin oikealla rannalla paukkuivat kiväärit ja konekiväärit, jolloin Suomen proletaariaatti puolusti ase kädessä vallankumousta Saksan murhajoukkoja vastaan...

Toukokuun ensimmäisenä päivänä oli ensimmäisen kerran hiljaista Ahvenkosken rintamalla. Ei laukaustakaan kuulunut koko päivässä. Ja mikä meistä tuntui kummallisimmalta oli se, että vaikka liikuimme verraten vapaasti ketjussa aivan saksalaisten snaipperien tavallisella ampumalinjalla, ei kuulaakaan tullut meitä kohti. Tämä saksalaisten "mykkyys" oli kai syynä siihen, että meidänkin päällystömme taholta annettiin määräys:

— Ampuminen rintamalla lopetettava.

Ja ampuminen loppui. Punakaartilaispatrullit ja vahdit suorittavat tavanmukaista rintamavahtipalvelusta, miehet seisoivat kiväärit valmiina ampumakaivannoissa kuten ennenkin, mutta ympärillä vallitsi salaperäinen hiljaisuus. Me vietimme tarinoiden vappua ja kivääreihimme nojautuen valoimme kannuja, mikä tästä taistelusta loppujen lopuksi tulee. Mielialat olivat hyvin kirjavia. Toiset kirosivat sitä, että oli tullut lähdetyksi aseelliseen taisteluun, ja päättelivät, että meitä uhkaa tuho, että on heti antauduttava saksalaisille j.n.e. Toiset taas kirosivat huonoa johtoa, kaivoivat tukuttain rintamaelämän puutteellisuuksia, joihin muka pääsyyllisenä oli punaisen kaartin johto.

Mutta nämä mielialat eivät olleet ainoita. Oli päinvastaistenkin mielipiteiden esittäjiä, jotka lietsoivat joukkoihin taistelun ja voiton henkeä. Ja vaikka tilanne jo tällöin faktillisesti olikin romahduksen partaalla, oli suuressa punakaartilais-ydinjoukossa edelleenkin vallalla luja usko taistelumme voittoon. Tämä kävi mm. ilmi vapunpäivän iltana Ahvenkosken kartanon pihamaalla "alkuvoimaisesti" muodostuneesta pu-

nakaartilaiskokouksesta. Kun eräs puheenvuoron käyttäjä ruokottomalla tavalla parjasi punaisen kaartin johtoa, moittien että se oli syypää nykyiseen asiaintilaan ja että se oli provosoinut aseellisen taistelun, ja väittäen, että nyt ainoana oikeana ulospääsynä oli aseiden luovuttaminen saksalaisille, jotka senjälkeen muka päästävät meidät kaikki kotiin j.n.e., kiihdytti hänen esiintymisensä joukkojen mielialan voimakkaasti puhujaa vastaan.

— Kuka ampui ensimmäiset laukaukset Pietisen puusepäntehtaalla Viipurissa, huusi eräs kivääriinsä nojautuva työmies. Kuka järjesti jo v. 1917 keväästä saakka vapaaehtoisten palokuntien nimien varjolla suojeluskuntia ja koko syksyn terrorisoi työläisten kokouksia? Kuka kasasi elintarpeita suuret varastot itsellensä, kun samaan aikaan työläisiä kehoitettiin keräämään ravintoaineeksi jäkälää, joka muka on niin ja niin ravintopitoista? Kuka valmistautui aseelliseen taisteluun Venäjän työläisiä ja talonpoikia vastaan Lokakuun vallankumouksen jälkeen yrittäen vetää meidätkin teurastamaan omia luokkaveljiämme? Se oli porvaristo. Se oli Suomen porvaristo ja sen liittolainen — oikeistososialidemokraatit, tannerit, huplit, ryömät y.m....

— Katalaa provokatiota on puhua aseiden luovuttamisesta saksalaisille, jatkoi eräs toinen punakaartilainen. Saksalaiset ovat samoja lahtareja, mitä suomalaiset valkoisetkin. Ja lorua on puhua kotiin pääsystä aseiden luovuttamisen jälkeen. Helsingin, Hangon, Loviisan y.m. tapaukset osottavat, että ne käsiinsä joutuneet punaiset, joita eivät ampuneet, saksalaiset luovuttivat Suomen lahtareille, ensin itse ryövättyään vangit putipuhtaiksi. Tämä kohtalo on meidänkin edessämme, jos lähdetään luovuttamaan aseita. Meillä ei ole armoa odotettavissa luokkaviholliseltamme olipa se saksalainen tai suomalainen. Siksi on kivääriä pidettävä viimeiseen saakka kädessä ja tapeltava. Niin, tapeltava siksi kunnes voitto on saavutettu.

— Oikein! Oikein! huusi aseistettu punakaartilaisjoukko puhujalle. Me tappelemme viimeiseen mieheen saakka saksalaisia vastaan. Kuka puhuu aseiden luovutuksesta, hänet on annettava vallankumousoikeuden

käsiin. Puhuminen aseiden luovuttamisesta on provokatiota...

— Alas provokaattorit!

— Alas saksalaisten agentit! huusi väkijoukko raivoissaan.

Ilta oli myöhäinen, kun kiihkeä keskustelu pihamaalla alkoi vähitellen tauota. Vihdoin tuli hiljaisuus. Vain kiertävät yöpatrullit ja rintamaketjuun vahtipalvelukselle menevät punakaartilaisjoukko-osastot häiritsivät yön tyyntä hiljaisuutta...

...Silloin ei vielä tiedetty, että Kymin oikealla rannalla seisoivat kivääri kädessä viimeistä yötänsä vahtipalveluksessa Punaisen Suomen *viimeiset antaumattomat* rintamajoukot.

Toukokuun 2 p:n aamu valkeni aurinkoisen kirkkaana. Suoritimme vahtipalvelusta Kymin rannalla noin 5—6 km. Ahvenkosken siltojen yläpuolella. Koko rintama tuntui kuin nukkuvan. Ei laukaustakaan oltu ammuttu puoleentoista vuorokauteen. Me istuimme tuuhean kuusen juurella pehmeässä, kevättä tuoksuvassa sammalmättäikössä ja katselimme, miten hiljaisen tyynenä vierivät suuret vesimassat kohti kuohuvaa Ahvenkoskea, kohti merta. Kaikki olivat vaiti. Puhe ei tahtonut luistaa. Tuijotimme toinen toisiimme, availimme kivääreien lukkoja ja tarkastelimme aurinkoa vasten, kenen kiväärin piippu on kirkkain. Yritimme saada keskustelua käyntiin. Läheiseen puuhun lensi tikka, alkaen naputtaa nokallaan sen onttoa kylkeä. Ja me kuuntelimme tikan naputusta. Kuuntelimme, miten pikkulinnut visertelivät päittemme päällä. Ne lentelivät oksalta oksalle, kutsuen toisiaan viserryksin ja piipityksin...

...Silloin oli varhainen toukokuun aamu.

Ajan kuluttamiseksi aloitimme maaliin ampumisen. Kun puun kyljessä naputteli edelleenkin punatöyhtöinen tikka, annoimme parhaimmaksi tunnetun ampujan tehtäväksi yrittää sattumaa elävään maalitauluun. Ensimmäisen kerran puoleentoista vuorokauteen kajahti nyt terävä laukaus Kymin rannalta. Kauaksi kieri kaiku pitkin jokilaaksoa. Mutta kaiun mukana lensi myöskin pois tikka ja me ilkuimme ampujalle.

Nyt veistimme puun kylkeen valkean maalitaulun,

alkaen vuoronperään koetella taitoamme. Laukaus laukauksen perään kajahti nyt kevätaamussa. Mutta valkoinen pilkka puun kyljessä jäi eheäksi. Ammunnastamme oli tuloksena vain se, että saksalaisten puoleiselle joen rannalle alkoi ilmaantumaan vilkasta liikettä. Todennäköisesti vihollinen tuli pian vakuutetuksi, että kysymyksessä on vain maaliin ampuminen, koska liikehtiminen pian taukosi. Mekin lopetimme ampumisen ja tyyni hiljaisuus vallitsi taasen ympäristössä.

Mutta sitten tuli liikettä. Kello puoli kahdeksan seuduissa aamulla ilmestyi ketjuumme lähetti, joka antoi lyhyen ilmoituksen:

— Jättäkää asemat heti. Peräännytään Kotkaan.

Me katsoimme hämmästyneinä toinen toisiimme. Peräännyttävä? Ja miksi? Ilman taisteluako? Ei, nyt on asiat jossakin hullusti! Kysymykset jyskyttivät aivoissamme. Mutta määräys oli määräys ja sitä oli noudatettava. Niin lähdimme verkalleen pois asemistamme. Paikat, joissa olimme monta yötä valvoneet kivääri kourassa puolustaen Suomen työväenluokan oikeuksia, jäivät nyt tyhjiksi. Suurten kuusten sammalpeitteiseen ruskeaan kuoreen vain jäi jälkimaailmalle muistoksi pistinten kärjillä tehtyjä nimikirjaimia, jotka vielä tänäkin päivänä muistuttanevat ohikulkijalle aikaa, jolloin Kymin oikealla rannalla paukkuivat kiväärit ja konekiväärit, jolloin Suomen proletariaatti puolusti ase kädessä vallankumousta Saksan murhajoukkoja vastaan.

Niin alkoi rintamamme murtuminen ilman, että laukaustakaan olisi ammuttu sen enempää vihollisen kuin meidänkään puolelta.

Saapuessamme Ahvenkosken kartanon pihamaalle oli täältä jo suurin osa joukoista lähtenyt pois. Jälelle oli jäänyt vain autio kartano. Ilman pysähtymistä riensimme mekin halki peltojen Kotkaan vievää maantietä kohti. Ja kaikkialta, joka suunnalta riensi joukkoja maantielle. Sivuuttaessamme Pyhtään kirkonkylän, oli perääntyvä joukkomme jo monisatalukuinen. Mitä lähemmä Kyminlinnaa saavuttiin, sitä enemmän lisääntyi joukkojemme lukumäärä. Paikalliset punaiset kaartit liittyivät nimittäin aina joukkoom-

me. Me kuljimme jalkaisin eteenpäin toukokuun jo polttavassa auringonpaisteessa.

Ja mitä me ajattelimme?

Emme juuri mitään. Matkan varrella pohdittiin pääasiassa kysymystä valkoisten rintaman murtamisesta ja perääntymistä Venäjälle. Ja kannuja valettiin jos vaikka minkälaisia. Joku kertoi varmalta taholta saaneensa tietää, että Kotkaan on jo kokoontunut monikymmentuhantinen punaisten joukko ja että on päätetty puolustautua täällä viimeiseen mieheen saakka ja sitten lopuksi tuhota kaupunki, ettei siitä jää kiveä kiven päälle. Toinen kertoi taas, että punaiset kokoontuvat Haminaan, mistä sitten suurin joukoin lähdetään etenemään kohti Viipuria ja sieltä edelleen mennään Venäjälle. Minkäänlaista järjestystä ei ollut enää joukoissamme. Me liikuimme eteenpäin vain hajanaisin ryhmin, yksityisesti ja kuka mitenkin kykeni.

Perääntymisemme, huolimatta sen anarkistisesta luonteesta, oli verraten nopeata. Samana päivänä hiukan jälkeen puolenpäivän saavuimme Kyminlinnaan. Täällä vastaan ottava punaisen kaartin komitea ilmoitti, että haminalaiset joukko-osastot jatkavat yhtämittaa matkaa Haminaan, kun sensijaan kotkalaiset ja lähiympäristöltä olevat menevät Kotkaan. Tämä ilmoitus sai aikaan nurinaa keskuudessamme. Olisimme kaikki halusta suunnanneet kulkumme Kotkaan. Kun mikään ei kumminkaan auttanut, lähdimme jälleen liikkeelle Haminaa kohti. Jalat olivat väsyksissä ja saappaiden hankaamia verirakkoja täynnä, kun illalla 8—9 ajoissa saavuimme Haminaan. Heti kaupunkiin saavuttuamme teimme sen havainnon, että antautumisen hetki on lähellä. Kaartin talviset ruokapaikat olivat kylmillä. Mistään emme saaneet lämmintä ruokaa, vaan saimme tyytyä siihen, mitä jokaisella oli repussaan. Kaupungissa vallitsi täydellinen anarkia. Upseerikasinolla sijainneet kaartin hallinto- ja järjestyselimet olivat lakanneet toimimasta. Pitkin kaupungin katuja marssi runsaslukuisesti edestakaisin eri rintamilta perääntyneitä punaisen kaartin joukko-osastoja. Kaupungin asemalla oli porilaisten punaisten juna lukuisine vaunuineen, täydessä taistelukunnossa. Ja voi sanoa, että porilaisiin kuuluvat joukot olivat kaupun-

gissa niitä, jotka hallitsivat kaupunkia. Heillä oli täydellinen taistelukuri. Koko toukokuun 3 p:n ja vielä myöhään illalla asettivat porilaiset vielä tykkejä kaupungin valleilla sekä muutenkin järjestivät sisäistä puolustusta kuntoon. Nämä joukot ilmoittivat punaisten paikalliselle johdolle ottavansa ase kädessä valkoiset vastaan ja puolustautuvansa viimeiseen mieheen, vaatien samalla itselleen määräämisoikeutta kaupungissa oleviin joukkoihin nähden. Kun paikallisten kaartin elinten taholta kieltäydyttiin suostumasta porilaisten ehdotuksiin kaupungin puolustusta ja myöskin määräämisvaltaa koskevissa kysymyksissä ja leimattiin ne "seikkailuyrityksiksi" ja "tarpeettomaksi verenvuodatuksen" järjestämisyritykseksi, lähtivät porilaiset toukokuun 3 p:n iltana pois Haminasta kohti Kotkaa. Vain osa jäi edelleenkin Haminaan.

Toukokuun 3 päivä kului yleensä rauhallisesti. Me kuljeskelimme pitkin kaupungin katuja ja suunnittelimme meritse Venäjälle pakenemista. Kaikki jäi kumminkin suunnitteluihin. Puuttui organisoivaa voimaa. Punaisen kaartin orgaanit olivat hajonneet. Puoluetta ei näkynyt missään ja joukot olivat täydellisesti omissa hoteissaan. Aseita ei juuri kukaan kulettanut mukanansa. Ne lojuivat kasarmin nurkissa ja suuren osan punakaartilaiset kätkivät myöskin piiloon kaupunkiin ja sen ulkopuolellakin oleviin kätköihin. Vaikka suurimmalla osalla joukoista oli sellainen käsitys, että nyt oli taistelutta antauduttava, ja vaikka monet kiroilivatkin sitä, että olivat lähteneet aseisiin, niin nyt jokaisella oli vain mielessä kysymys: miten ja mihin voisi kätkeä kiväärin, ettei se joutuisi vastustajan käsiin ja että se olisi nopeasti tarpeen tullen saatavissa? Ja mikä merkille pantavaa vielä: kätkijät rasvasivat hyvin paksulta vaseliinilla lukot, kaatoivat piipun täyteen voiteluöljyä ja sulkivat molemmat päät lopuksi tiiviillä korkilla. Voidaan sanoa, että koko toukokuun 3 päivä oli myöhäiseen iltaan saakka kiväärien ja ampumatarpeiden peittämispäivä. Kun illalla heittäydyttiin entisen venäläisen upseerikasinon lattialle pitkälleen, olivat puheen aiheena etupäässä jutut aseiden peittämisistä. Valkoisista ei puhuttu paljon, samoin ei myöskään edessä olevasta antautumisesta.

Sinä yönä nukuttiin viimeistä kertaa v. 1918 Punaisessa Haminassa. Valkoiset kauhut jo leijailivat ilmassa päämme päällä. Mutta me nukuimme sikeästi, tukahduttavan sikeätä unta.

Aamulla toukokuun 4 p:nä heräsimme puoli kuuden ajoissa huutoon:

— Valkoiset ovat kadulla!

Ja enempää ei tarvittu. Me olimme kaikki akkunassa. Vain kaksi ratsujen selässä istuvaa, valkoisin käsivarsinauhoin varustettua vihreäpukuista miestä, jääkäriä, oli kasinon edustalla. Molemmilla oli kädessä suuri mauseri ja korviimme kaikui tiukka komennus:

— Kaikkien on tultava kasarmista kadulle.

Ja me lähdimme.

Kasarmista kadulle astuttuamme oli mauserin piiput tähdätty jokaista ovesta ulosastujaa kohti ja komentava jääkäri huusi karskilla äänellä:

— Kädet ylös roistot ja riviin seinän vierelle.

Vaikka käsien ylöshuuto olikin käskevästi esitetty, niin vain harvat toimivat komennuksen mukaan. Me asetuimme kaksimiehiseen riviin upseerikasinon seinustalle ja odotimme jännityksellä tilanteen edelleen kehittymistä. Ja miehiä virtasi oven täydeltä ulos kasarmista. Toisilla oli vielä kiväärit olkapäillä. Ja tästäkös jääkärit raivostuivat:

— Ettekö te perkeleen roistot vieläkään osaa luopua kivääreistä, karjui hyppivän hevosen selässä oleva jääkäri. Kiväärit on jätettävä kasarmiin! Kuulitteko roistot! Vai ajatteletteko te vielä vastarintaa? Se on turhaa. Kyllä te voitte meidät kaksi helposti ampua, mutta 10 minuutin kuluttua saapuvat meidän joukot, jotka tulevat teille ankarasti kostamaan, jos teette pienintäkään vastarintaa. Kuulitteko!

— Emme ole ajatelleetkaan vastarintaan ryhtymistä, kuuluu vanhan, karvettuneen työmiehen vastaus rivistämme.

— Se olisi teidän pitänyt tietää kolme kuukautta sitten.

— Mitäs sitä silloin...kuuluu jälleen rivistämme.

— Suu kiinni, perkeleen roistot!

Vihdoin olivat kaikki kasinolla yöpyneet punaiset arviolta noin 500 miestä, vankiriveissä. Olimme hiljaa

ja jokaisen katseet oli tähdätty vangitsijoihimme, joita oli *vain kaksi jääkäriä!* Taistelumoraali oli niin laskenut, että 500 suurelta osalta vielä aseiden ulottuvilla olevaa kaartilaista antoi kahden henkilön vangita itsensä. Jännityksellä odotimme tilanteen kehittymistä. Niin kuluivat minuutit, kunnes pitkin puistokatua Viipurin suunnalta alkoivat vieriä kaupunkiin valkoisten päävoimat. Oli katkeraa katsella, miten joukko-osasto toisensa jälkeen täytti kaupungin. Kun jälkijoukot olivat päässeet ohitsemme, antoi edessämme seisova jääkäri meille komennuksen:

— Käännös vasempaan ja eteenpäin — mars.

Meidät vietiin Haminan raatihuoneen edustan pyöreälle torille, Vanhalan leipuriliikkeen seinustalle, ja komentava jääkäri ilmoitti korskealla äänellä:

— Jokaisen on tyhjennettävä taskunsa kaikista ampuma-, terä- ja lyömäaseista. Se, jolta tämän jälkeen löydetään joitakin yllämainituista esineistä, ammutaan heti ilman mitään tutkintoa.

Nyt alkoi taskujen puhdistus. Pian oli toriaukeamalla iso kasa puukkoja, revolvereja, browningeja y.m.s. Ne, joilla oli jäsenkirjoja, punakaartin jäsenkortit, merkit t.m.s., hävittivät kaikki yllämainitut esineet. Vasta illan suussa lähdettiin meitä viemään pois torilta, muttei kauaksi. Tultuamme upseerikasinon edustalle jaettiin joukkomme kahtia. Toista osaa lähti voimakas sotilasvartiosto viemään alakaupungin kasarmeja kohti, mutta meidät teljettiin upseerikasinon ylimmäiseen kerrokseen, erääseen suureen huoneeseen.

Näin toukokuun 4 p. aamuna v. 1918 punaisen työläis-Suomen viimeiset aseelliset rintamajoukot olivat antautuneet, ja näiden joukossa oli Kimmon komppania. Valkoinen varjo laskeutui lyijynraskaana, työläisverta janoovana punaisen Suomen ylle. Taistelevalle proletariaatille ja sen köyhälle talonpoikaisliittolaiselle alkoi kärsimysten ja vastusten suuri taistelutaival.

■ ■

Komppanian jätteet Tammisaaren vankileirillä

... Sadat taistelijatoverimme, joiden rinnalla olimme taistelleet rintamilla kolme kuukautta valkoisia työväenluokan pyöveleitä vastaan, lepäsivät nyt viimeistä untaan suuressa veljeshaudassa mäntymetsän peittämän hiekkakummun alla. He olivat nälän, valkoisen kostonraivon uhreja ...

Ensimmäinen yö ja sitä seuraava päivä vangiksi joutumisemme jälkeen kuluivat verraten rauhallisesti. Moneen alkoi jo kiteytyä usko, ettei tästä taida tämän hullumpaa tullakaan. Tämä harha alkoi kyllä nopeasti haihtua. Jo toukokuun 5 p:n iltana tuli kasarmiin ryhmä Kajaanin sissipataljoonaan kuuluneita sotilaita ja Haminan paikallisen suojeluskunnan edustajisto. Viimemainittu luki paperista pitkän luettelon haminalaisten punakaartilaisten nimiä, sanoen näitä henkilöitä vietävän "kaupungin töihin". Ensimmäisenä oli nimilistalla vanha Korpela, sama mies, joka meille antoi talvella ensimmäistä koulutusta aseiden käytössä. Korpelan jälkeen seurasivat järjestyksessä kaikkien Haminan punaisen kaartin vähänkin johtavammassa työssä olleiden tovereiden nimet. Me kuuntelimme ääneti, miten nimi nimen jälestä huudettiin esille. Me katselimme, miten mies miehen jälkeen erkani joukostamme muodostaen oman Kajaanin sissien ympäröimän ryhmänsä kasarmin oven läheiseen nurkkaukseen. Kun listalta vihdoin oli kaikki nimet huudettu, aukenivat kasarmin ovet ja 30—40 miestä käsittävä ryhmä oli "poistunut" keskuudestamme.

— Hyvästi, toverit, kaikui ryhmän keskeltä vanhan Korpelan ääni. Ja me tuijotimme poislähteviin. Vielä kadullakin kulkiessa heilui Korpelan luiseva käsi tervehdykseksi meille, jotka kasarmin akkunoista katselimme, miten ryhmä Kajaanin sissien ympäröimänä häipyi alakaupungin suunnalle.

Sinä iltana alkoi punaisten vankien julma teurastus. Noin puolisen tuntia oli kulunut Korpelan ryhmän poistumisesta, kun korviimme kaikui pitkä konekiväärin rätinä alakaupungin suunnalta. Jonkin ajan ku-

luttua ammunta lakkasi, mutta jatkui sitten taas lyhyen aikaa epätasaisesti, kunnes tuli hiljaista.

Vanhan punakaartilais-Korpelan ryhmä oli ammuttu konekivääritulella höyryäväksi lihakasaksi Haminan alakaupungin metsikön laitaan.

Seuraavina päivinä toistui sama näytelmä. Nyt saapui kasarmiin suojeluskuntien edustajia kaikista Haminan ympäristöpitäjistä ja jokaisella oli pitkät, suojeluskuntiensa leimasimilla vahvistetut nimiluettelot, joiden mukaan etsivät joukostamme miehiä. Joka päivä odotimme vuoroamme. Eräänä päivänä näimme jo kasarmiin tulevan Virolahden suojeluskunnan edustajain, kulakkitalonpojan Vilkin, Louhikon ja vielä erään kolmannen miehen, jotka esittivät oman nimilistansa vaatimistaan henkilöistä. Kuuntelimme henkeämme pidätellen listan lukemista:

Konsta Kivelä
Evert Nikamaa
Riihelä
Heinonen...

Nimet kumisivat korvissamme. Kimmon komppaniaa vietiin mestauslavalle. Ja me koetimme painaa päätämme olkipahnoihin, joilla lepäsimme. Vankijoukko oli jo niin tottunut nimien lukemiseen, että heti, kun suojeluskuntien edustaja lausui nimen ja vastausta ei kuulunut, huusi joku joukosta:

— Jäänyt vangiksi Kotkassa. Ei ole täällä.

— Kaatunut viimeisissä taisteluissa j.n.e.

Tätä menettelyä noudattaen pelastettiin suuri joukko tovereita. Näin oli Kimmon komppaniankin monen sotilaan henki hiuskarvan varassa ja vain se, että "ei ole täällä", pelasti meistä monet valkoisten kiväärien kuulilta. Mutta osan pyövelit tunsivat persoonallisesti. Näin oli esim. Kivelän laita. Virolahden lahtarikaartin edustaja näki Kivelän vankijoukossa ja asia oli selvä. Me näimme, miten Konstalle lyötiin kasarmimme edustalla heti käsiraudat ja sijoitettiin valkoisten murhaajien keskelle kärryihin, jotka lähtivät liikkeelle Virolahtea kohti. Telottajien raahatessa Kivelää kärryihin huusi tämä meille tervehdyksen käsirautojaan ylhäällä pään päällä heiluttaen.

— Hyvästi, toverit! Minut viedään ammuttavaksi.

Ja seuraavana päivänä Kivelä murhattiin kymmenkunta muun punaisen rinnalla Virojoen ja Pyterlahden välisellä metsäkankaalla olevalla teloituspaikalla, toisten kymmenien jäädessä odottamaan telotuksensa lähestymistä.

Näin vierivät veriset, mielestä pois häipymättömät toukokuun alkupäivät. Olimme noin viikon päivät kituneet nälässä entisen upseerikasinon yläkerrassa Haminassa kun eräänä aamuna alkoi kiertää keskuudessamme huhu, että illalla lähdetään meitä viemään toiseen paikkaan. Pidimme alussa huhua vain huhuna, mutta "päivällisen" jälkeen saimme uutta varmuutta siirrosta. Meille annettiin ensimmäisen kerran syötäväksi "hernesoppaa". Kun vartiosotilailta kysyimme, mistä tällainen huolenpito nyt johtuu, ilmoittivat he meidän saavan valmistua pitemmälle matkalle, jolla ei saa syömistä, joten "syökää nyt vahvasti" huomisen varalle.

"Päivällisestä" oli kulunut jo muutama tunti, kun meidät vihdoin komennettiin kadulle. Suuren sotilasvartioston ympäröimänä lähdimme heti liikkeelle asemaa kohti. Täällä meidät sullottiin härkävaunuihin kuin eläimet. Jokainen vaunu tuli miestä niin täyteen, että istumaan eivät kaikki mahtuneet yhdellä kerralla. Ja kun vaunu lähti liikkeelle, sulkivat vartiat ovet ulkoa, ja me olimme haudatut elävältä karsinaamme.

Kasarmista lähtiessämme olimme miltei kaikki tyytyväisiä siitä, että päästään matkalle. Pian tämä tyytyväisyys kumminkin alkoi kadota. Härkävaunussa olo muodostui kamalaksi piinaukseksi. Olimme syöneet hernesoppaa, ja nyt olisi ollut välttämätöntä päästä ulostuksille. Kun vaunun ovet olivat ulkoapäin lukitut ja sisällä ei ollut vastaavia laitteita, oli meidän pakko tehdä tarpeemme vaunun lattialle. Pian oli ilma vaunussa sellainen, että useammat vangeista saivat pyörtymiskohtauksia. Pyynnöstämme huolimatta eivät valkoiset vartiamme avanneet ovia. Tilanne vaunuissa alkoi jo muodostua hulluutta lähenteleväksi. Lahteen tultuamme päästimme joukolla raivoisan huudon:

— Vaunujen ovet auki. Me tukehdumme.

Vastaukseksi pyyntöömme kulki lahtariupseeri vau-

nujen ohi, ampui mauserilla kuulan jokaisen vaunun kupeeseen ja karjui raivoisasti:

— Jollei huuto lopu, ammutaan jokaisesta vaunusta kymmenen miestä. Kuulitteko perkeleen roistot.

Jännitimme viimeiset tahdonvoimamme piinauksen kestämiseksi. Lahtariupseerin vaunumme läpi ampuma kuula, oli haavoittanut useita tovereitamme. Onneksi oli joukossamme muutamia punaisen ristin työntekijöitä, jotka antoivat haavoittuneille ensiapua. Kun ei ollut sidetarpeita, revimme paitojamme ja alushousuja kääreiksi. Ja sitten yhtäkkiä pysähtyi juna ja vaunun ovet temmaistiin auki. Nyt saimme raitista ilmaa. Vielä antoi lahtariupseeri määräyksen vaunujen puhdistamisesta. Kun päällimmäiset liat oli hiukan saatu pois, lyötiin vaunujen ovet jälleen ulkoapäin lukkoon ja juna lähti jyristen eteenpäin.

Vuorokausi oltiin jo oltu matkalla, mutta vieläkään ei ollut pysähtymisestä tietoa. Juna kulki etanan vauhdilla eteenpäin. Nälkä kurisi suolissamme. Valoimme kannuja matkan päämäärästä, mutta mihinkään selvyyteen loppujen lopuksi ei päästy. Kun vihdoin lähdettiin Hyvinkäältä Hankoa kohti, varmistui kaikille käsitys, että nyt varmasti meidät viedään Hankoon ja sieltä edelleen laivassa Saksaan, kuten Haminassa jo vakavasti oli huhuiltu. Aamulla varhain kumminkin pysähtyi juna ja meidät komennettiin ulos vaunuista. Lyhyen aikaa seisottuamme lähdettiin suuren vartiojoukkomme saattamana liikkeelle, kunnes jonkin matkaa kuljettuamme pysähdyimme hiekkaisella mäen rinteellä olevalle kahden suuren kasarmin edustalle.

Olimme saapuneet Tammisaareen, punaisten vankien tunnetuimpaan kidutuspaikkaan.

Saavuttuamme Tammisaaren vankileirille oli venäläisten jälkeen jättämät suuret kasarmit vasta muutama päivä sitten muutettu vankien säilytyspaikoiksi. Miehittäessämme nykyisen n.s. itäisen kasarmin toisen kerroksen, oli se vielä venäläisten sotilaiden jättämässä kunnossa. Kumminkin oli meillä nyt suuremmat liikkumisalat kuin Haminassa. Pitkille makuulavereille muodostimme "petimme". Koko suuri yläkerta oli meidän käytettävissämme. Myöskin kasarmien ja kirkon välinen kenttä ja n.s. Kokkolan kasarmin alapuolella

oleva suuri aukeama (nyk. perunamaana) oli liikkumisalueenamme.

Vertaillessamme ensimmäisinä päivinä Tammisaareen tulomme jälkeen elämäämme Haminan oloihin, oli olomme tuntuvasti parempi. Noin viikon ajan saimme nyt esim. joka päivä hevosen lihasta ja perunajauhosta tehtyä lientä. Tilanne huononi kumminkin nopeasti. Pian näyttivät lahtarit todellisen olemuksensa. Kohtelu muuttui suorastaan eläimelliseksi. Hevosen lihasta valmistetun liemen tilalle tuli nyt kuivatusta kalliokalasta "keitetty" soppa. Pellavan siemenistä valmistettu leipä muuttui kuorimattomista kaurajauhoista valmistetuksi "leiväksi" eli "risuaidaksi", kuten me sitä nimitimme. Tämä "ruokasysteemi" alkoi pian kaataa miestä kuin heinää. Kuorimattomista kaurajauhoista valmistettu "leipä" pysähtyi suolistoon. Päiväkaudet istuimme tarpeellamme, mutta ulostuksen asemesta tuli sisältämme vain verta. "Risuaita" repi ulostullessaan suolet rikki. Ja kalliokalasopasta ei saatu mitään ravintoa. Se oli kaiken lisäksi niin valmistettu, että sen syöntikin oli miltei mahdoton.

Vaikka tämä ruokasysteemi alkoikin aste asteelta vaikuttaa elimistöömme ja kuolevaisuus alkoi tuntuvasti lisääntyä joukossamme, kiristivät kiduttajamme otettaan. Kasarmit täyttyivät uusista tulokkaista. Yksinpä ulkohuoneetkin tulivat vankien sijoituspaikoiksi. Kesäkuun alkupäivinä loppui "risuaidankin" jakelu miltei tyyten. Kalliokalasoppaa saimme toistaiseksi puoli litraa päivässä, kunnes tämäkin lopetettiin. Juhannuksen ja heinäkuun ensipäivien välisenä aikana 10 vuorokauden ajan saimme syödäksemme vain suolaisen sillin päivässä. Ilmat olivat lämpöiset. Jo puoli kahdestatoista päivällä asetuimme jonoon hiekkaiselle kentälle siinä toivossa, että tänään vihdoinkin saadaan jotakin muuta syötävää kuin silliä. Kun sitten 3—4 välillä vihdoin alettiin ruuan jako ja me jälleen saimme suolaisen sillin kouraamme, emme enää voineet pidättää raivoamme. Me huusimme 4—500 miehen äänellä:

— Leipää!

— Leipää!

Mutta kaikki oli turhaa. Kun sillitynnyrin ohi kulkeva jono alkoi pysähtyä jakelupaikan kohdalla, ampui-

vat eläimelliset vartijat kovilla mauserin panoksilla joukkoamme. Ja monet vangeista kaatuivat suolaiset sillit kourassa kuulien lävistäminä hiekkakentälle. Toiset vangeista taas sillin käteensä saatuaan ahmasivat sen nälissään heti suuhunsa. Seurauksena oli kova jano. Raa'an veden ylettömästä juonnista rupesivat jalat ja koko ruumis turpoamaan. Meiltä kihosi valkoinen suolakerros ulos ihonpinnalle. Vesipöhötyksen estämisen varjolla rajoitettiin veden saanti lopuksi siten, että pumput toimivat vain kaksi kertaa päivässä. Nyt syntyivät valtavat jonot vesikraanojen ympärille. Kun kaikille ei riittänyt vettä, syntyi vankien kesken lopuksi riitoja, jotka useasti päättyivät verisiin tappeluihin. Ja valkoiset hoitajat vain nauroivat. Sosialidemokraattisessa hengessä kasvatettuina emme osanneet ymmärtää, että luokkavihollisemme koetti tällä tavalla hajoittaa yhteistä solidaarisuuden tuntoa keskuudessamme. Sen etujen mukaista oli, että meidän rintamamme olisi sisäisesti ollut mahdollisimman hajanainen.

Sillille ja vedelle siirtyminen nosti kuolevaisuuden keskuudessamme tasolle, jossa se ei ollut vielä koskaan ollut. Miehiä alkoi kaatua lakkaamatta ympärillä. Ensimmäisenä rupesi kuolema niittämään satoansa niiden keskuudessa, jotka koko elämänsä olivat saaneet säännöllisesti tyydyttävän ravinnon. Ne taas, joiden elämä oli ollut puutetta, kurjuutta, olivat fyysillisesti hintelöitä ja heikkoja, säilyivät pitemmän aikaa liikuntakykyisinä. Kuolemantapaukset tulivat tänä aikana niin yleisiksi, ettemme osanneet enää kiinnittää niihin minkäänlaista huomiota. Joka aamu löytyi kasarmin lavitsalta miehiä kuolleena. Ruokajonossa ollessa, kentällä istuissa, kasarmeihin palatessa j.n.e. kaatui aina miehiä viereltä. He yksinkertaisesti nukkuivat ilman mitään valitusta. Siinä heinäkuun alkupäivinä oli suuri ulkomakasiini nyk. läntisen kasarmin alapuolella ruumiita miltei täynnä. Ne makasivat päällettäin kuin kalat pinossa. Kuolevaisuus oli niin korkea, ettei enää ehditty kaikkia haudata niin nopeasti kuin olisi pitänyt. Toveri toverin perästä joutui paareille. Lahtarin apulainen, nälkä, teki tehtävänsä nopeasti ja varmasti. Ne, jotka rintamalla säilyivät vi-

hollisen kuulilta, nääntyivät nyt nälkään Tammisaaressa.

Henkensä säilyttämiseksi yrittivät ne, joilla vielä oli vähänkin liikuntakykyä, tehdä kaikkensa. Me kuorimme (söimme) hampaillamme itäisen kasarmin ja kirkon välisellä aukeamalla olevan pienen mäntymetsän juuresta latvaan saakka kuoresta paljaaksi. Päiväkaudet, aamusta iltaan saakka, etsimme suuhun pantavaa. Rakennusten seinävierustoilla olevat luiden kappaleet murensimme jauhoksi ja söimme suuhumme. Vanhojen rakennusten, hevostallien y.m. lattioiden alustat pengoimme moneen kertaan löytääksemme suuhumme kauran tai ohran jyvän. Nykyisen perunamaan paikalla olleelta nurmikentältä keräsimme ruohoa, jota keitimme sinkkisistä patruunalaatikoista tekemissämme kattiloissa, ja söimme. Saimme nimittäin pitää valkeita (tulia) yllämainitulla nurmikentällä. Eräänä aamuna 4—5 ajoissa herätti toverini Koivisto minut, pyytäen tulemaan hyvälle aamiaiselle, jonka hän oli muka valmistanut. Kun menin Koiviston mukana kentälle, porisi patruunalaatikossa vielä tulella joukko suuria sammakoita, jotka kaverini oli kerännyt meren rannikolta. Alussa tuntui vähän vastenmieliseltä sammakoiden syönti, mutta nälkä karkoitti pian vastenmielisyyden ja sammakot muuttuivat meidän herkkuaterioiksemme.

Tiedot suuresta kuolevaisuudesta ja vankien kidutuksista Tammisaaressa levisivät pian vankilan ulkopuolelle. Ja niin raskaalta kuin se heille tuntuikin, oli lahtarien pakko hiukan hellittää otettaan. Meille ruvettiin antamaan jälleen pellavansiemenleipää ja soppaa. Kalliokalasopan tilalle tuli nyt kuivatetuista juurista, perunankuorista, porkkanan kappaleista y.m.s. keitetty soppa. Vaikka tämä olikin pahan makuista syödä, sisälsi se vähän enemmän ravintoa kuin kalliokalasoppa. Myöskin siirrettiin kasarmeista miehiä toisiin kasarmeihin, joten tilaa tuli vähän enemmän. Meidän ryhmämme joutui asuntosiirrossa muuttamaan pajaan. Uusi kortteerimme oli kyllä nokinen, mutta rauhallisuus korvasi puutteet. Ja ilma oli nyt kumminkin puhtaampaa hengittää kuin kasarmissa. Ei tarvinnut enää myöskään kiivetä kasarmin toiseen kerrokseen, joka voi-

mien vähetessä oli käynyt yhä vaikeammaksi. Vaikka emme tunteneet ruumiissamme minkäänlaisia tuskia, olivat jalat niin voimattomat, ettemme voineet niitä millään nostaa ylös maasta. Tunsimme, miten elämänneste rupesi katoamaan ruumiistamme.

Mutta vaikka elämä olikin sitä, mitä yllä on kuvattu, koetimme pitää yllä hyvää mielialaa. Kun ruokajonosta laskeuduimme aina alas nykyisen perunamaan kentälle, alkoi heti kaikenlainen kaupanteko. Kentällä vaihdettiin kenkiä, housuja, palttoja, pukuja, kelloja j.n.e., mitä kenellä suinkin oli. Vaihtovälineenä, joilla korvattiin määrättyjen esineiden käyttöarvojen ja arvojen välinen ero, olivat tavallisesti sillit, paperossit, leivänkappaleet j.n.e. Näin kentällä oli joka päivä suuret "toripäivät", joihin osallistui satoihin nouseva väkijoukko. Vankilan pappi yritti myöskin tehdä "valistustyötään" keskuudessamme. Ruuan jälkeen tuli hänkin kentän laitaan, alkaen suuriäänisesti saarnata raamattuaan. Kukaan ei kumminkaan kiinnittänyt häneen mitään huomiota. Vasta sitten, kun saarna jatkui pitemmälle, huusi vankijoukko yhdestä kurkusta:

— Anna leipää! Ei me saarnalla eletä!

Ja silloin pappi pisti kirjan kainaloonsa ja lähti pois.

Mutta oli papista joskus hyötyäkin. Eräänä sunnuntai-aamuna tuli edellämainittu Koivisto jälleen luokseni ja kuiskasi nopeasti korvaani:

— Joudu helkkarissa nopeasti kirkkoon. Siellä jaetaan herranehtoollista. Olen jo saanut neljä annosta viiniä. Ehdit sinäkin vielä muutamille annoksille, kun kiirettä pidät.

Seurasin Koivistoa kirkkoon minkä jaloistani irti sain. Pian olimme jonossa, ja nopeasti siirryimme mies mieheltä lähemmä viinikulhoa. Kun ensimmäinen annos oli hörpätty suuhun, riensimme nopeasti kirkosta ulos ja sieltä taasen piikkilanka-aidan alitse ryömimällä kiersimme kirkon siten, että jouduimme taas uudelleen jonon päähän. Ja taas oli viinikulho huulillamme. Näin ehdin ryypätä viisi annosta kristuksen verta ja Koivisto ehti jo kokonaista yhdeksän ("ruumiinkappaleet", leivokset, pistimme taskuumme) ja me siirryimme jälleen jonon päähän. Lähestyessämme

viiniä jakavaa pappia koetimme vääntää kasvomme mahdollisimman vääräksi ja "synnintuntoisen" näköiseksi. Nyt kävi kumminkin siten, että kun Koivisto ojensi kaulaansa viinikulhoa kohden, vetikin pappi kulhoa takaisin ja sanoi:

— Herranehtoollisen jakaminen lopetetaan tältä päivältä.

Ja vaikka Koivisto veti naamansa mitä katuvaisemman näköiseksi, moneen koukkuun, ei viiniä herunut huulillemme. Ei auttanut muu kuin kiroillen poistua kirkosta, kun lysti loppui näin lyhyeen. Ja vaikka pappi vakuutti, että seuraavana pyhänä jaetaan herranehtoollista niille, "jotka nyt jäivät ilman", ei Tammisaaressa sen koommin oloajallamme jakoa suoritettu.

Näin kului hiljalleen päivä päivältä, viikko viikolta, kesä- ja heinäkuu. Sadat taistelijatoverimme, joiden rinnalla olimme taistelleet rintamilla kolme kuukautta työväenluokan valkoisia pyöveleitä vastaan, lepäsivät nyt viimeistä untaan suuressa veljeshaudassa mäntymetsän peittämän hiekkakummun alla. He olivat nälän ja lahtareiden kostonraivon uhreja. Ei ollut sellaista komppaniaa, jonka rivit eivät olisi näiden kahden kuukauden aikana harvenneet kymmenillä taistelijoilla. Kätkiessämme tovereiden kellastuneita ruumiita hiekkakenttään, nostaessamme päivästä päivään väsyneitä jalkojamme ylös kasarmin kiviportaita, tuntiessamme joka päivä ja yö vartijoiden eläimellisen kohtelun, meille alkoi kuin unesta selvetä ajatus:

— Ei olisi pitänyt luovuttaa niin helpolla aseita.

— Olisi pitänyt taistella loppuun saakka horjumattomasti.

— Vallankumouksellista kuria olisi pitänyt sovelluttaa enemmän rintamalla ja paniikkimielialaa olisi pitänyt armotta karkoittaa joukoistamme.

Pääasiassa näiden kysymysten ympärille kiteytyi keskustelumme. Ja paljon me keskustelimme. Päivästä päivään vaihdoimme mielipiteitä käydyistä taisteluista, luokkasodasta j.n.e. Täälläkin alkoivat jo voimakkaasti törmätä vastakkain eri mielipiteet. Osa vangeista suhtautui tuomitsevasti luokkasotaan nähden, osa taas oli aseellisen taistelun kannalla. Päivät pit-

kät me kävimme väittelyjä. Ja useasti kävi niin, että me muodostuimme jo eri ryhmiksi. Aseellisen kapinan tuomitsijat olivat omissa ryhmissään ja me aseellisen kapinan kannalla olevat olimme omissa ryhmissämme. Kommunismista emme tienneet mitään, eikä tästä keskusteltu. Proletaarisella luokkatietoisuudellamme me olimme Venäjän vallankumouksen kiihkeitä puolustajia ja haukuimme pataluhiksi ne, jotka yrittivät vähentää Lokakuun vallankumouksen merkitystä. Leninistä ja muista Lokakuun vallankumouksen johtajista ei meillä ollut mitään tietoa. Punaisen armeijan taisteluja me ihailimme ja olimme hengessä mukana sen riveissä. Muodostettiinpa jo ryhmiä, jotka suunnittelivat karkauksia vankileiriltä ja tällä tavalla pääsemistä punaisten joukkoihin Venäjällä. Sosdem puolueella oli yleensä auktoriteettia keskuudessamme. Me väittelimme kyllä oikeistolaisten s.o. sosialidemokraattisten mielipiteiden esittäjiä vastaan, mutta puoluetta vastaan ei yleensä esiinnytty. Meiltä puuttui marxilaista luokkataistelusilmää, että olisimme kyenneet analysoimaan sosdem puolueen todellisen luokkasisällön. Vasta tällöin olisimme päässeet selville siitä, miksi me hävisimme taistelussa.

Kesäkuun loppu- ja heinäkuun alkupäivinä alkoivat n.s. valtiorikosoikeudet varsinaisesti työnsä. Tuomioita langetettiin summamutikassa. Tavallisen rivimiehen tuomio vaihteli 8 vuodesta elinkautiseen. Vähänkin vaikuttavammassa asemassa punaisessa kaartissa tai työväenliikkeessä olleet henkilöt saivat kuolemantuomiot. Päivästä päivään odotimme vuoroamme oikeusilveilyistuntoihin. Ja kun vihdoin niihin päästiin, olivat tuomiot jo valmiit. Näin kymmenettuhannet Suomen työväenluokan parhaat pojat ja tyttäret, jotka säästyivät kuulilta ja nälkäkuolemalta telkesi porvaristo vuosiksi vankilaan, kun taasen toiset kymmenettuhannet saivat pariasluokan aseman vapaudessa. Porvaristo kosti verisesti proletariaatille. Työväenluokka menetti kalliita uhreja. Mutta uhrit eivät menneet hukkaan. Kun meille jälkeen jääneille vihdoin aukenivat vankileirin piikkilankaportit ja kädessämme oli valkoinen paperi kirjoituksella "Vapauspassi", sykki rintamme uutta taisteluhenkeä. Me olimme komppa-

ollut sellaista kylää, johon ei valkoinen terrori tavalla tai toisella olisi lyönyt leimaansa. Koko työväenluokka oli tukahduttavan lahtariterrorin kourissa. Sen aktiivisimmat jäsenet olivat kaikkialla villin ajojahdin alaisena. Työväenjärjestöt, seurat, nuorisojärjestöt, lastenjärjestöt j.n.e. oli kaikkialla murskattu, tehty terroritoimenpitein toimintakyvyttömiksi. Työväentalot, missä sellaisia oli, olivat joutuneet valkoisen vandalismin kohteeksi. Akkunat ja ovet olivat pirstaleina, kirjastot ja näyttämöt tuhottuina. Porvaristo raivosi kuin vesikauhuinen koira. Se vannoi vuosikymmeniksi hävittävänsä työväenliikkeen, sosialismin Suomesta.

Mutta meitä ei tuhottu.

Vankileireihin suljetut punakaartilaiset alkoivat vapautua vankiloista. Näin kuukausi kuukaudelta pääsivät "vapauteen" myöskin Kimmon komppanian jäännökset. Saavuttuamme kotipaikkakunnille selveni meille vasta se, miten syvältä luokkasota oli kyntänyt vakoa luokkataistelurintamaan. Nyt oli selvä luokkajako havaittavissa kaikkialla. Toisella puolen olivat lahtarit, toisella puolen punaiset. Se joka yritti asettua väliin, tuli armotta leimatuksi luopioksi. Jos porvarit katsoivat raivoisin silmin meidän vankilasta vapautumista, niin työläiset ottivat meidät vastaan sitä suuremmalla lämmöllä. Iltaan myöhään saapui aina työläistovereita luoksemme ja me kerroimme heille yhä uudelleen rintama- ja vankilakuvauksia. Nähdessämme ympärillämme jälleen tovereita, jotka elivät kanssamme yhä uudelleen menneiden kuukausien tapaukset, alkoi jälleen syttyä rinnassa kiihtyvä kaipuu taisteluun. Me keskustelimme työväenyhdistyksen henkiinherättämisestä j.n.e. Näin aste asteelta lähdimme uusiin taisteluihin.

Syksyllä v. 1918 alkoivat useimmilla paikkakunnilla uudelleen toimintansa työväenyhdistykset. Työn käyntiinpanijoina olivat ent. punakaartilaiset. Ja suuri innostus tempasi yhä suurempia työläisjoukkoja mukaan järjestötoimintaan. Pian oli toiminta kaikkialla täydessä vauhdissa. Jokainen halusi kantaa kortensa työväenliikkeen uudelleen nostamisen hyväksi.

Toimintaa uudelleen käyntiin saatettaessa alkoi heti paljastua seikkoja, jotka kiinnittivät puoleensa yhä

suurempaa huomiota. V. 1918 syyskesästä ilmestymään alkanut "Suomen Sosialidemokraatti" alkoi syksyn mittaan yhä räikeämmin hyökkäillä luokkataisteluun aseellisessa kädessä osallistunutta proletariaattia ja sen johtoa vastaan. Vähitellen alkoi selvetä, että entisen sosdem puolueen nimen taakse nyt verhoutuva sosdem puolue on kokonaan toinen puolue, mitä oli ennen v. 1918 ollut puolue. Työväenyhdistyksen kokouksissa alkoi esiintyä kahdenlaista ilmaa: toiset olivat "Suomen Sosialidemokraatti"-lehden kannalla, toiset sitä vastaan. Monet vanhoista punakaartilaisista, jotka olivat työväenliikkeessä toimineet sen ensimmäisiltä toimintakausilta lähtien, eivät voineet hyväksyä "Sosialidemokraatin" halveksivaa kannanottoa proletariaatin porvaristoa vastaan käymään aseelliseen taisteluun nähden. Kokouksissa syntyi ankaria väittelyjä eri ryhmien kesken. Nämä väittelyt levisivät pian kokoushuoneiden ulkopuolelle. Väittelyä käytiin työmailla, kylän raiteilla, kaikkialla, missä kokoontui työläisiä. Tämä oli uutta Suomen työväen historiassa. Parhaat entisistä punakaartilaisista kohottivat rohkeasti taistelun lippua sosdem puolueen nimen taakse kätkeytyvää herraskoplaa vastaan.

Sitä mukaa kuin aika kului eteenpäin, sai taistelu kahden eri aatesuunnan välillä yhä kiinteämpiä muotoja. Pääasiallisimpana vedenjakajana oli yhä edelleen kysymys suhtautumisesta käytyyn aseelliseen kamppailuun ja suhde Venäjän proletaariseen vallankumoukseen. Parhaat työväenliikkeen taistelijat, luokkansa asialle uskollisiksi jääneet punakaartilaiset puolustivat järkkymättä v. 1918 aseellista taistelua ja Venäjän vallankumousta kun sensijaan "Sosialidemokraatti" hyökkäsi näitä molempia vastaan. Väittely oli kuitenkin suurelta osalta hyvin pinnallista. Emme kyenneet syventämään aatteellisesti probleemeja. Me hyökkäsimme suoralta kädeltä aina vastustajaa vastaan. Saksan sosialidemokraattien menettely spartakuslaisia vastaan, Nosken suorittama työläisten teurastaminen j.n.e., olivat pääasiallisimpana aseena käsissämme sosialidemokratiaa vastaan.

Alituisessa väittelyprosessissa sosialidemokraatteja vastaan rupesi vastustaja käyttämään meistä nimi-

tystä "kommunistit". Vv. 1919—1920 paikkeilla emme monetkaan vielä ymmärtäneet tämän nimityksen luokkasisältöä. Mutta kun vastustaja alinomaa toisti sanaa "kommunisti", rupesimme itsekin nimittämään itseämme kommunisteiksi. Kun porvaristo ja sen agentit, sosialidemokraatit, kutsuivat meitä kommunisteiksi sen vuoksi, että me horjumatta puolustimme työväenluokan etuja ja taistelua porvaristoa vastaan, puolustimme Venäjän proletariaatin sankarillista taistelua, taistelimme horjumattomana luokkataistelun linjalla kapitalismia vastaan, niin meistä alkoi tuntua ylpeältä nimitys "kommunisti". Halusimme olla porvariston vastustajia ja tältä pohjalta aloimme itsekin käyttää "kommunisti" nimitystä. Tämän syvempää käsitystä ei meillä vielä tällöin ollut kommunismista.

V. 1918 loppu- ja v. 1919 alkupuolella alkoi keskuudessamme kiertää hiljaisuudessa uutisia maanalaisesta toiminnasta. Emme tienneet tästä toiminnasta enempää kuin sen, että tämän toiminnan johdossa olivat punaisen kaartin ja Suomen ent. sosdem puolueen johtajat Kuusinen, Manner, Sirola j.n.e., jotka olivat suorittaneet itsearvostelun ja tulleet kommunisteiksi, ja että tämä toiminta on sitä todellista vallankumoustoimintaa. Me entiset punakaartilaiset halusimme luonnollisesti kaikin keinoin päästä toimintaan mukaan. Me yksinkertaisesti päättelimme, että kun kerran toiminnan johto on sellaisten tovereiden käsissä, jotka olivat mukanamme luokkasodassa ja jotka eivät ole sitä jälkeenpäin katuneet eivätkä asiaamme pettäneet, niin ei toiminta voi olla muuta kuin työläisten taistelua eteenpäinvievä, ja tälle toiminnalle on siis annettava kaikki tuki. Ja me harkitsimme pienissä ryhmissä, miten saataisiin toiminta käyntiin.

Näin tultiin v. 1921—22. Kimmon komppanian jätteet olivat hajaantuneet ympäri maata. Parhaimmat komppanian jälelle jääneistä sotilaista esiintyivät jo avoimesti sosialidemokraattista puoluetta vastaan. Nyt olimme jo saaneet yhteyden Suomen kommunistiseen puolueeseen. Silkkipaperille kirjoitettua "Proletaari" lehteä, lentolehtisiä, julistuksia, joissa allekirjoituksena oli: S u o m e n K o m m u n i s t i n e n P u o l u e, levisi nyt työläisten keskuuteen. Me kokoonnuimme

kolmen miehen ryhmissä asuntoihimme, ja suunnittelimme illegaalisen järjestöverkon laajentamiskysymyksiä. Me teimme vene-, hiihto-, pyöräily- y.m. matkoja kolmen hengen ryhmissä ja laadimme suunnitelmia sen ja sen sosialidemokraattisen työväenyhdistyksen valtaamiseksi. Me valmistimme puhevuoroja sosdem kokouksissa esiintyville tovereille. Me kirjoitimme puheita, joita merkkaamattomat kommunistitoverimme pitivät sosdem työväenyhdistysten järjestämissä iltama- ja puhetilaisuuksissa. Me valmistimme tovereita väittelyihin sosialidemokraatteja vastaan. Me selvitimme työläistovereille palkkataistelujen merkitystä. Me työskentelimme kaikkialla. Meidän kolmikkomme järjestivät osuustoimintaa, naisten toimintaa, urheilutoimintaa, lasten ja nuorison toimintaa. Näin olimme kaikkialla käyntivoimana, hiivana sille valtavalle legaaliselle vasemmistolaiselle työväenliikkeelle, joka lukuisine järjestöineen ja toimintamuotoineen levisi ympäri maata. Maahan veriin poljettu ja vankileireihin kahlittu Suomen proletariaatti oli noussut uudelleen taisteluareenalle.

Me olimme Suomen kommunistisen puolueen jäseniä. Toimintaamme ja taisteluamme johti Suomen kommunistinen puolue.

Kolmikkotoiminnasta siirryttiin pian laajempiin organisatiomuotoihin, solutoimintaan. Nyt alkoi määrätietoinen proletariaatin kasvattaminen marxilais-leniniläisellä luokkataistelulinjalla kohti uusia taisteluja. Kommunistinen puolue on taistelun johdossa. Puolueen kirjallisuus alkoi tunkeutumaan työläiskortteleihin, köyhän talonpoikaiston asuntoihin. Nyt sai taistelu sosialifasismiksi muuttunutta sosialidemokratiaa vastaan marxilaisen taistelusisällön. Kommunistisen puolueen lippujen alle kokoontui yhä taajempia työläisjoukkoja. Me jatkoimme v. 1918 sankareiden alulle panemaa, mutta keskenjäänyttä työtä.

Suomen työväenliikkeen taisteluhistoriassa oli alkanut uusi taistelukausi.

Jälleen oli syksy. Jälleen putoilivat lehdet puista. Työläiskortteleissa, savuavissa tehdasrakennuksissa, maaseudulla, köyhien talonpoikain ja maalaisprole-

taarien keskuudessa, kaikkialla, työskentelevät kuumeisesti SKP:n lippujen alla vallankumouksselliset työläiset ja talonpojat. Ja näiden vallankumouksellisten keskuudessa, muiden v. 1918 miesten rinnalla, toimivat ammattivallankumouksellisina parhaat Kimmon komppanian entiset punakaartilaiset.

Meitä ei tuhottu. Me jatkamme SKP:n johdolla taisteluamme — kunnes lahtarivalta on lyöty maan tasalle.

■ ■

Toverit, lukijat. Tutkikaa ja arvostelkaa kirjassani esitettyjä ajatuksia. Huomauttakaa sen mahdollisista puutteista ja virheellisyyksistä. Se varmasti osaltaan auttaa Suomen luokkasodan leniniläistä tutkimustyötä.

Arvostelut ja huomautukset pyydetään lähettämään allekirjoittaneelle osotteella:

SUOMEN VALLANKUMOUSLIIKKEEN TUTKIJAKUNTA

LENINGRAD

Kromverskaja ul. 23/59, huone 48.

Pentti Kontio.

TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO

Vast. toim. E. Nissinen Tekn. toim. J. Ekstedt.
Annettu ladot. 15/I Kirj. pain. 11/II Ilmestyi 20/II

Кирья № 28. 6½ п. л. 34,400 зн. на п/л Форм. бум. 82×110
Ленгорлит № 3810 Тираж 3500 экз. Заказ 126

TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO

Paasivuorenkatu 5 B
2. kerros
00530 HELSINKI

Hinta 1: 20 kop.
18-a — III

1933
Государственное Издательство
КИРЬЯ — ЛЕНИНГРАД